

**YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**DEĞİŞEN SOKAK CEPHELERİ ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA
TALİMHANE ÖRNEĞİ**

Mimar Selin EMİR

**FBE Mimarlık Anabilim Dalı Bina Araştırma ve Planlama Programı'nda
Hazırlanan**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı: Yrd.Doç.Dr. Funda ÖZTÜRK KERESTECİOĞLU

İSTANBUL, 2008

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÇİZELGE LİSTESİ.....	vi
ÖNSÖZ.....	vii
ÖZET.....	viii
ABSTRACT.....	ix
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Problemin Tanımı ve İlgili Literatür.....	1
1.2 Tezin Amacı.....	4
1.3 Tezin Yöntemi.....	4
1.4 Tezin Önemi.....	5
2. CEPHE DEĞİŞİMİNE ETKİSİ AÇISINDAN KENTSEL MEKANI ÇÖZÜMLEME KONUSUNDA KAVRAMLAR VE KURAMLAR.....	7
2.1 Mekân Kavramı.....	7
2.2 Kentsel Mekân Kavramı.....	7
2.3 Kentsel Mekânı Çözümleme Konusunda Kavramlar ve Kuramlar:.....	9
2.3.1 Kent-Kent Parçası Ölçeğinde Mekânsal Kurgunun Verileri.....	10
2.3.1.1 Kent-Kent Parçasının Mekânsal Kurgusunu Çözümlemek için Algı Teorisi: Gestalt.....	10
2.3.1.2 Kent-Kent Parçasının Mekânsal Kurgusunu Çözümlemek için Biçim ve İmaj Teorileri: Lynch, Norberg Schulz, Trancik.....	14
2.3.1.3 Kent-Kent Parçasının Mekânsal Kurgusunu Çözümlemek için İşlevsel Verilerin Belirlenmesi.....	25
2.3.2 Sokak- Bina- Bina Cephesi Ölçeğinde Mekânsal Kurgu Verileri.....	26
2.3.2.1 Kentsel Mekân Olarak Sokak- Bina- Bina Cephelerinin Algı ile İlgili Verileri ...	27
2.3.2.2 Kentsel Mekân Olarak Sokağın İmajını Belirleyen Biçimsel Veriler.....	28
2.3.2.3 Kentsel Mekan Olarak Sokak- Bina- Bina Cephelerinin İşlevsel Verileri.....	37
2.4 Bölüm Sonucu.....	38
3. TALİMHANE'DE SOKAK CEPHELERİNİ ETKİLEYEN VERİLERİN KENTSEL MEKÂN KAVRAMLARI VE KURAMLARI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ.....	39
3.1 Talimhane'nin Tarihsel Süreci, Konumu, Fonksiyonu, İstanbul için Önemi.....	39
3.1.1.1 Talimhane'nin Tarihsel Gelişimi.....	41
3.1.1.2 Art Deco ve Erken Modernist Yapı Karakterinin Oluşumu.....	43
3.2 Talimhane'deki Kent- Kent Parçası Ölçeğinde Mekânsal Kurgu Verileri.....	45
3.2.1 Talimhane'de Kent- Kent Parçasının Algı Teorisi Bağlamında Değerlendirilmesi	45
3.2.2 Talimhane'de Kent- Kent Parçasının Biçim ve İmaj Teorileri Bağlamında Değerlendirilmesi.....	47
3.2.2.1 Talimhane'nin Düşeydeki ve Yataydaki Eşikleri, Yakın Çevresindeki Odak Noktaları ve İşaret Öğeleri.....	49

3.2.2.2	Taksim Gezi Parkının Talimhane için Önemi	53
3.2.2.3	Talimhane Dokusunun Sınırları.....	54
3.2.3	Talimhane’de Kent Parçasının İşlevsel Verileri	55
3.3	Talimhane’de Sokak- Bina- Bina Cephesi Ölçeğinde Mekânsal KurgunuVerileri	56
3.3.1	Talimhane Sokaklarının, Binalarının ve Bina Cephelerinin Algılanması	56
3.3.1.1	Talimhane’de Ulaşım Analizi.....	56
3.3.1.2	Yayanın Hareketi	57
3.3.1.3	Araç ve Mal Hareketi.....	58
3.3.1.4	Talimhane’deki Cephelerin Algılanması.....	59
3.3.2	Talimhane Sokaklarının, Binalarının ve Bina Cepheleri Biçim ve İmaj Verileri	61
3.3.2.1	Talimhane’deki Yollar, Sokaklar, Meydanlar, Binalar, Parseller, Yapı Adaları Ortası Analizi.....	61
3.3.2.2	Talimhane’deki Parsel Yapısındaki Değişimler	64
3.3.2.3	Talimhane’deki Cephelerin Biçimi ve İmajı	66
3.3.3	Talimhane’deki Sokak Cephelerini Etkileyen İşlevsel Veriler	77
3.3.3.1	Giriş cephesi Önü Kullanımı	77
3.4	Bölüm Sonucu	86
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME		88
KAYNAKLAR.....		91
EKLER		94
ÖZGEÇMİŞ.....		97

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 2.1. a-b Gestalt kuramındaki yakınlık etkeni	11
Şekil 2.2.a-b Gestalt kuramındaki benzerlik etkeni.....	12
Şekil 2.3 Gestalt kuramındaki kapalılık etkeni.....	12
Şekil 2.4 Kent mekanında devamlılık etkeni Talimhane örneği	13
Şekil 2.5 Gestalt kuramını devamlılık etkeni	13
Şekil 2.6 Kent mekanında bölge etkeni: Süleymaniye Cami ve Külliyesi.....	13
Şekil 2.7 Gestalt kuramında simetri etkeni.....	14
Şekil 2.8. Trancik- Entegre Tasarım Yöntemi.....	19
Şekil 2.9. Trancik- Kentsel Doluluk Boşluk Tipleri.....	20
Şekil 2.10. Panthenon-Roma . Nolli ‘ nin Roma haritasından detay.....	21
Şekil 2.11. Fumihiko Maki. Mekânsal bağlantının üç tipi	23
Şekil 2.12 Sokak ve bina kesiti oranları	29
Şekil 2.13 Sınır yüzeyindeki doluluk boşluk oranları	30
Şekil 2.14 Yapı yüzlerinin yolu sınırlandırması	30
Şekil 2.15 Dışbükey duvar	30
Şekil 2.16 İçbükey ve dışbükey yapı düzlemleri- Yapı düzlemlerinde ileri geri hareketler- Yapı düzlemlerinde girinti ve çıkıntılar-.....	31
Şekil 2.17 Yapı düzlemlerinde pencere ve kapı alanları -Yapı düzlemlerindeki hareketlilikler ve çıkmalar.....	32
Şekil 2.18 Kapalı yapı düzlemleri-	32
Şekil 2.19Ağaçlandırma	33
Şekil 2.20 Üst katlarda geri çekilmeler- Yol boyu dar ve yüksek cepheler-	33
Şekil 2.21 Geleneksel Türk sokağında sürekli duvar çizgisi örnekleri	35
Şekil 2.22 Piazza del Campo (Siena, İtalya)	35
Şekil 2.23 Piazza del Campo’da Meydan Mekanı.....	36
Şekil 3.1 Beyoğlu’nun İstanbul’daki konumu	39
Şekil 3.2 Talimhane’nin Beyoğlu’ndaki konumu.....	40
Şekil 3.3 Taksim Meydanı.....	41
Şekil 3.4 Champs de Mars	42
Şekil 3.5 Taş Apt. plan krokisi	44
Şekil 3.6. Gestalt ilkelerine göre Talimhane’nin İncelenmesi.....	45
Şekil 3.7. Gestalt ilkelerine göre Talimhane’nin İncelenmesi.....	46
Şekil 3.8 Talimhane’de kentsel doluluk boşluk tipleri	48

Şekil 3.9 Talimhane'nin giriş eşikleri.....	50
Şekil 3.11 Talimhane'nin çevresindeki işaret öğeleri	52
Şekil 3.12 Talimhane çevresindeki dokular ve bölgeler.....	53
Şekil 3.13 Talimhane'nin sınırları	54
Şekil 3.14 Talimhane'de işlev analizi.....	55
Şekil 3.15 Kevin Lynch yollar şemasının Talimhane'de uygulaması	56
Şekil 3.16 Talimhane'de trafik analizi	58
Şekil 3.17 Şehit Muhtar Caddesi kısmi siluet – cephede simetri içeren binalar	60
Şekil 3.18 Şehit Muhtar Caddesi kısmi siluet	61
Şekil 3.19 Şehit Muhtar Caddesi kısmi silüet	61
Şekil 3.20 Talimhane ve çevresindeki dolu-boş analizi	62
Şekil 3.21 Talimhane ve çevresinde sokak ve meydanlar ağı	62
Şekil 3.22 Talimhane ve çevresinde yollar.....	64
Şekil 3.23 Pervititch ile hâlihazır haritanın karşılaştırılması.....	65
Şekil 3.24 Talimhane Şehit Muhtar Caddesi'ndeki binaların giriş kat cepheleri.....	67
Şekil 3.25.a Talimhane Şehit Muhtar Caddesi'ndeki binaların kesitleri.....	68
Şekil 3.25.b Talimhane Şehit Muhtar Caddesi'ndeki binaların kesitleri.....	69
Şekil 3.25.c Talimhane Şehit Muhtar Caddesi'ndeki binaların kesitleri.....	70
Şekil 3.26 Talimhane-Şehit Muhtar Caddesi'ndeki binaların çıkma seviyeleri analizi	71
Şekil 3.27 Talimhane'deki bina genişlikleri.....	72
Şekil 3.28 Talimhane-Şehit Muhtar Caddesi'nde bina yüksekliği analizi	73
Şekil 3.29 Talimhane-Şehit Muhtar Caddesi'nde bina yüksekliği- sokak genişli oranı analizi.....	74
Şekil 3.30 Talimhane-Şehit Muhtar Caddesi'nde karşılıklı cephelerdeki çıkma ritmi analizi.....	76
Şekil 3.31 Yapı önu kullanımını için Talimhane'de belediyenin önerdiği düzen	78
Şekil 3.32 Talimhane-Şehit Muhtar Caddesi'nde otel cephesi önu	79
Şekil 3.33 Talimhane-Şehit Muhtar Caddesi'nde otel girişi ve giriş saçağı	79
Şekil 3.34 Talimhane-Şehit Muhtar Caddesi'nde bodrum kat merdiven kesiti	80
Şekil 3.35.a Talimhane-Şehit Muhtar Caddesi'nde Giriş Kat Fonksiyon Analizi	82
Şekil 3.35.b Talimhane-Şehit Muhtar Caddesi'nde Giriş Kat Fonksiyon Analizi	83
Şekil 3.35.c Talimhane-Şehit Muhtar Caddesi'nde Giriş Kat Fonksiyon Analizi	84

ÇİZELGE LİSTESİ

	Sayfa
Çizelge 3.1 Talimhane'deki binaların zemin kat fonksiyon analizi	85
Çizelge 3.2 Talimhane'deki binaların 1. kat fonksiyon analizi.....	85

ÖNSÖZ

Tarihi kent dokusunda sokak ve sokak cepheleri, kent belleğinde önemli bir yer tutmaktadır. Kenti algılamamızda önemli bir biçimsel etken olan sokak cephelerinin turizm amaçlı yeni fonksiyonlar doğrultusunda değiştirilmesi, sokaktaki mimari çevre üzerinde olumsuz etkilere sebep olmaktadır. Değişen sokak cephelerinin tespitleri çalışılacak tez konusu seçiminde belirleyici olmuştur.

Tez çalışmam boyunca beni yönlendiren danışman hocam sayın Yard. Doç. Dr. Funda Kerestecioğlu'na, bu tezi ortaya çıkarana dek, bana bilimsel açıdan yardımcı olan ve sürekli olarak cesaretlendiren hocalarım sayın ; Prof. Dr. İlhan Altan'a, Prof. Dr. Zekiye Yenen'e, Prof. Dr. Ayfer Aytuğ'a ve Prof. Ali Düzgün'e, tezimin oluşmasında katkıları bulunan Bina Araştırma ve Planlama Programı öğretim üyelerine ve bilim dalım öğretim üyelerine, tezimin araştırılması esnasında bana eşlik ederek destek ve yardımcı olan meslektaşım Ersan Yıldız'a, teknik yardımları için meslektaşım Özge Sert'e, Yeliz Kuşay'a ve benden desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili aileme sonsuz saygı ve şükranlarımı sunarım.

DEĞİŞEN SOKAK CEPHELERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

(TALİMHANE ÖRNEĞİ)

ÖZET

Bu tezde anahtar kelimeler olarak “kentsel mekân”, “sokak”, “cephe” ve “tarihi kent parçasında turizm amaçlı işlev değişimi” kavramları kullanılmıştır. Bu anahtar kelimeler kavramsal ve kuramsal açıdan tanımlanmıştır. Kavramsal ve kuramsal temeli mekânsal sisteme oturabilmek, örneklemek adına Talimhane çalışma alanı olarak seçilmiştir.

Talimhane fiziksel biçimi ile çevresinden ayırt edilir bir dokuya sahiptir. Cumhuriyetin erken dönemlerindeki yapılanmaları ile önemli yapı mirasını (Art Deco ve erken cumhuriyet dönemi) barındırmaktadır. Talimhane'nin örnek alanı olarak seçilmesinin nedeni; tarihsel süreç, yapı yüzündeki farklılıklar ve fonksiyon değişimi açısından zenginlik taşıması ve turizm alanı olmasıdır.

Bu tezde kentsel mekân, sokak ve cephe konularında yayımlanmış yerli ve yabancı birçok kaynak taranarak hazırlanan ve kavramsal, kuramsal çerçevede ele alınan çalışma ile turizm amaçlı dönüşen, yapı mirası olan mekânların korunmasına ve devamına izin verecek yaklaşımlara bilgi üretmek amaçlanmıştır.

Talimhane tarihi kent parçasında, yapı yüzündeki değişimler kent parçası ve sokak, bina, bina cephesi ölçeklerinde incelenmiştir ve her bir ölçek; algısal, biçimsel, işlevsel veriler literatürü ile çalışılmıştır.

Tezin giriş bölümünde problemin tanımı yapılmış, tezin önemi, amacı ve içeriği belirtilmiştir. İkinci bölümde cephe değişiminin etkisi açısından kentsel mekânı çözümlene konusunda kavramlar ve kuramlar irdelenmiştir. Üçüncü bölümde, ikinci bölümde irdelenen kuramlar ve kavramlarla temellenen Talimhane'de sokak cephelerini etkileyen verilerin incelendiği alan çalışması yer almaktadır. Sonuç bölümünde, Talimhane'deki analizler, sokak cephelerindeki değişimlerin kent ölçeğinden yapı ölçeğine kadar tüm verilerden etkilendiğini göstermiştir.

Talimhane'deki cephelerin özgün olması ve yeni yapıların da tarihi yapılarla benzer özellikler taşıması, Talimhane'ye gelen turist için bölgenin çekici ve cazip olması açısından önem taşımaktadır. Talimhane gibi tarihi kent parçasında uygulanacak turizm modellerinde, uygulandığı yerin özgün niteliğini koruyarak, bu tezde ortaya koyulan verileri de dikkate alarak, bina bazında değil, kentsel ölçekte detaylı mimari araştırmalar yaparak çözümlere gidilmelidir.

Anahtar kelimeler: Kentsel mekân, sokak, cephe, tarihi kent parçasında turizm amaçlı işlev değişimi.

A RESEARCH ON CHANGING FACE OF THE STREET FACADES

(TALIMHANE EXAMPLE)

ABSTRACT

The key words of this study are the concepts of “urban space”, “street”, “facade” and “changing function due to tourism in the historical area”. The concepts of “urban space”, “street” and “facade” are defined in conceptual and theoretical terms. In order to build upon the locational system and exemplify the theoretical and conceptual basis, Talimhane is selected as the key study.

Talimhane in which Early Republican buildings are placed has a special pattern that differs from its surrounding. Talimhane is selected as the sample area due to its historical period, a variety of forms on the facades, changes of the building’s function and being a tourism space.

The purpose of this study, which is put together by scanning various local and foreign sources about “urban space”, “street” and “facade” and in conceptual and theoretical terms, is to produce datas for maintaining spaces transformed due to tourism and has building heritage.

The changes on the facade are analysed in two scales of “urban” and “street-building-facade” in the historical zone Talimhane. Every scale is studied with the perceptual, formal and functional parameters.

The problem, importance and content of this thesis are defined in the introduction part. The effect of conceptual and theoretical terms in urban space is analysed on facades in the second part. The key study that analyses the parameters of street facades in the third part is based on the conceptual and theoretical terms of the second part. As a conclusion, the analyses of Talimhane showed that the changes of the street facades are effected by the whole scales from urban to building.

The authenticity of historical facades and new building’s characteristics which resemble the historical ones, is important for a tourist who visits Talimhane. The tourism models that are applied on the historical areas like Talimhane should save the area’s authentic parameters, have architectural researchs on variety of scales from urban to building considering this thesis parameters.

Key words: Urban space, street , facade, change of function due to tourism in the historical area.

1. GİRİŞ

1.1 Problemin Tanımı ve İlgili Literatür

Turizmin, “kültür varlığı”^{1*} olan tarihi kent dokularındaki olumsuz çevresel etkilerinden birisi de; sokağın verilerini oluşturan, tarihi ve korunması gereken bina cephelerinin yeni fonksiyonu doğrultusunda değiştirilmesi veya yok olmasıdır. Tarihi kent dokularında, binaların cepheleri sokağı oluşturan verilerden birisidir. Cephelerdeki biçimsel değişim, tarihi kent dokularının ve kent yaşamının önemli bir verisi olan sokağın mimari etkilerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Tarihi kent dokularındaki sokak hem kentli hem de turist için kentleşme sürecinin bir parçasıdır. (Kerestecioğlu, 2006) Var olan kentsel tarihi doku hem kentin bir parçasıdır hem de kültürel hafızanın korunarak gelecek nesillere iletilmesi gereken verisidir.

Turizm; tarihi kent mekânlarındaki kültür varlıklarının yeni nesle aktarılması ve dünyaya tanıtılması açısından önemli bir kaynaktır.

Bu tezin konusu, tarihi kent dokularında, turizm amaçlı değişen cephe tasarımlarında dikkat edilmesi gereken veriler üzerinedir. Turizm amaçlı mimari değişimlerin görüldüğü Talimhane Bölgesi çalışma alanı olarak teze katılmıştır.

Tarihi kent dokusundaki cepheler kentin bir parçasıdır. Bu nedenle tarihi kentsel dokulardaki cephelere müdahale edilirken kentsel boyut ele alınmalıdır. Bu tezde bina cepheleri, önlerindeki sokak ve arkasındaki plan ile kentin bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Çalışmada kentsel mekânı çözümlene yöntemleri konusunda insan-çevre ilişkisini üç süreçte inceleyen Velioğlu'nun (1999) yaklaşımı seçilmiştir. Bu süreçler; algılama (algı), kavrama ve kavrayışsal tepki (imaj), davranışsal tepki (eylem)dir.

Mekânı çözümlene için hareketli özneyi (yaya ve araçta), onun algısını, öznedeki kavrayışı,

^{1*} Korunması gerekli varlıklarla ilgili tanımlar 14/7/2004 tarihli ve 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası'nın 1.maddesinde yer alır. Bu maddede **kültür varlığı** ‘tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yeraltında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıkları’ olarak tanımlanmıştır. (<http://www.kultur.gov.tr>)

kavrayışsal tepkiyi, imajı oluşturan verilerden birisi olan mekânın biçimini ve biçimler içindeki işlevi, kullanım organizasyonunu inceleyen kuramlar araştırılmıştır. Kentsel kurguyu anlayarak tarihi kent dokularında cephelere turizm amaçlı değişim konusundaki verileri belirlemek için birinci olarak kent ve kent parçası, ikinci olarak sokak, bina ve bina cepheleri ölçeğinde çalışılmıştır.

Kent ve kent parçasındaki ölçekte kentsel kurguyu algılama kuramlarından Gestalt teorisinden yararlanılmıştır. Kent parçasının imajını oluşturan verilerden birisi olan mekânın biçimini çözümlmek için Lynch'in imaj öğeleri kuramı, Norberg Schulz'un mekânsal yapıyı tanımlayan kuramı ve Trancik'in Entegre Tasarım Yöntemi incelenmiştir. Kent parçasındaki işlevi anlamak için seçilen alan çalışmalarından kaynaklanan, turizmin tarihi dokularda oluşturduğu olumsuz etkiler literatüründen yararlanılmıştır.

Sokak, bina, bina cephesi ölçeğinde mekânı çözümlmek için; algısal veriler; Gestalt kuramına, biçim ve imaj verileri; Giritlioğlu ve Çakmaklı kaynaklarına temellendirilmiştir. Sokak, bina, bina cephesi ölçeğinde alan çalışmasının işlevsel verileri turizm literatürü ile ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir. Ayrıca sokak mekânı ve bina cepheleri; oran, ölçek, sokak sınırını belirleyen yapıların cephelerinin biçimsel analizi başlıklarında oluşturulan kuramsal çerçevede Talimhane Bölgesi incelenmiştir.

“Kentsel sit”^{***} ve “turizm merkezi” olan Talimhane’de, turizm amaçlı dönüşüm yaşanırken, Art Deco ve erken modernist miras (Polat, 2006) olan yapılar otel fonksiyonunu karşılayamadığı gerekçesiyle yıkılmaktadır. Yeni inşa edilen yapıların cephelerinde biçimsel mirasın izlerini taşıma endişesi yoktur. Böylelikle cephelerin oluşturduğu sokak, kentlinin kentleşme sürecini (Kerestecioğlu, 2006) (Ocakçı. vd., 1991) ve kentin biçimsel hafızasını yok ederek sokağın özeliğini kaybetmesine neden olmaktadır.

Tarihi yapı stoku nedeni ile “kentsel sit alanı” olan Talimhane bölgesi de turizmin baskısı altındadır. Turizmin Talimhane’de tarihsel yapı biçimine olumsuz etkiler görülmektedir. Tarihsel cepheleri ile ayrıcalıklı bir doku olduğu belirlenen Talimhane’de oluşan mimari sorunlar Funda Öztürk Kerestecioğlu ve diğerlerinin 2006 yılında hazırladığı bildiriden

^{***} **Kentsel sit alanı:** Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntılarının bulunduğu alanı (<http://www.kultur.gov.tr>) Kültür ve Turizm Bakanlığı web sayfası

(Kerestecioğlu F., Ö.,ve diğ., 2006) alınmış olup aşağıdaki başlıklar halinde incelenecektir:

1. Parsel yapısının değişimi,
2. Bina yüksekliklerinin değişmesi, uygulayanların ve tasarlayanların yayanın bu yükseklikler altında ne hissedeceği konusunda biçimsel bir endişe taşımamaları,
3. ‘‘Sokak katı’’ nda Art Deco üslubunun hissedilmemesi,
4. Sokak zemini ile yapıların kat organizasyonu ilişkisinin değişmesi ya da eski yapısını yansıtmaması,
5. Giriş cephelerinde yapıların içini göstermeyen cam malzemenin kullanılması,
6. Yapı önlerinin yaya kullanımı dışında işgali,
7. Bölgenin yayalaştırılmasına rağmen araçların sokağı işgal etmesi, denetimli trafik uygulamasına rağmen otopark sorunu ve yaya kullanımı problemi,
8. Katı atık yönetiminin zayıflığı,
9. Sokakların tam olarak kimler tarafından kullanılacağının belirlenmemesi,
10. İşletmelerin bölgenin karakterine uygun bir cephe düzenlemesi endişesinin olmaması,
11. Yapı adası ölçeğinde servis sorunlarını çözmek için binalar arasında ortaklık tesis edilmemesi,
12. Otel işlevinin yerleşmede yer almasına rağmen, yazın gece saat 10’dan sonra kışın akşam saat 8’den sonra bölgenin yalnızlaşması,
13. Turizmin bu bölge için tek çekim noktası gibi gösterilmesi: Bölge geçmişinde Türkiye’nin ilk modern apartmanlarını barındıran özgün bir nitelik barındırmaktadır. Talimhane Bölgesi’nde koruma tek yapı ölçeğinde değil, sokak ölçeğinde düşünölmüştür. (Polat,2006) Fakat uygulamalar bu sisteme ters bir düzende gelişmektedir. Bölgenin yeni ismi (Oteller Bölgesi) alanı sadece turistlerin kullandığı bir yer olarak göstermektedir ve kentlinin dokudan süzölmesine sebep olmaktadır. 20 Nisan 2006 tarihli habere göre Talimhane’deki yapıların geneli otele dönüştürölmekte ve esnaf sadece bu otellere gelen turistlere endeksli gözökmektedir. (http://www.yapi.com.tr/turkce/Haber_Detay.asp?New_sID=45249) Ayrıca bölgenin çevresindeki durak^{*)} yerlerinin değiştirilmesi de kentlinin dokudan süzölmesine neden olmuştur. (Turizm Binaları Dersi’nde yapılan tespitlerin sonucu, 2004)

^{*)} Eskiden Bedaş Elektrik İdaresi’nin önündeki otobüs durakları

1.2 Tezin Amacı

Bu tezin amacı turizm amaçlı dönüşen tarihi çevredeki yapıların cephelerinin tasarımında dikkat edilecek veriler üzerine çalışmaktır. Ana amacı yerine getirmek için aşağıdaki alt amaçlara ulaşılmıştır.

1. İnsan-çevre ilişkisini belirleyen süreçlerin irdelenmesi,
2. Kentsel mekânı çözümlene yöntemlerinin araştırılması,
3. Kent, kent parçası, sokak, bina, bina cephesi ilişkisinin mekân teorileri aracılığıyla kurulması,
4. Oluşturulan kuramsal çerçevede Talimhane bölgesinin analizlerinin yapılması,
5. Alan çalışması verileri ve kuramsal çerçeve ışığında sonuç ve değerlendirme bölümünün yazılması.

1.3 Tezin Yöntemi

Talimhane bölgesinin gelişimi, 2004 yılında Funda Öztürk Kerestecioğlu'nun yürütmekte olduğu "Turizm Binaları II"¹ dersinde öğretim yılında araştırmacı ve ders izleyenlerin ortak çalışması ile izlenmeye başlanmıştır. Bu süreçte Talimhane'deki yapı stoğunun tespiti yapılmıştır. Bu tespit; alandaki turizm yapılarının programları ve yatak kapasitelerini, Art deco apartmanların geçmişteki ve günümüzdeki durumu (biçim-işlev) hakkında bilgiyi içermektedir. Bu teze özel olarak pilot bölge seçilen yoğun aks olan Şehit Muhtar Caddesi'ndeki yapıların giriş cephelerinin tespiti yapılmıştır. Çalışma sırasında Beyoğlu Belediyesi Kentsel Tasarım Atölyesi ile işbirliği yapılmıştır. Bu çalışma Funda Öztürk Kerestecioğlu'nun liderliğinde hazırlanmış olan "Taksim Talimhane'de Sokak ve Turizm Mekânı" adlı bildiri ile sonlanmış ve yayınlanmıştır.(Antalya Mimarlar Odası-Turizm ve Mimarlık Sempozyumu, Nisan 2006)

Çalışmaların ardından bu tezin kapsamında alan izlenmeye devam edilmiş, literatür çalışmaları ile problem alanı belirlenmiş ve gözlem yapılmıştır.

Cephedeki değişimler, kent parçası ve sokak, bina, bina cephesi ölçeklerinde iki ana başlık halinde incelenmiş ve her bir başlık aşağıdaki değişkenler üzerinden ilgili literatürle çalışılmıştır: (Velioğlu, 1999)

^{1*} Yıldız Teknik Üniversitesi Bina Araştırma ve Programlama Yüksek Lisans Programı zorunlu dersi

1. Algısal veriler (Bu konuda alandaki tespitlerden ve Gestalt'ın algı konusundaki teorilerinden yararlanılmıştır.
2. Biçimsel veriler (Talimhane dokusunu anlamak için durum tespiti yapılmıştır. Bu tespit için kullanılacak yöntem olarak kentsel tasarım kuramlarından (Lynch ve Trancik, Krier, Carmona vd., Woordt ve Wegen) yararlanılmıştır.
3. İşlevsel veriler (Tarihi kentlerde turizm konusu ve binaların sokak katı kullanımındaki değişim incelenecektir. Christopher Alexander, Carmona vd.)

1.4 Tezin Önemi

Bu tezde ortaya koyulan veriler; Taksim Talimhane gibi bir dönemin dokusunu barındıran, yapı mirası olan mekânlarda “Tarihsel sürekliliğin sağlanması”, “çevrenin yapılar ve dış mekânlardan oluşan bir bütün olması gerekliliği”, “insan ölçeğine ve alışkanlıklarına saygı”, “yerel kimliklerin değerlendirilmesi” bağlamında gelişecek olan turizm modeline girdi oluşturabilir ve bu bölgelerde yapı tasarlayanlara bakılması gereken verileri sunabilir. Bu veriler birer “kültür varlığı” olan yapıların ve yapıların oluşturduğu sokak cephelerinin korunarak gelecek nesillere iletilmesi için önemlidir.

1.5 İçerik

Çalışmada temel kavramları “kentsel mekan”, “sokak”, “cephe” ve “tarihi kent parçasında turizm amaçlı işlev değişimi” üzerinedir.

Tezin girişini izleyen “Cephe Değişimine Etkisi Açısından Kentsel Mekanı Çözümleme Konusunda Kavramlar ve Kuramlar” başlıklı bölümünde; mekan, kentsel mekan kavramı, kentsel mekanı çözümleme konusunda kavramlar ve kuramlar incelenmiş ve çalışmanın kavramsal ve kuramsal temelini oluşturmuştur.

“Talimhane’de Sokak Cephelerini Etkileyen Verilerin Kentsel Mekan Kavramları Bağlamında Değerlendirilmesi” başlığıyla özetlenen izleyen bölümde Talimhane’nin tarihsel süreci ve fizksel konumunu irdelenmiş, Talimhane kent parçası ve sokak,bina, bina cephesi

ölçeklerinde iki başlık altında incelenmiştir. Her bir ölçek bir önceki bölüm ışığında algısal, biçimsel ve işlevsel veriler literatürü ile analiz edilmiştir.

Sonuç bölümünde seçilen çalışma alanı, kentsel mekan, sokak, cephe ve tarihi kent parçasında turizm amaçlı işlev değişimi konularında ele alınarak mevcut durumun özetle tanımlanması yapılmış çalışmadan elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir.

2. CEPHE DEĞİŞİMİNE ETKİSİ AÇISINDAN KENTSEL MEKÂNI ÇÖZÜMLEME KONUSUNDA KAVRAMLAR VE KURAMLAR

2.1 Mekân Kavramı

Farklı disiplinler tarafından farklı tanımlamaları olan mekân, Türk Dil Kurumu sözlüğünde “bulunulan yer” olarak tanımlamaktadır, coğrafi mekândan psikolojik mekâna değin geniş yelpazede araştırma alanlarını barındırır.

Mimarlıkta mekân kavramı algılanan sınırları olan, korunan ve çevrelenen boşluklardır. (Altan, 1992: 2) “Mekân”ın daha geniş bir tanımı; insanların eylemlerini yerine getirdiği, onu saran, ait olma duygusu yaratan, yatay ve düşey elemanlarla sınırlanmış üç boyutlu düzenlemelerdir. (Çakmaklı, 1992:1)

“Schulz, mekânı somuttan soyut mekâna doğru beş başlık altında incelemiştir. Schulz’a göre,

1. Bütüncül (pragmatic) Mekân: Fiziksel hareketin oluşturduğu, insanı çevresiyle bütünleştirerek hareketini belirleyen mekândır.
2. Algısal (perceptual) Mekân: Doğrudan yönlendirmenin oluşturduğu, insanların duyu organlarıyla farkına vardıkları mekândır.
3. Varolunan (existential) Mekân: İnsanın çevresine ait sabit imajını oluşturan, sosyal ve kültürel açıdan birlikte varolduğu ve biçimlendiği mekândır.
4. Bilişsel (cognitive) Mekân: Bütün fiziksel verilerin algılanıp, mekânın niteliği çevresinde yorumlanarak sonuç çıkartılmasıyla oluşan kavramsal mekândır.
5. Soyut (abstract) Mekân: Saf mantıksal ilişkilerin kurduğu, mekânı anlamak için gereken kalıpları şekillendiren mekândır.” (Yollu, 2006: Schulz, 1972:7–27)

Geniş yelpazede incelenen mekân kavramına, çalışmanın içeriğinde kentsel mekan kavramı perspektifinden bakılacaktır.

2.2 Kentsel Mekân Kavramı

Kentsel mekân, kentin binalarla tanımlanan, fakat binaların dışında kalan bölgeleri olarak tanımlanmaktadır. (Çakmaklı, 1992:7)

Kentsel mekânın özelliği olarak, kent insanının eylemlerini içeren, aydınlatma, havalandırma, iklim, ses düzeni, koruma ve sığınma olanakları gözetilen üç boyutlu düzenlemeler örnek verilmektedir. (Çakmaklı, 1992:3)

Çakmaklı,(1992:9) kentsel mekân değerini oluşturan görsel etki verilerini şöyle sıralamaktadır,

- **Çevreleyen elemanların niteliği:** Yumuşak ve sert mekân olarak ikiye ayrılır. Binalar ve ağaçlarla oluşan, büyük ölçüde doğal çevrenin egemen olduğu mekân yumuşak, binaları yoğun olduğu mekân sert olarak adlandırılır.
- **Çevrenin düzeyi:** Serbest ve kapalı mekân olarak incelenir. Serbest mekân, mekânın bir bütün olarak algılanmadığı mekânlardır. Kapalı mekân, büyük ölçüde tanımlanmış, güçlü bir mekân etkisi yaratan, sosyal etkinliklere elverişli mekândır.
- **Biçim karakteri:** Negatif ve pozitif mekân olarak incelenir. Negatif mekân, mekânın her noktada algılanmadığı, işlevsel ve görsel yönden zorlukları olan mekân iken, pozitif mekânın her noktadan algılandığı ve içinde insanın kendini rahatsız hissedebildiği yerdir.
- **Aktivite karakteri:** Mekân içindeki yatay hareketinin düzeyine göre incelenir. Durağan mekân ve devingen mekândan oluşur. Durağan mekân, sirkülasyonun kullanımı etkilemediği, oturma ve dinlenmeye elverişli mekan iken devingen mekan sirkülasyonun egemen olduğu ve hareketli mekândır.
- **Çevreleyen elemanların düzeni:** Mekân çevreleyen elemanların düzgün ya da gelişigüzel konumda yerleşmelerine göre iki türdedir: Düzenli mekân, düzensiz mekân. Düzenli mekân, mekânın yan yüzlerinin birbirine dik konumda olduğu türdür. Kitle olarak sadedir. Düzensiz mekânda binaların girinti ve çıkıntılarla çeşitlilik gösterir. İyi düzenlendiği zaman canlı ve ilginç bir mekân oluşturabilir.

Mekân organizasyonu kavramı konusunda Trancik iki tür kentsel açık mekân tanımı yapmıştır:

1. Yumuşak Mekânlar (soft spaces) doğal çevrenin egemen olduğu, kentsel çevrede rekreasyona yönelik kullanılabilen parklar, bahçeler ve diğer yeşil alanlardır. Yumuşak mekânlar, kişide, doğallık, yumuşaklık, şiddette azalma, gevşeme, rahatlama hissi uyandırır.

2. Sert Mekânlar (hard spaces) genellikle etkinlikler üretilen, duvarlarla tanımlanan kentsel açık alanlardır. Sert Mekânlar, kişide güvenilirlik, yapı ile çevrili olma yani kentsel etki, düzen hissi uyandırır. (Trancik, 1986:61)

2.3 Kentsel Mekânı Çözümleme Konusunda Kavramlar ve Kuramlar:

- **Üçlü Örtüşük Formülasyon**

Velioğlu (1999), insanın çevre ile olan ilişkisini üç süreçte inceler. Bunlar:

- Algılama (algı),
- Kavrama ve Kavrayışsal Tepki (imaj)
- Davranışsal Tepki (Eylem) ‘dir.

“Bu süreçler çerçevesinde insanın psikolojik, fiziksel ve davranışsal beklentileri doğrultusunda dış mekânlar oluşmaktadır. İnsanın ihtiyaçları göz önüne alınarak kentsel mekânda 3 öge tanımlanmaktadır:

- Fiziksel- Kitlesele özellikleri ile insanın algı olanaklarına göre biçimlenmesi ve algının sürekliliği bağlamında mekânda yer değiştirmeye bağlı olarak insanın hareket şartlarını oluşturması ve dış mekânda hareketi yönlendirmesi,
- Dış mekânı, fiziksel anlamda kitlesele özellikleri ile insanda mekân duygusu uyandıracak şekilde belirlemesi,
- İç programı ve işlevleri ile iç mekân-dış mekân ilişkisi çerçevesinde dış mekânı beslemesi gereken öğelerdir.

Yukarıdaki öğeler yoluyla, yapı kitleleri ve dış mekânlardan oluşan kentsel, fiziksel kurgu ve kent aktiviteleri kent, kent parçası, yapı grubu ve tek yapı ölçeklerinde irdelemeye yönelik üçlü formülasyona ulaşmış olmaktadır.

Üçlü formülasyon, yapılar ve dış mekânlardan oluşan mekânsal kurgunun;

- **Hareketin organizasyonu:** Yaya ve araç dolaşımı ile ilgili tüm problemler ve iç sirkülayon- uyum problemleri,
- **Mekânın organizasyonu:** Mekânsal karakter ile ilgili tüm biçimsel, oransal, boyutsal, fiziksel özellikler.
- **Kullanımın organizasyonu:** İşlev seçimi, işlevlerin yan yana gelişleri, yer, kat ve kotlara dağılımları ile ilgili tüm problemler,

bağlamlarında üçlü bir örtüşme içerecek şekilde irdelenmesi biçimindedir.” (Velioğlu, 1999)

Bu bölümde çalışma ölçeği; kent-kent parçası ve sokak-bina-bina cephesi olarak iki başlık altında ele alınmıştır. İki çalışma ölçeği de, insan çevre ilişkisi ve süreçlerinin içerdiği “algı, biçim ve imaj, eylem” konuları dahilinde incelenmiştir.

2.3.1 Kent-Kent Parçası Ölçeğinde Mekânsal Kurgunun Verileri

2.3.1.1 Kent-Kent Parçasının Mekânsal Kurgusunu Çözümlemek için Algı Teorisi: Gestalt

- **Algı**

Biçer (2002), insanın mekânda yaşamını sürdürmesindeki temel etkenin mekânı algılaması olduğunu ileri sürmektedir. Algı kelime anlamıyla insanın çevreden bilgi alma sürecini ifade etmektedir.

Biçer (2002) e göre, kenti algılamak ve öğrenmek, bireyin o kent mekânı içindeki davranışlarını organize edebilmesi, özetle daha rahat, daha özgür, daha az baskı altında hareket edebilmesidir.

Gestalt Kuramı

Algılama ve mekân konusundaki çalışmaların ilk örneklerindedir. (Biçer,2002) Ayrıca bu kuram 19. ve 20.yy başlarında 1920’lerde bir grup Alman psikolog tarafından geliştirilen, mekânın görsel organizasyonunu irdelleyen, birçok kuramın temelini oluşturan kuramdır. (Biçer,2002: Prak,1985)

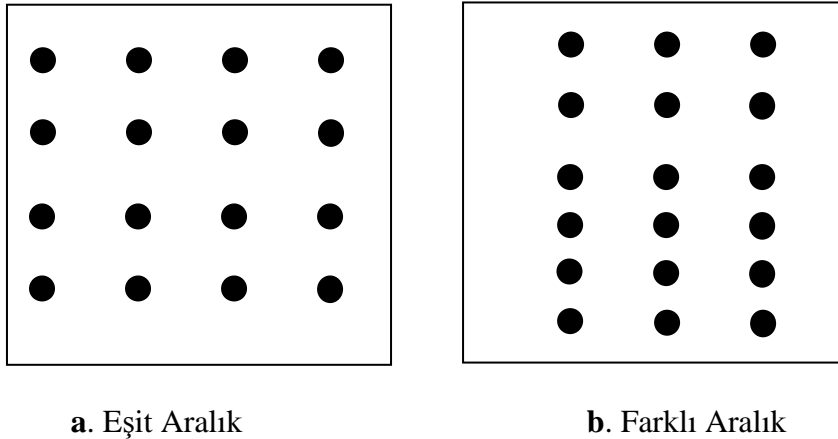
Çevrenin algılanması, bilinmesi ve değerlendirilmesinin sürekliliği, çevrenin duyu organları ile hissedilmesi, çevrenin algılanış biçiminin anlaşılması ve çevrenin niteliklerinin tanınması sonucunda, seçim yapma, karar verme sürecidir (Rapoport, 1987).

“Çevre algılamanın biçimsel yaklaşımına göre çevreyi tanımlamak için, çevre bir bütün olarak derinliğine kavranıp, bir bütün halinde değerlendirilmelidir. Bir bütünü oluşturan parçaların her birinin ayrı bir özelliği ve kimliği vardır. Bu ayrı parçalar birleşip bütünü oluşturduğunda ise, o bölgeye ait kimlik oluşur. Bölgenin kimliğinin tam olarak belirlenebilmesi için, parçaların analiz edilerek çıkan sonuçlara göre kimlik tanımlanmalı ve bu tanımın sürdürülebilirliğinin sağlanması için gerekli ortamın sağlanması gerekir. Algıya yönelik çalışmalar Gestalt psikolojisindeki uyarı-nesne ilişkisine dayalı ilk tanımlamalarla başlamış ve öncelikle şekil nesne algılaması ile gelişme göstermiştir.” (Önem, B., Kılınçaslan İ., 2005)

Gestalt kuramına göre, bütünü oluşturan öğeleri incelemenin bütün hakkında fikir vermemektedir. Bu yargı “bütün kendisini oluşturan parçaların toplamından farklıdır ilkesi temeline dayanır. (Biçer,2002: Atkinson,1995)

Gestalt ilkelerinin mekansal ölçekte incelenen başlıkları; yakınlık (proximity), benzerlik (similarity), tamamlama (closure), kapalılık (closeness), devamlılık (continuity), bölge (area) ve simetri (symmetry) olarak sıralanmaktadır.

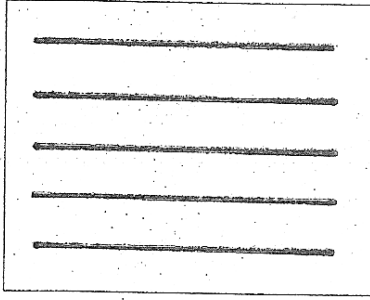
Yakınlık, birbirine yakın duran öğelerin görsel açıdan grup olarak kabul edilmesi ve göreceli olarak kapalılık duygusu uyandırmasıdır. (Biçer, 2002) Şekil 2.1.a’ da nesnelere arasındaki eşit yakınlık/uzaklık nedeniyle nesnelere bir bütün olarak algılanması söz konusuysen Şekil 2.1.b’de farklılaşan uzaklıklar nedeniyle nesnelere sıra halinde algılanmaktadır.

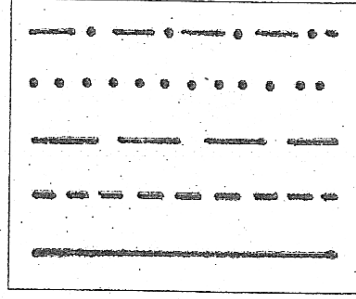
Şekil 2.1. a-b Gestalt kuramındaki yakınlık etkisi (Lang,1987:87)

Benzerlik, nesnelere benzer boyut, doku, renk vb. özellikler taşıdıklarında tek ve bütün

nesne olarak algılanmalarıdır. Şekil 2.2 a'da nesnelere bütün olarak algılanırken, şekil 2.2.b'de bağımsız nesnelere algılanmaktadır.

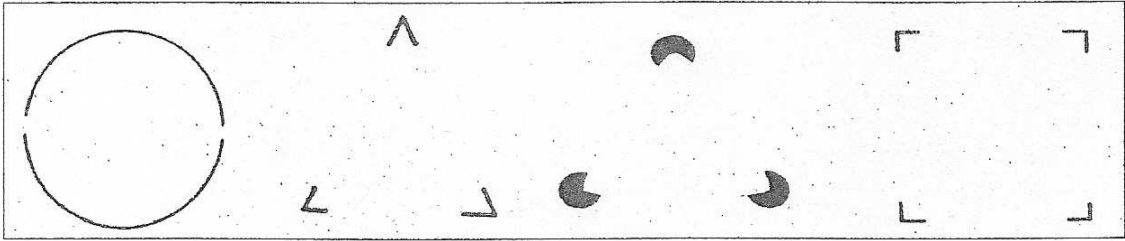
a. Nesnelere benzer

b. Nesnelere farklı

Şekil 2.2.a-b Gestalt kuramındaki benzerlik etkisi (Lang, 1987:87)

Tamamlama, uyarıdaki boşlukların tamamlanıp parçaların bütün olarak algılanmasını ifade eder. Şekil 2.3'de görülen şekiller tamamlanmış birer daire, üçgen ve kare olmasalar bile daire, üçgen ve kare olarak algılanması buna örnektir. (Lang, 1987:87)

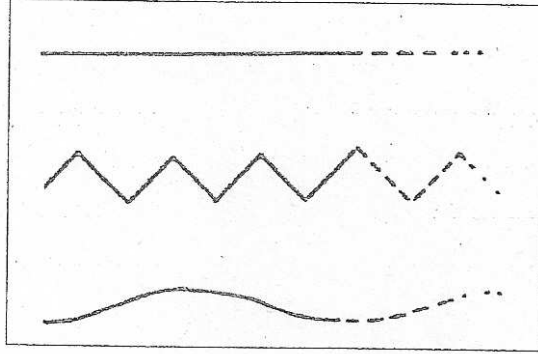
Şekil 2.3 Gestalt kuramındaki kapalılık etkisi (Lang, 1987:87)

Kapalılık, bir şeklin kenarlarının kapalılık ve belirginliğinin oranı, o şeklin nesne olarak algılanmasını kolaylaştırmasıdır. Şekil 2.3'teki daire daha kapalı olduğundan üçgen ve kare şekillerine göre nesne olarak daha kolay algılanmaktadır. (Lang, 1987:87)

Devamlılık, insanların devam eden elemanları tek bir eleman gibi algılamasıdır. Şekil 2.5 'te, zigzag ve eğri bir noktadan sonra aynı çizgi niteliğinde devam etmese de devam ediyormuş gibi algılanmaktadır. Şekil 2.4'teki sıra evler bir bütün olmasalar da devamlılık etkisi nedeniyle öyle algılanmaktadırlar.

Şekil 2.4 Kent mekanında devamlılık etkeni Talimhane örneği

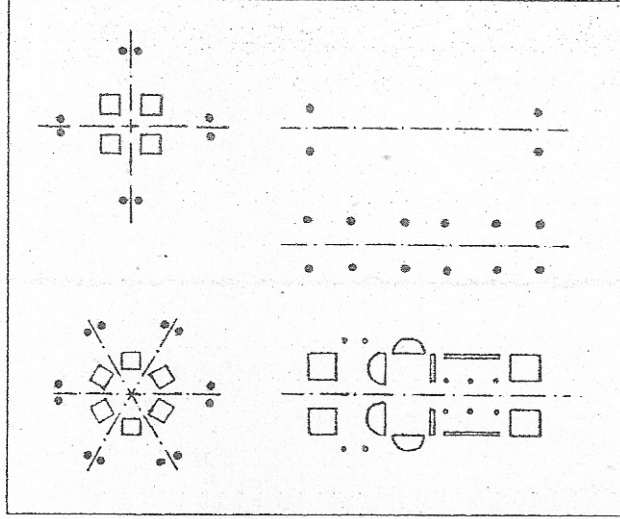
Şekil 2.5 Gestalt kuramını devamlılık etkeni (Prak, 1985:19)

Bölge etkeni, küçük şekillerin nesne olarak büyük şekillere kıyasla zeminde daha kolay algılanmasını ifade eder. Şekil 2.6’te Süleymaniye Cami yeşil doku içinde nesne olarak algılanmakta iken, caminin bahçesinin dışındaki yeşil alanlar ve boşluklar ise yapılaşmış doku içinde nesne olarak içinde algılanmaktadır.

Şekil 2.6 Kent mekanında bölge etkeni: Süleymaniye Cami ve Külliyesi

Simetri, bir ya da daha çok eksen veya merkeze göre iki ya da daha çok nesne arasında konum ve biçim açısından ölçü uygunluğudur. Gestalt kuramındaki simetri etkeni ise, simetrik kapalı bir parçanın nesne olarak daha kolay algılanması kuralıdır. (Lang, 1985) (Şekil 2.7)

Şekil 2.7 Gestalt kuramında simetri etkeni (Ching, 1979: 342)

2.3.1.2 Kent-Kent Parçasının Mekânsal Kurgusunu Çözümlemek için Biçim ve İmaj Teorileri: Lynch, Norberg Schulz, Trancik

Lynch'in İmaj Öğeleri Kuramı

Lynch'e göre kentsel imaj, çevrenin genelleştirilmiş zihinsel resmidir. Bu resim hem o andaki duyguların hem de geçmişteki deneyimlerin bir bütünü olup, edinilen çevresel bilgileri yorumlama ve davranışları yönlendirmede etkindir. (Lynch, 1960)

Lynch (1960), kentsel kurgunun algılanması ve kente imge kazandırılmasında beş öge belirlemiştir. Bu öğeler mekanın karakteristik özellikleri ve tanınabilmesinin kolaylaşması için önemlidir.

Lynch, etkin kentsel imaj öğelerini,

- Dokular ve bölgeler
- Yollar
- Kenarlar, sınırlar
- Odak noktaları
- İşaret öğeleri

olarak tanımlamaktadır.

- **Dokular ve Bölgeler**

“Dokular ve bölgeler kentin, kent halkı tarafından daha kolay algılanmasında ve tanınmasında önemli etkinliği olan öğelerdir; kentsel doku içinde özellikleri, işlevleri, sosyal ve fiziksel yapıları ile kentin birbirinden ayrılabilen parçalarıdır.” (Biçer, 2002:32)

“Kullanıcının içine girdiği ancak iki boyutlu olarak zihne yerleştirdiği bu öğelerin tipik fiziksel özelliği tematik süreklilik ve homojenliktir. Bu sürekliliğe ve homojenliğe konu olan unsurlardan bazıları eğim, mekân özellikleri, biçim, detaylar, semboller, yapı tipleri, işlev, ulaşım, kullanıcı tipi, topografyadır.” (Lynch, 1960:84)

“Sonuç olarak şehirsiz bölgeler işlevsel olarak birbirlerinden konut alanı, rekreasyon alanı, çalışma alanı vb. gibi işlevsel nitelikleriyle ayrılırken, sosyal ve kültürel niteliklerin mekana yansımaları sonucunda, sosyolojik olarak da birbirinden ayrılırlar. Bu farklılaşma kentin algılanmasını ve tanımlanmasını kolaylaştırmakta ve bölgeler kenti tariflerken kullanılan öğeler içinde yer almaktadırlar. (Biçer, 2002:32)

- **Yollar**

“Yollar üst yüzeyi (tavan) tanımlanmamış, karşılıklı iki yan yüzeyi kısmen tanımlanmış ancak genişliği sınırlanmış, yatay doğrultuda uzayan, zemini genellikle döşeli, kullanıcının üzerinde hareket ettiği kanal mekânlardır. Düşey doğrultuda hareketi sağlayan merdiven ve rampa gibi elemanları kapsamaktadır. Bu kanal mekân, sokak, bulvar, gezi yolu, demiryolu veya su yolu

olabilir.” (Biçer, 2002:32-33)

Kevin Lynch, yol mekanını, ‘içinde yaşayan bireylerin rasgele alışkanlıklarla ve olanaklara bağlı hareket ettikleri, yaşadıkları alanlar’ olarak tanımlamaktadır. (Lynch, 1960:60) Yol mekanları kentsel dokuyu oluşturan ve onun içinde olan bir ana aks ve o ana aksa bağlanan yan yollar ile kentli tarafından en iyi bilinen kentsel mekan öğelerindedir. Kentliler kendi yakın çevresindeki yollar dışında, kentin diğer bölgelerindeki belirli bazı aksları da tanımaktadırlar. Bu da bazı kentsel mekân öğelerinin yerlerinin tanımlanmasına yardımcı olmaktadır. Örneğin, İstanbul’da herkes İstiklal Caddesi’ni, Barbaros Caddesi’ni tanır ve bilirler.”

Yollar kent imajının iskeletini oluştururlar. Bu nedenle kentin algılanabilmesi için yolların anlaşılabilir olması gerekmektedir. Yolların anlaşılabilir olabilmesi, kullanıcıya yön duygusu kazandırması tanımlı başlangıç ve bitiş noktalarına sahip olmasına bağlıdır.” (Biçer, 2002:33-34)

- **Kenarlar, Sınırlar**

“Bu öğeler kent mekânı içinde farklı işlevleri veya farklı mekânları birbirinden ayıran sınır işlevi yüklenmiş öğelerdir. Bu öğeler farklı unsurların arasında sınır oluşturmakla beraber bir bitişi veya başlangıcı vurgulayan, ayrıca bir çevrenemeyi ve kapalılığı da içinde barındıran öğelerdir. ‘Sınır’ sözcüğü bu özellikleri tanımlamakta yetersiz kaldığından bu çalışmada bu öğe için ‘kenar’ sözcüğü de kullanılmaktadır. Kenarlar farklı şehirsal bölgeleri birbirinde ayıran veya o bölgeleri sınırlayan ve kentin dokusu içinde kolayca seçilebilen, kullanıcılar tarafından ulaşım aksları gibi kullanılmayan doğrusal kentsel öğelerdir (Lynch, 1968:78). Bu öğeler doğal objeler olabildiği gibi yapay öğeler de olabilir. Bunlar topografyaya bağlı oluşan akarsu, yeşil alan, bir yamaç, kıyı olabilir. İstanbul Boğazı, Haliç İstanbul yerleşmesinde alt bölgeler arasında doğal sınırlardır. Yerleşme içinde yapay kenarlar ise, insanlar tarafından oluşturulmuş öğelerdir. Bunlar bölgeleri birbirinden ayıran ya da sınırlayan demiryolları, su kanalları, duvarlar, surlar, geniş akslar, yapay yeşil bantlardır. Bu öğeler mekânda sosyo-kültürel, işlevsel birer sınır olduğu gibi aynı zamanda görsel sınır da oluşturabilirler.” (Giritlioğlu, 1991:21) (Biçer, 2002:33-34)

- **Odak noktaları**

“Kentsel imaj açısından açık alanlar önemli kentsel öğelerdir. Bu alanlar üst yüzeyi (tavan) ya da yan yüzeyi tanımlanmamış, kısmen sınırlanmış, biçimi yatay ve düşey elemanların birbirine uyumu ile tanımlanmış hacimlerdir. Açık alanlarda yatay boyutlar (uzunluk, genişlik), düşey boyuttan (yükseklik) daha fazladır.” (Biçer, 2002:35)

“Her kentsel açık alan imaj açısından eşdeğer değildir. Düğüm noktası olarak da ifade edilen odak noktaları için diğer açık alanlara kıyasla daha farklı bir öneme sahiptir. Odak noktaları genellikle yoğun insan ve trafiğin kesiştiği mekânlardır.” (Biçer, 2002:35)

“Odak noktaları kentliler için başka bir bölgeye geçiş noktası olarak düzenlenmişse bu durumda bu alanlarda duraklama çok uzun süreli olmaz; buna bağlı olarak bu tür odak noktalarında ulaşım sistemlerinin farklı yapısal öğelerini gözlemek mümkündür. Bunlar alt üst geçitler, çeşitli ulaşım sistemlerine (dolmuş, otobüs, taksi, metro, denizyolu) ait duraklardır. Odak noktalar aynı zamanda kentsel ortama, yaşama katılma, açık havada vakit geçirme mekanı olarak da düzenlenmektedir. Bu durumda bu alanlar toplumsal yaşamın bazı önemli olaylarına (toplantılar, törenler) da tanık olan mekânlardır. İstanbul’da Eminönü, Taksim, Kadıköy meydanları böyle düğüm noktaları olarak tanımlanabilecek alanlardır. (Giritlioğlu, 1991:23)” (Biçer, 2002:33-34)

- **İşaret Öğeleri**

“Bu mekânsal öğeler yerleşmelerin içinde, mimari veya şehirselle boyutlarda olabilen, kendi nitelikleriyle mekân içindeki diğer elemanlardan ayırt edilebilen öğelerdir. Bu öğeler kentsel doku içinde açık seçik algılanabilen mimari elemanlar olabildiği gibi doğal elemanlar da olabilmektedir. Bunlar kent ölçeğinde yüksek yapılar, kuleler, eğitim yapıları, dini yapılar, daha küçük ölçekte açık alanlarda yer alan heykeller, mimari formlar, çeşmeler gibi elemanlar olarak sıralanabilir. İşaret öğeleri kentin sadece benimsenmesi görevi üstlenmezler. Bu işlevinin yanı sıra, kent dokusu içinde sivrilen yüksek yapılar kişiye kentteki yönü ve yeri konusunda yardımcı elemanlardır. Bu öğeler, kentsel mekân içinde her yerden görülebilme özelliklerine bağlı olarak, yabancıların kaybolma korkularını azaltan, rahat dolaşmalarını ve

buna bağlı olarak diğer kentsel elemanların daha kolay algılamalarını sağlayan önemli unsurlardır.” (Biçer, 2002:37)

- **Norberg Schulz Yaklaşımı**

Schulz yaklaşımında mekânsal yapı yatay ve düşey bileşenler halinde incelenmektedir. (Schulz, 1972)

Yatay bileşenler:

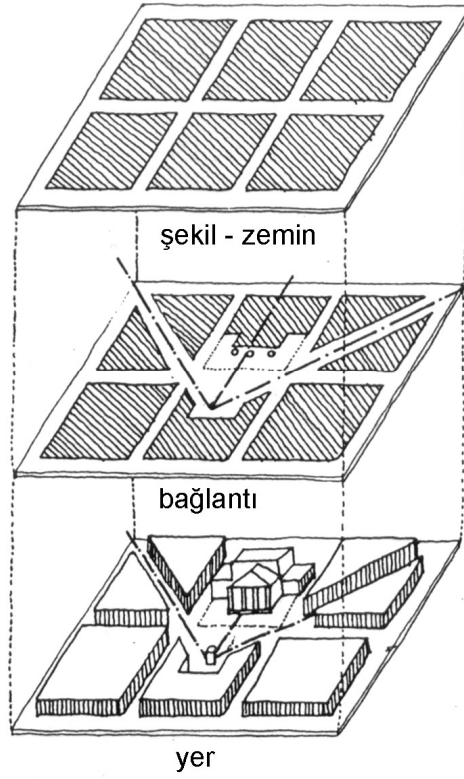
- Mekânlar
- Yollar
- Alanlar

Düşey bileşenler ise:

- Coğrafya düzeyi,
- Peyzaj düzeyi
- Kent düzeyi,
- Cadde, sokak düzeyi,
- Yapı düzeyi olmak üzere gruplandırılmıştır.

Entegre Tasarım Yöntemi (Trancik)

Modern mekânın evrimi ve tarihi örneklerinin araştırmalarının temelinde; üç kentsel tasarım kuramına 3 yaklaşım tanımlanabilir: 1. Şekil-zemin kuramı 2. Bağlantı kuramı 3. Yer kuramı. (Şekil 2.8) Bu kuramlar birbirine göre önemli farklılıklar gösterir ama hepsini biraraya getirilirse tüm kentsel tasarım potansiyel stratejileri sağlanabilir. (Trancik, 1986:97)

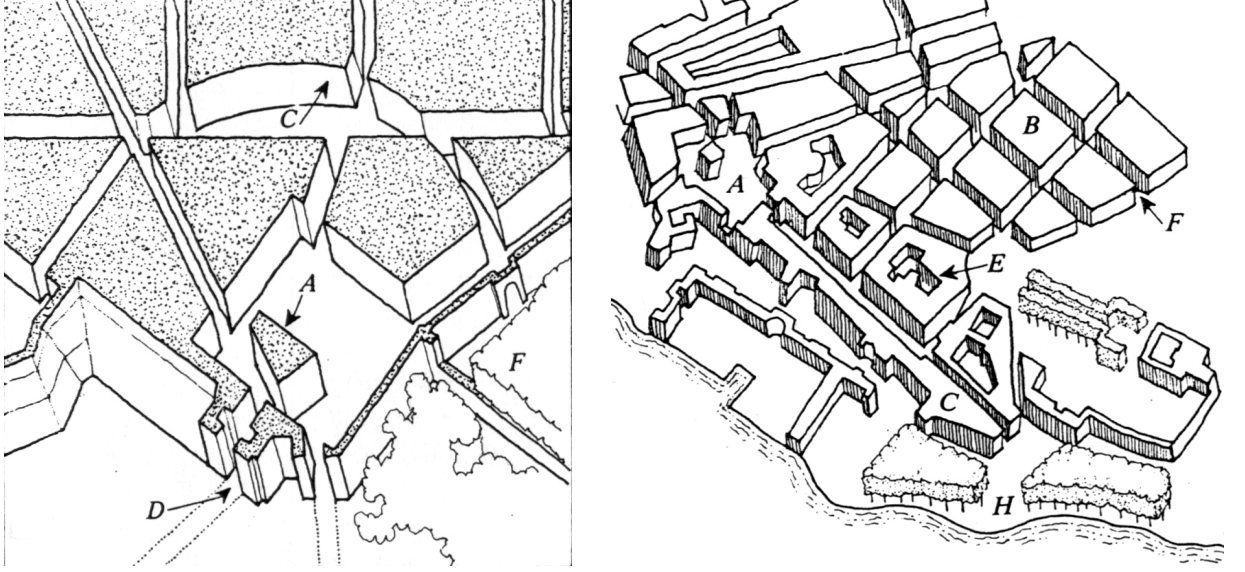

Şekil 2.8. Trancik- Entegre Tasarım Yöntemi (Trancik, 1986:97)

1. **Şekil-zemin kuramı**, dolu kütle (şekil) olarak binaların açık boşluklara (zemin) oranla bağımlı arazi kullanımı çalışması üzerine temellenmiştir. Her kentsel çevre mevcut doluluk ve boşluk biçimine sahiptir ve mekânsal tasarımda şekil-zemin yaklaşımı; bu biçime ekleme, çıkarma yapma veya fiziksel geometrisinde değişim yaparak bu ilişkileri yönlendirme girişimidir. Bu yönlendirmenin amacı, bir şehir veya bölgenin kentsel strüktürünü, ayrı ayrı tanımlanmış ama birbiriyle direk ilişkili farklı büyüklükteki mekânların hiyerarşisini tespit ederek açıklamaktır. Doluluk ve boşluğun baskın 'alanı' doku olarak adlandırılan ve önemli sınır işareti veya alanın içinde odak noktaları ve alt merkezler sağlayan açık mekânlar gibi yapı ve boşluklarla noktalanan bu kentsel biçimi oluşturur. Şekil-zemin analizi kütle-boşluk ilişkilerini göstermek için grafik bir araçtır; kentsel boşlukların strüktür ve düzenini plan düzlemine aktaran iki-boyutlu soyutlamadır. Ancak plan düzleminde kalan bu iki boyutlu gösterim, bir mekânın durağan ve iki boyutlu algılanmasına neden olabilir. (Trancik, 1986:97)

Kentsel Doluluk Boşluk Tipleri Şeması

Kentsel doluluklar (urban solid) anıtları veya baskın kurumsal binaları, kentsel blok alanlarını ve doğrusal veya sınır-tanımlayıcı; kentsel boşluklar ise giriş eşiklerini (entry foyers), iç-blok boşluklarını, caddeler ve meydanlar ağını ve lineer açık-alan sistemlerini içerir. (Şekil 2.9) (Trancik, 1986:101)

Kentsel doluluk-boşluk tipleri şeması .

Geleneksel kentte, üç temel doluluk vardır.

A. Kamusal eser ve kurumlar,

B. Kentsel blokların baskın alanları,

C. Sınır tanımlayıcı binalar,

D. Giriş eşikleri, özel ve kamusal alanlar arasında geçiş sağlar,

E. İç blok boşlukları yarı kamusal dönüşüm bölgeleri ,

F. Sokak ve meydanlar ağı, baskın blok alanlarını keser ve aktif kamusal kent hayatını içerir ,

G. Park ve bahçeler mimari kentsel biçimle zıtlık gösterir

H. Lineer açık boşluk sistemleri, nehir kenarı, su kenarı gibi doğal özellikli alanlar; kentsel bölgeleri keserek daha büyük ölçekli birleşimler oluşturur.

Şekil 2.9. Kentsel Doluluk Boşluk Tipleri (Trancik, 1986:102)

Kentsel doluluklar (urban solid)

Birinci önemli kentsel dolulukları kent dokusunda merkez görevi yapan kamusal eserler veya kurumlar olarak adlandırabiliriz. Bu yapılar genelde görsel odak noktalarında, göze çarpan, açık alanlarda varlıklarını ve sosyal – politik önemlerini belirtir biçimde bulunurlar. Genelde tekil olarak – tipik Amerikan Belediye Binası- veya geleneksel Avrupa Gotik veya Barok kiliseleri gibi daha sıradan binalara yapışıktır. (Trancik, 1986:101)

Şekil 2.10. Panthenon-Roma . Nolli ‘ nin Roma haritasından detay (Her kentte bulunan kamusal eser ve kurumlara örnek. Bir meydan (Piazza) iç mekânı kentsel dış mekâna bağlantısı) (Trancik, 1986:102)

İkinci önemli tip; kentsel blokların baskın alanlarıdır. Leon Krier’e göre kentsel bloğun boyut, model ve yönlendirmesi kamusal alanların oluşumunun en önemli elemanlarıdır. (Trancik, 1986:101)

Üçüncü doluluk kategorisi genelde tekrarlanmayan ve doğrusal veya sınır tanımlayıcı olarak biçimlenen özelleşmiş biçimler, düzenlenişte sıklıkla lineer binalardır. Bu tür yapılar baskın alanları bozmak için bilerek tasarlanmış olabilir ve bir bulvara, çevreye, meydana bir cephe verebilir veya bir bölgenin sınırını teşkil edebilir. Bu yapılar eserleri ortaya çıkarma, aksiyel bakış çizgilerini tanımlama ve önemli alanlara çerçeve oluşturma görevi üstlenebilir. Güney Amsterdam, Hollanda iskân bölgesinin sınırı, 1915’te H. P. Berlage tarafından tasarlanmış; doğrusal sınır-tanımlayıcı kütle. Berlage’nin çevre blokları boşluklar oluşturur ve sürekli bir kentsel doku kuran meydan, bina hacimleri ve cephe stilleri ortaya çıkar. (Trancik, 1986:103)

Kentsel boşluklar (urban voids)

Kentsel dolulukta olduğu gibi, tanımlanabilir kentsel boşluklar vardır. Bunlar işlevsel ve görsel süreklilikleri sağlamak için kütleler oyularak arasına yerleşir, bu suretle mimarinin ve dış mekânların ayrılmaz şekilde birbirine kaynaştığı insancıl, bütünleşik kent oluşturulur. Kentsel boşlukların beş çeşidi (farklı açıklık ve kapalılıklarla) dış kentte rol oynar. (Trancik, 1986:103)

Birincisi giriş eşik boşluğu (entry foyer) , kişisel bölgeden toplumsal alana geçiş veya dönüşüm. Oscar Newman, ‘Defensible Space’ adlı çalışmasında yarı kamusal giriş eşiklerinin suç önlenmesindeki önemini tartışır. (Trancik, 1986) Giriş boşluğu, bireysellikten toplum yaşamına veya çalışma alanına görülebilir özel bir geçiştir. Bu dış avlu, niş, lobi veya ön bahçe olabilir. Burası için hem kamusal hem de özel tanımlaması yapılabilir. (Trancik, 1986:103)

İkinci tip iç blok boşluğu boş zamanlar veya sirkülasyon için orta blok alışveriş vahası veya dinlenme için yarı kamusal konut mekanıdır. Birçok iç bahçe, Kopenhag’ın revaklı bahçeleri bu kategoriye girer. (Trancik, 1986:103)

Üçüncü tip boşluk ana cadde ve meydanlar ağıdır, aktif kamusal kent hayatı içeren baskın blok alanlarına uyan kategoridir. Tarihe göre cadde ve meydanlar kentin birleştirici strüktür biçimidir; modern zamanlarda, bunlar sosyal fonksiyonlarını ve fiziksel kalitelerini kaybetmişlerdir. Sokak ve meydanlar dolaşım koridorları olduğu kadar zaman geçirme mekânlarıydılar. Çoğu kentsel tarihe göre sokaklar ve meydanlar ağı şehrin tasarımında ve mekân organizasyonunda başlıca strüktürü oluşturur. Çok kullanımlı sokakların yerini alışveriş merkezlerinin almasıyla bugün bu rolü çok sık üstlenmezler. (Trancik, 1986:103)

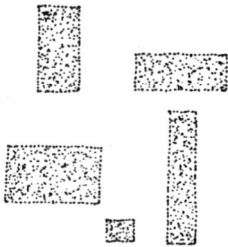
Dördüncü tip, mimari kentsel biçimlerle zıtlık gösteren daha büyük boşluklar olan kamusal park ve bahçelerdir. Kentteki doğal ortamı korumak için düğüm noktası görevi nedeniyle, katı kentsel çevresinde ferahlama sağlayan kırsal çevreye benzer şekilde kentsel ızgaraya dahil edilmişlerdir. Kentsel park ve bahçeler, sınırlarında bitişip kendilerini şekillendiren yerlerin özelliklerini artırır, ama bunlar da peyzaj oluşumuna bağımlıdır. (Trancik, 1986:103)

Beşinci tip kentsel boşluk, doğrusal açık-alan sistemdir, çoğunlukla nehir, su kenarı, sulak alan bölgeleri gibi önemli su öğeleriyle ilişkilidir. Bu biçimsel ve biçimsel olmayan yeşil-yollar bölgeleri ayırır, sınırlar oluşturur ve yerleri birbirine bağlar. Yeşil yollar; kent ızgarasıyla zıtlık oluşturan, kent formuna zenginlik katan doğrusal sistemlerdir. (Trancik, 1986:105)

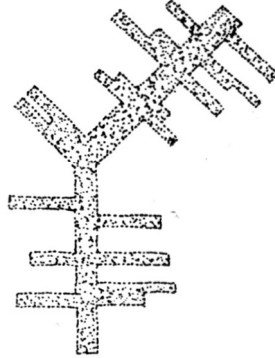
Sonuç olarak, şekil-zemin kuramının kritik noktası kentsel doluluk ve boşlukların organizasyonundadır. Kentsel doluluk ve boşluk arasındaki diyalog tamamlandığında ve algılanabilir olduğunda, mekânsal ağ başarıyla işleme eğilimindedir. Parçalar bütüne dahil olmaya başlar ve bölgenin karakterine bürünür. Eğer dolu-boş oranı doğru dengelenememişse, parçalar kopuklaşır, bütünden uzaklaşır; sonuç kayıp alanlardır (lost space). Kayıp alanlarımızı kullanılabilir hale getirmek için, objeyi yeniden incelemek için gönüllülük ve şekle tapınmak yerine zemini değerlendirmek gerekir. Yapı ve boşluğun bir arada var olabilmesi için objenin tasarımı boşluğun oluşturulmasıyla bütünleşmiş olarak düşünülmelidir. (Trancik, 1986:106)

2. **Bağlantı kuramı**, aslında doluluk ve boşluk biçimine dayalı şekil-zemin kuramının tersine, bir elemanı diğerine bağlayan 'çizgi'lerden türemiştir. Bu 'çizgiler' yollardan, yaya yollarından, doğrusal açık alanlardan veya kent parçalarının fiziksel bağlantısını sağlayan diğer elemanlarından oluşur. Bağlantı kuramını uygulayan tasarımcı, düzenlenen mekânlar için strüktür kuran bir bağlantı veya ağ sistemi düzenlemeye çalışır. Vurgulanan, şekil-zemin kuramının mekânsal şeması değil sirkülasyon şemasıdır. Hareket sistemleri ve altyapının etkinliği tanımlı dış mekân biçimlerinden önce gelir. (Trancik, 1986:106)

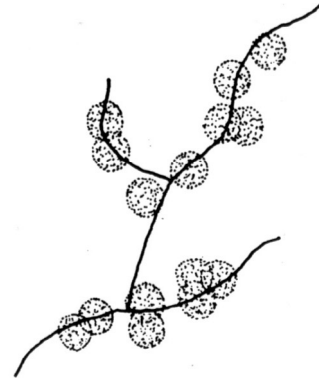
kompozisyonel biçim

mega biçim

grup biçim

Şekil 2.11. Fumihiko Maki. Mekânsal bağlantının üç tipi (Trancik, 1986:107)

Fumihiko Maki, mekânsal bağlantı iskeletini yaratan etkenleri inceler. Maki bağlantıyı kentsel dış mekânların en önemli karakteristiği olarak belirtir. Bağlantı kentin tutucusudur. Maki, kentsel mekânı üç farklı mekânsal tip tanımlamıştır. (Şekil 2.11) (Trancik, 1986:107)

Kompozisyonel biçim; iki boyutlu planda soyut örüntüler olarak düzenlenen bağımsız binalardan oluşur. Bağlantı açıkça değil dolaylı algılanır ve pozisyonu sonucu ortaya çıkan gerilim önemlidir. Bağlantı elemanları doğal olarak durağan ve biçimseldir. Kompozisyonel biçimde çevre kenarları (açık alan) bina nesnelere kadar önemli düşünülmelidir. (Trancik, 1986:107)

Mega Biçim; bileşenlerin hiyerarşik düzende daha büyük bir çerçeveye bütünleştirildiğinde; bağlantı bir yapı oluşturacak şekilde fiziksel biçim kazanır. Mega biçimi tanımlamak için Maki bazı yönetim ve mühendislik avantajlarını işaret eder.

Mega-biçimin sıkışık yapısı geniş ve kapalı iç mekânlar yaratılırken biçimsel olarak tanımlanmış bir dış çevreye sahiptir, ama bu yapı dış mekâna karşı kayıtsızdır. Fiziksel bağlama arkasını dönmüştür ve insan ölçeğine göre çok büyük bir iç ortam yaratır. (Yüksek hızlı yol ağı örnekleri)

Bu üç biçimsel tipte de Maki, bağlantıyı, binaları ve mekânları düzenlemek için kontrol fikri olarak değerlendirir. Maki' den öğrendiğimiz; kentsel tasarımın bağlantı kuramı altında tutarlı mekânsal ilişkiler organizasyonu için bazı yöntemler vardır. Diğer bir sonuç ise, kamusal mekân oluşumu tekil binalar ve mekânsal planlamadan önce bir bütün halinde oluşturulmalıdır. (Trancik, 1986:107)

Grup Biçim; ortak açık mekânlardan oluşan bir hat üzerinde eklenen öğelerin zaman içinde meydana getirdikleri birikimin sonucudur. Grup-biçimde bağlantı organik üretken bir yapının parçası olarak doğal bir evrimle oluşmuştur. Malzeme tutarlılığı, topografyaya karşı çarpıcı bir cevap, insan ölçeğine saygı, binalar, duvarlar, geçitler, kuleler gibi öğelerle tanımlanan ardışık mekânlar, Grup-Biçim nitelikleridir. Maki iki katlı evlerin sokak cephelerinin meydana getirdiği sıkışık ve özel aile yaşamının topluluğun ortak yaşamıyla bulunduğu Yunan köyleri ve Japon tarımsal köylerine ait görüntülerle örneklemektedir. (Trancik, 1986:108)

Yer kuramı, şekil-zemin ve bağlantı kuramının bir adım ötesine geçerek insan gereksinimleri, kültürel, tarihi ve doğa bağlamalarını da ekler. Yer kuramı savunucuları, fiziksel mekâna eşsiz formlar ve ortama özgü detaylar içeren ilave zenginlikler katar. Bu tavır çoğu kez tarih, zaman ögesi ile mevcut koşullarla yeni tasarım arasındaki uyumu sağlamayı içerir. Yer kuramında sosyal ve kültürel değerler, kullanıcının görsel algıları ve bireyin yakın

kamusal çevresi üzerindeki kontrolü şekil-zemin ve bağlantı prensipleri kadar önemlidir. Bu yaklaşımla sınırlanmış ve fiziksel olarak bağlayıcı olan mekân, toplumsal ve yöresel değerlerden kaynaklanan bütünsel bir anlam kazanır. (Trancik, 1986:112,113)

2.3.1.3 Kent-Kent Parçasının Mekânsal Kurgusunu Çözümlemek için İşlevsel Verilerin Belirlenmesi

- **Tarihi Kent Parçasında Turizm Amaçlı İşlev Değişimi**

Turizm tanımlarından birisi de “Bir yerin tarihi ve doğal güzelliklerini görmek, tanımak, eğlenmek ve dinlenmek için yapılan gezi”dir.(Özkan, 2002)

Turizmin sebepleri;

- Dinlenme, sıhhi nedenler, spor, eğlence, dini sebepler
- Araştırma, merak, macera, kültür, eğitim, öğrenme
- Doğa sevgisi, iklim, toplumsal sebepler
- İş için yapılan seyahatler

olarak sıralanmaktadır. (Özkan, 2002: Akoğlu, 1968)

Turizm, yukarıda sayılan sebeplerden anlaşılacağı gibi çevre verilerinden soyutlanamayan disiplinler arası bir çalışma alanıdır. (İncedayı, 2005) Turizm yapılarının tasarımında mevcut çevrenin hem geçmişi ile hem de şimdiki zamanı ile iletişimi, hedef kitlenin mevcut çevreyi anlaması ve tanınması için önemlidir. Tarihi kent mekânları bu bağlamda turizm için önemli bir kaynaktır. Kentin sahip olduğu “**kültür varlıkları**”² kültürel ve tarihsel değerler turizm yoluyla aktarılabilir.

Tarihi kent mekânları, turizm amaçlı yerleşmek için seçildiğinde, kentin o bölgesinde işlev dönüşümüne sebep olmaktadır.

² Korunması gerekli varlıklarla ilgili tanımlar 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası'nın 3.maddesinde yer alır. Bu maddede **kültür varlığı** “Tarih öncesi tarihi devirlere ait, bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan ve tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yeraltında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır.” biçiminde tanımlanmıştır. (E., Madran . N., Özgönül., Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması,2005:7)

Tarihi kentlerde dönüşüm mimari anlamda;

- Mevcut yapıya yeni işlev
- Mevcut binaların arasını doldurmak (infill uygulamaları)
- Mevcut cepheyi koruyup ardındaki planı değiştirmek
- Tarihi niteliği olmayan ve kullanılamaz haldeki binaları yıkıp günün teknolojisine uygun bina inşa etmek
- Mevcut binaya çağdaş ek yapmak

hallerinde olmaktadır. (Baytin, 2005) Bu dönüşüm süreçlerinde turizmin tarihi çevrelerdeki müdahalesi korumayı amaç olarak kabul etmelidir. (Uysal, 2005:36-38) Mevcut mimari biçimin devamlılığını olumsuz etkilemeden turizm sektörünün ihtiyaçlarının karşılanması çözüm üretilmesi gereken alanlardır. Burada temel amaç, turizm hizmet sunarken biçimsel yapıyı sürdürülebilmek, tarihi ve doğal çevrede, turizmin korumaya katkı sağlayabilecek biçimde doğru ve dengeli kullanımını sağlayabilmektir. (Uysal, 2005:38) Kalıcı turizm gelişmelerinde, planlama stratejilerinin içinde mimari tasarım kalitesinin dikkatle yapılan kontrolü de yer almaktadır. (Yenen, 1993)

Tarihi çevrelerin ve yapıların korunmasında özgün fonksiyonunu devam ettirerek yaşatmak her zaman mümkün olmayabilir. Değişen yaşam koşullarının, sosyal kültürel değişimin yapının özgün kullanımının sürdürülmesine imkân vermediği durumlarda yapıya çevre kullanımları da dikkate alınarak, mimarisine ve mekân düzenlemesine en uygun fonksiyon verilmelidir. (Uysal, 2005) Yeniden kullanım bina ölçeğinde söz konusu olduğunda, işlevlendirilecek binanın seçiminin de doğru yapılması gerekir. Çünkü hem binanın orijinal halinin korunarak, işlevden en az kayıpla amaçlanan fonksiyonun karşılanabilmesi, hem de sokak yapısındaki bütünlüğünün sağlanması gerekmektedir. Bu süreçte biçimin devamı teknik donanımda sorunlar yaratabilir. Olası olumsuzluklar hem bina hem de işlevden özveriler şeklinde görülebilir. (Özkan, 2005:71)

2.3.2 Sokak- Bina- Bina Cephesi Ölçeğinde Mekânsal Kurgu Verileri

- **Kentsel Mekân Olarak Sokak**

Alexander (1977) kentsel mekânı pozitif ve negatif başlıkları altında incelemiştir. Negatif mekân; binaların dışında alan kentsel mekândır. Pozitif mekân ise daha çok boşlukta yer

kaplayan cismin biçimi ile ilgilidir.

Kentsel Strüktürü oluşturan yapı 3 başlık altında incelenmektedir.

- i. Pozitif: binalar
- ii. Negatif: açık alan, yeşil alanlar
- iii. Pozitif-negatif ilişkisi: meydan, cadde, sokak, otopark, bulvar gibi.

Kentsel strüktürü oluşturan elemanlardan ‘sokak’ bu tezde pozitif negatif ilişkisi kavramı altında yani binaların kentle olan ilişkisinde önemli bir öge olarak incelenecektir.

Türk Dil Kurumu “sokak” kelimesini “il, ilçe vb. yerleşim bölgelerinde, iki yanında evler olan, caddeye oranla daha dar veya kısa olabilen yol” olarak tanımlamıştır. (<http://www.tdk.gov.tr>)

Mimarlık alanındaki literatürde, sokaklar, karşılıklı binaları tarafından kapatılan doğrusal üç boyutlu mekânlardır. (Carmona, v.diğ, 2003:146)

“Schulz (1972), caddeyi ve sokağı daha kolay düşünülebilen bir form, geçmişte de, bölgenin ve kasabanın karakterini bir bütün olarak, ziyaretçiye yoğun bir şekilde sunan “küçük bir evren” olarak tanımlamaktadır. “(İnceoğlu, 2007)

Rapoport sokağı şöyle tanımlamaktadır: “yerleşim yerlerinde bulunan binaların kenarındaki dar ya da geniş düz boşluklardır ve dolaşma, diğer aktiviteler için kullanılır.” (İnceoğlu, 2007)

Sokaklar önemli bir kentsel bileşendir. “Onu önemli kentsel bileşen yapan, toplumsallaşmaya katkısıdır.” (Barlas, A., 2006:98) “Sokaklar yayanın kentle ilgilenmesini sağlar. Kentleşme sürecidir. Bu da demokratikleşmeye giden bir yoldur.” (Kerestecioğlu, 2006) (Ocakçı ve diğ., 1991:248).

“Rapoport (1987) sokak kullanımında kültürün etkilerini göstermek için Hindistan örneğini kullanır.” (İnceoğlu, 2007) Sokaklarda çeşitli aktivitelerin olağanüstü güzel bir zeminde ve birbirleriyle yakın çakışma içinde karışması ve rengârenk giysiler içindeki insan topluluğunu anlatır. Sokakların aktivite ve insan sayesinde canlı bir öge olduğunu anlatır.

2.3.2.1 Kentsel Mekân Olarak Sokak- Bina- Bina Cephelerinin Algı ile İlgili Verileri

Kent-Kent Parçasının Mekânsal Kurgusunu Çözümlemek için Algı Teorisi (bkz. 2.3.1.1 bölümü) bölümünde Gestalt’ın bütüncül yaklaşım kuramından yararlanılmıştır. Kentsel

mekân olarak sokak, bina ve bina cephelerinin algı ile ilgili verileri de Gestalt'ın simetri, bölgeleme, yakınlık, devamlılık, kapalılık ve benzerlik ilkelerinden oluşmaktadır. Cephelere ait biçimsel öğeler olan kapı pencere boşlukları, çıkmalar, yataydaki çizgiler, düşeydeki çizgiler, balkonlar, boyutsal öğeler genişlik, yükseklik bu ilkelerle veriler oluşturmaktadır.

2.3.2.2 Kentsel Mekân Olarak Sokağın İmajını Belirleyen Biçimsel Veriler

Cadde şekilleri çeşitli zıtlık içeren özellikler çerçevesinde incelenebilir, örneğin düz veya kavisli, geniş veya dar, çevrelenmiş veya açık, biçimsel veya biçimsel olmayan gibi. (İnceoğlu, 2007)

Sokağın biçimsel nitelikleri; oran, ölçek ve sınırlar üzerinden incelenebilir. (Giritlioğlu, 1991)

- **Oran**

“Oran, biçim veya mekânın boyutları arasındaki düzenlenmiş bir matematiksel ilişkiler bütünüdür.” (Ching, 2002:313)

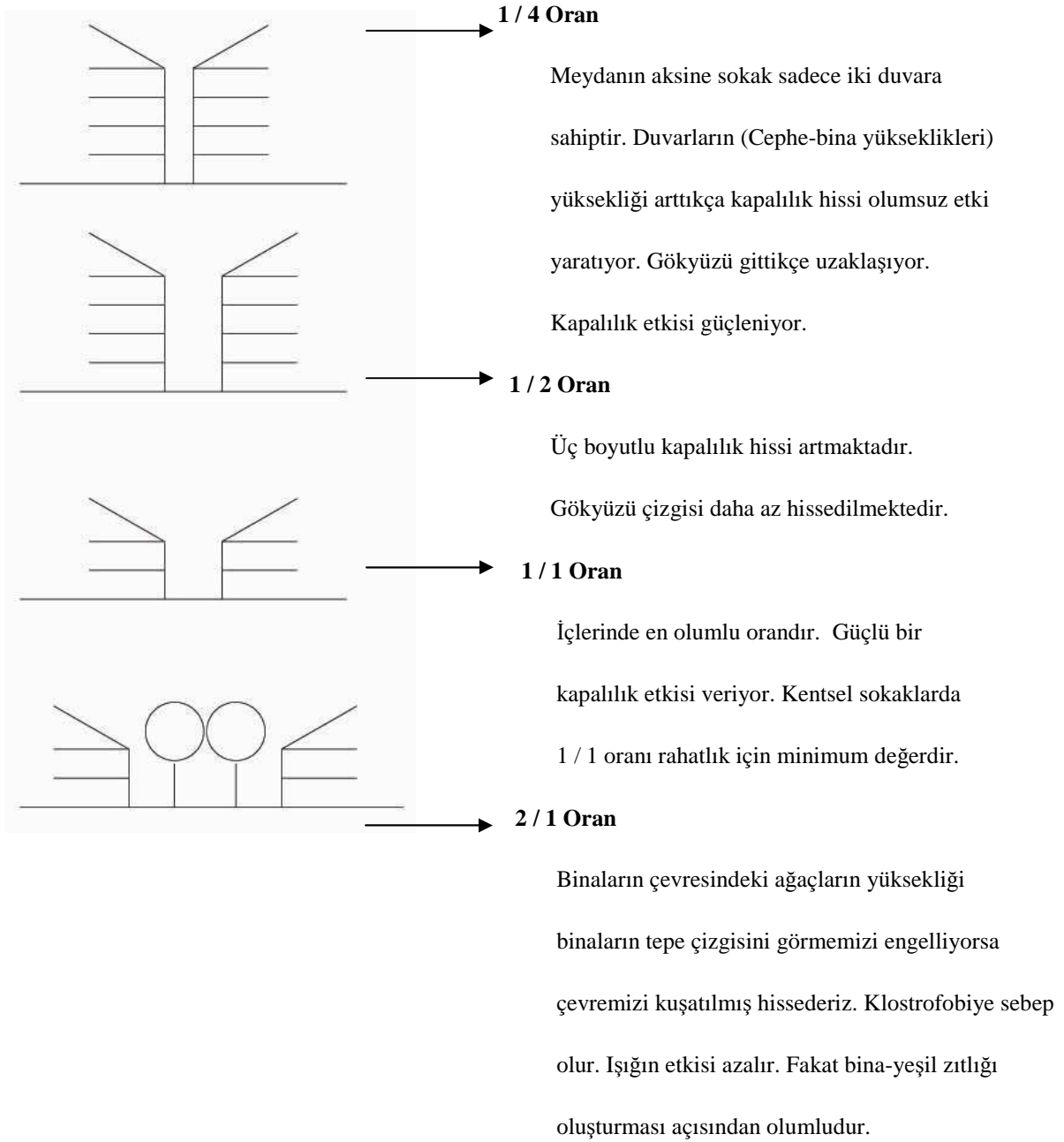
Sokak mekânının ilginç olmasında etkin olan yapı dizileri yanı sıra yapı dizilerinin yüksekliklerinin önemi büyüktür. Yatay boyutları arasındaki en-boy ilişki ve oranların ölçekliliğine paralel olarak yapı yükseklikleriyle aralarındaki oran da yol mekânının algılanabilir, kavranabilir, tarif edilebilir bir mekân olmasında rol oynar. (Şekil 2.12) Sokaklar daraldıkça düşey öğeler baskın ve göz seviyesindeki detaylar önemli hale gelmektedir.

- **Ölçek**

Ching ölçek kavramını tanımlarken herhangi bir şeyin boyutunu başka bir şeye göre nasıl algıladığımızla ve değerlendirdiğimizle ilgili olduğunu söyler. (Ching, 2002:313)

Ölçek kavramı sokak mekânı için önemli bir niteliktir. “Birey kazanmış olduğu birikimlere bağlı olarak çevresinde bulunan öğeleri algılar ve kavrar. Kendi ölçüleriyle kolaylıkla ilgi kurabileceği büyüklükleri değerlendirmesi kolay olur. Sokak mekânını oluşturan öğelerin ölçülerinde bu yakınlığın olması halinde algılama ve değerlendirme zenginlik kazanacaktır. Yol mekânında belirli aralıklarla düzenlenecek duraklama noktaları yola ölçek

kazandıracaktır.” (Giritlioğlu, 1991:35)

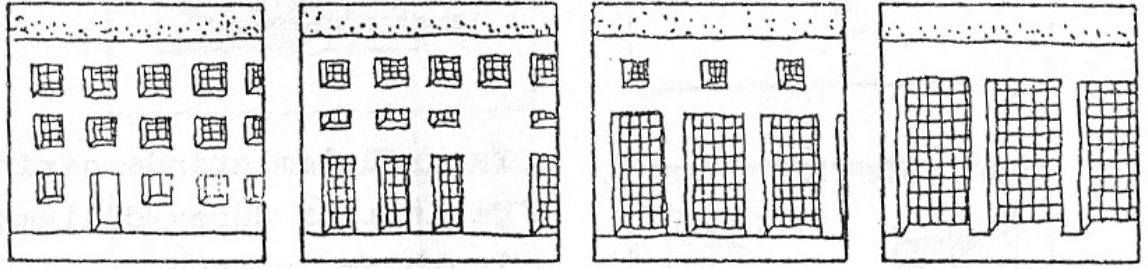
Şekil 2.12 Sokak ve bina kesiti oranları (Carmona, M., vd., 2003:147)

- **Sınırlar**

“Yol mekânını sınırlayan öğeler çeşitlidir, ancak en sık ve en önemli sınırlayıcı öğe olarak yapılardan söz edilebilir. Yapı dizilerinin, yapı düzenlerinin kurgusu, yol mekânın hem boyut hem de işlevsel bütünlük kazanmasında önem taşır. Sınırlayıcı öğe yapının, duvarlarındaki özellikler, boşluk ve doluluk oranları, renk ve yapı malzemesi yol mekânın farklı nitelik kazanmasında etkindir.” (Giritlioğlu, 1991:35)

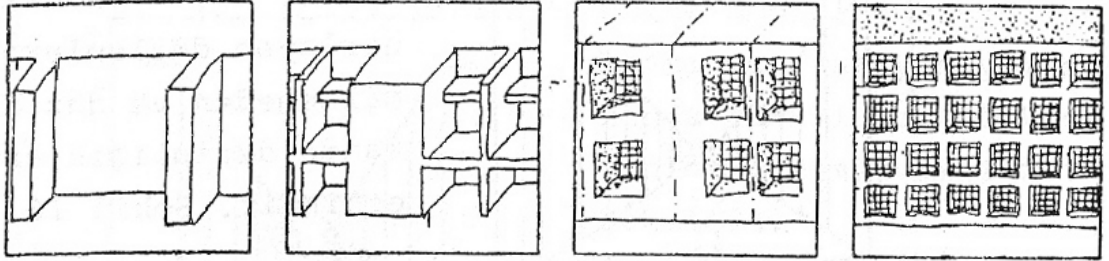
- Yol mekânını sınırlayan yapılar

“Sınır öge olarak yapı yüzlerinde görülen doluluk ve boşluk oranları iç ile dış mekân arasında ilişki oranına etkili olur. (Şekil 2.13) Yapı yüzlerindeki ölçek, sınırlanan yol mekânında bireyin geçireceği zamanın belirleyicisidir.” (Giritlioğlu, 1991:38)

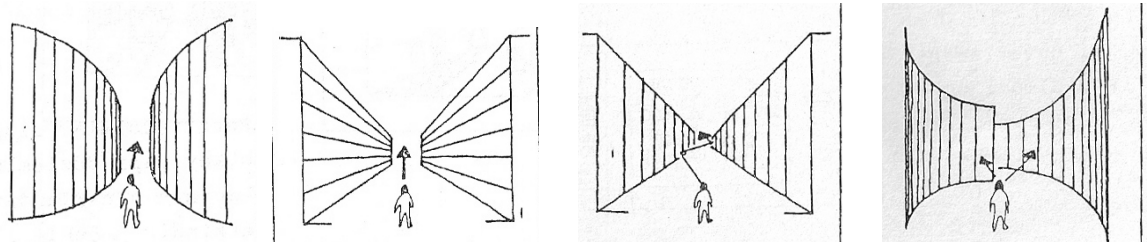

Şekil 2.13 Sınır yüzeyindeki doluluk boşluk oranları (Krier, 1975:25)

“Düşey ya da yatay doğruların hâkim olduğu yapı yüzleri sınırladıkları yol mekânının dinamik veya statik bir görünüm kazanmasında rol oynar.” (Şekil 2.14) (Giritlioğlu, 1991:39)

Şekil 2.14 Yapı yüzlerinin yolu sınırlandırması (Krier, 1975:25)

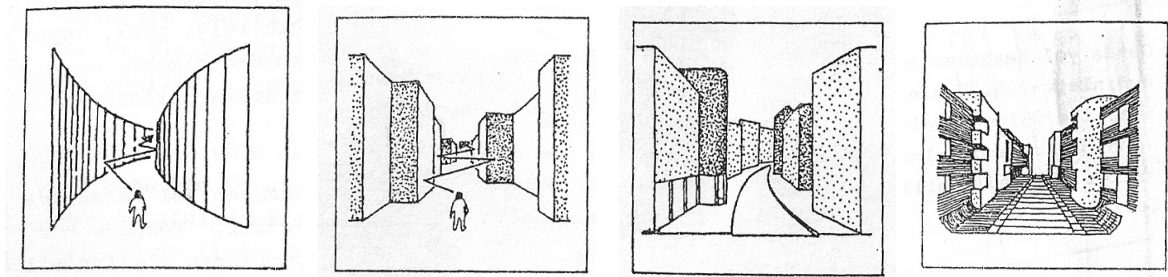
Şekil 2.15 Dışbükey duvar - Bakış doğrutusundaki doğrular-Düşey doğrular- İçbükey yapı düzlemleri (Giritlioğlu, 1991:39-40)

“Yol duvarlarının dışbükey olması sokak mekânında sınırsızlık etkisi yaratır.” (Şekil 2.15) (Giritlioğlu, 1991:39)

“Bakış doğrultusunda doğrular, yol mekânını uzunluğunun gerçek boyuttan daha fazla algılanmasında rol oynar.” (Şekil 2.15) (Giritlioğlu, 1991:39)

“Düşey doğruların çoğunlukta olması veya yol mekânını sınırlayan düzlemlerin aynı malzemedan ve düz olması, mekânda derinliğin artmasında etkindir.” (Şekil 2.15) (Giritlioğlu, 1991:40)

“Farklı formlar oluşturan içbükey yapı düzlemleri yol mekanının sınırlandırılmasında etkindir” (Şekil 2.15) (Giritlioğlu, 1991:40)

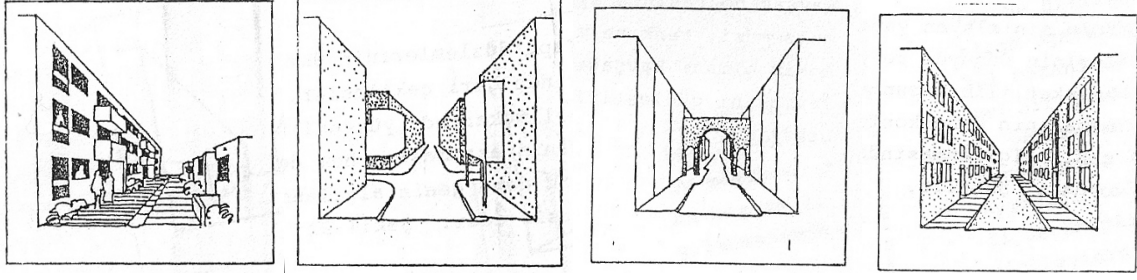
Şekil 2.16 İçbükey ve dışbükey yapı düzlemleri- Yapı düzlemlerinde ileri geri hareketler- Yapı düzlemlerinde girinti ve çıkıntılar- Yapı düzlemlerinde yatayda ve düşeyde değişik hareketler (Giritlioğlu, 1991:41)

“İçbükey ve dışbükey yapı düzlemleri yol mekânındaki uzaklıkların azalmasında rol oynar. Görülebilen alan ve yapı yüzeyi sınırlanır.” (Şekil 2.16) (Giritlioğlu, 1991:41)

“Yolu sınırlayan yapı düzlemlerinde ileri geri hareketler ve düşey düzlemler mekânda derinliğin azalmasında ve durağanlık etkisinin artmasında rol oynar.” (Şekil 2.16) (Giritlioğlu, 1991:41)

“Yapı düzlemlerinde girintiler ve çıkıntılar, düşey düzlemde bölünmeler, balkonlar, çıkmalar, vb. elemanlar mekân derinliğinin artmasında etkindir.” (Şekil 2.16) (Giritlioğlu, 1991:41)

“Yapı düzlemlerinde yatayda ve düşeyde değişik hareketler, farklı malzeme ve renk kullanımı, mekânın zenginleşmesinde, çekicilik ve ilginçlik kazanmasında rol oynar.” (Şekil 2.16) (Giritlioğlu, 1991:42)

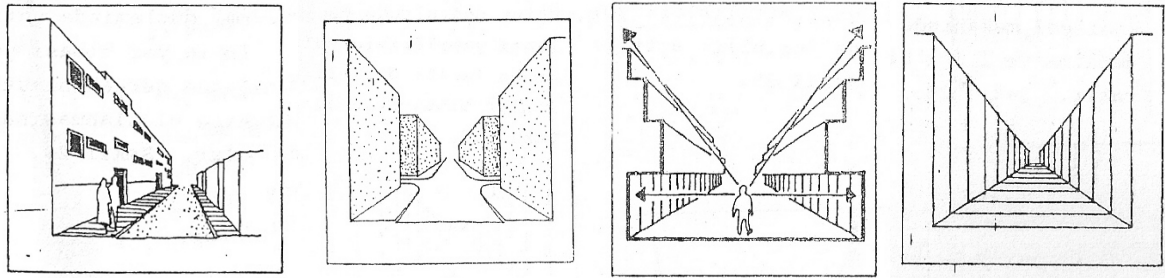
Şekil 2.17 Yapı düzlemlerinde pencere ve kapı alanları -Yapı düzlemlerindeki hareketlilikler ve çıkmalar -Bağlantı yapıları -Aynı malzeme, mimari yapı niteliği (Giritlioğlu, 1991:42-43)

“Yapı düzlemlerinde pencere ve kapı alanlarının artması iç ve dış mekân arasında bir bütünleşmenin oluşmasını sağlar.” (Şekil 2.17) (Giritlioğlu, 1991:42)

“Yapı düzlemlerindeki hareketliliklerle-çıkmalar vb. belirli yol derinliklerinin güçlendirilmesi ve vurgulanması sağlanabilir.” (Şekil 2.17) (Giritlioğlu, 1991:42)

“Enine doğrultuda yapılan bağlantı yapılarıyla yol mekânında farklı derinlikler ve fonlar oluşturulabilir.” (Şekil 2.17) (Giritlioğlu, 1991:43)

“Aynı malzeme renk ve mimari yapı nitelikleri yol mekânında derinliği artırır.” (Şekil 2.17) (Giritlioğlu, 1991:43)

Şekil 2.18 Kapalı yapı düzlemleri- Kavşak - Düşeyde ve yatayda hareketlilik- Yol düzleminde yatay doğrular (Giritlioğlu, 1991:43-44)

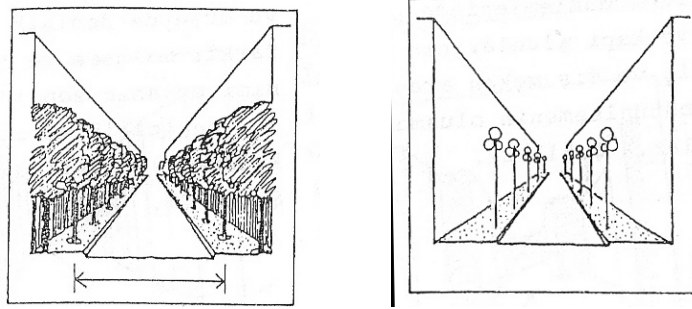
“Yapı düzlemlerinin kapalı olması yol mekânında enine bir daralma ve itici bir etki yaratır.” (Şekil 2.18) (Giritlioğlu, 1991:43)

“Kavşak noktasında aynı yapı malzemesi, renk ve mimarinin hâkim olması kavşağın

algılanmasını güçleştirir.” (Şekil 2.18) (Giritlioğlu, 1991:43)

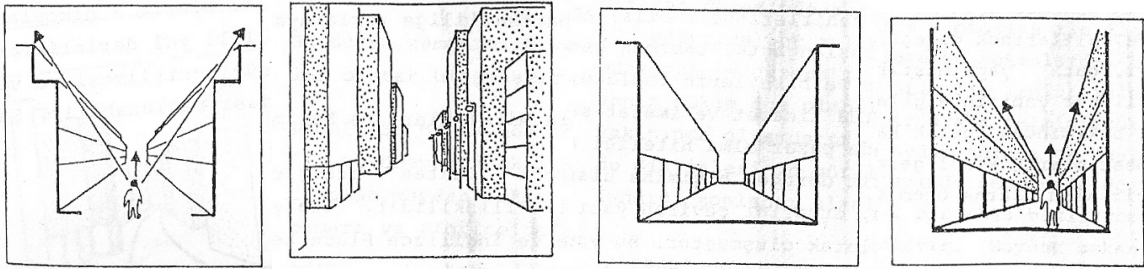
“Yolu sınırlayan yapı düzlemlerinin düşeyde ve yatayda hareketlilik kazanması yol mekânının daha konforlu ve geniş algılanmasında rol oynar.” (Şekil 2.18) (Giritlioğlu, 1991:44)

“Yol düzleminde yatay doğruların yer alması yol uzunluğunun gerçek boyuttan daha kısa algılanmasına neden olur.” (Şekil 2.18) (Giritlioğlu, 1991:44)

Şekil 2.19 Ağaçlandırma (Giritlioğlu, 1991:45)

“Geniş yol kesitlerinde ağaç, aydınlatma, vb. öğeler kullanımı ile yolun daraltılması ve ölçek kazandırılması olasılığı elde edilebilir.” (Şekil 2.19) (Giritlioğlu, 1991:45)

Şekil 2.20 Üst katlarda geri çekilmeler- Yol boyu dar ve yüksek cepheler- Zemin katta geri çekilmeler - Arkadlar, saçaklar (Giritlioğlu, 1991:45)

“Yapı düzlemlerinin üst katlarında geri çekilmeler, hem yol mekânında yükseklik etkisinin azalmasına hem de mekânın daha geniş algılanmasına etki eder.” (Şekil 2.20) (Giritlioğlu, 1991:45)

“Yol boyu dar, yüksek yapı biçimleri yol mekânında yükseklik etkisinin artmasına sebep

olur.” (Şekil 2.20) (Giritlioğlu, 1991:46)

“Yapıda zemin katta geri çekilmeler, tek kat ileri çıkmalarla yol mekânında yükseklikler arasında bir kademelenme ve ölçek sağlanabilir.” (Şekil 2.20) (Giritlioğlu, 1991:46)

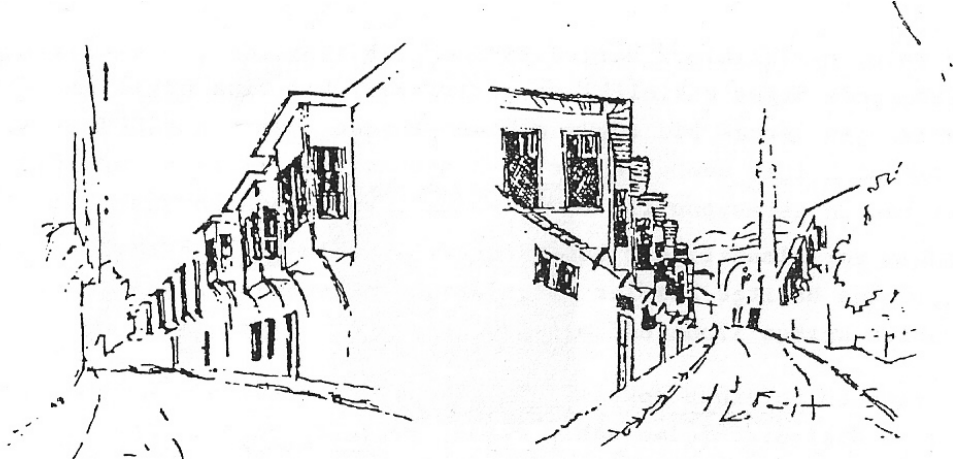
“Arkadlarla, saçaklarla vb. elemanlarla da yükseklikler arasında bir kademelenme sağlanabilir.” (Şekil 2.20) (Giritlioğlu, 1991:46)

- **Kentsel Duvar Olarak Cepheler**

“Krier, cepheyi, mimaride binanın anlamını ve fonksiyonunu anlatma yeteneğine sahip köklü bir eleman olarak görmektedir. Krier’e göre cephe hiçbir zaman sadece arkasındaki odaların belirlediği ‘doğal gereksinimlerin’ bir organizasyonu olmamıştır. Cephe, binanın inşa edildiği zamanki kültürel durumu belirtir; düzen ve düzenleme ölçütlerini açıklar, süsleme ve dekorasyondaki ustalığı gösterir ve aynı zamanda içinde yaşayanlar ve ait oldukları toplum hakkında bilgi verir.” (Baytin,1994: Krier 1980:53)

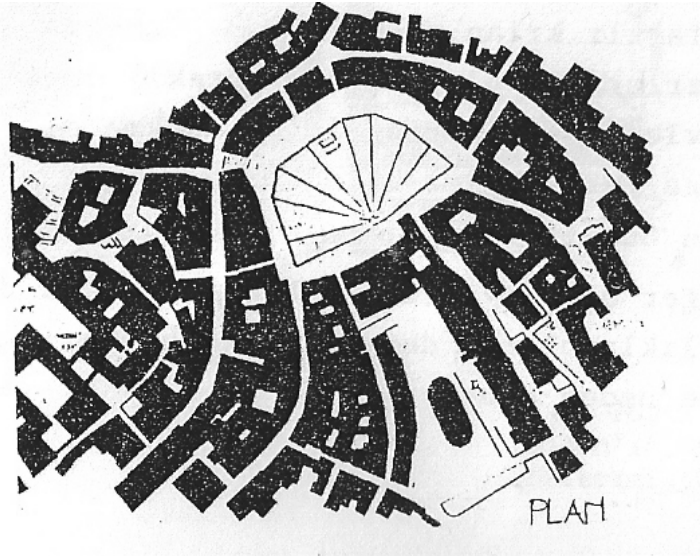
Essex Tasarım Kılavuzu’na (1973, 2006) göre bir caddenin görünen uzunluğu binaların ön cephelerinin hizasının girintili çıkıntılı olması sağlanarak azaltılabilir. (İnceoğlu, 2007) Cadde tasarımında mekân duygusunun en iyi elde edilme şekli ön cephelerin mekânsal hacmi pozitif form olarak algılamasıdır. (İnceoğlu, 2007)

Çakmaklı’ya göre kent içinde, binaların yan yana gelerek oluşturdukları ‘duvarlar’ o kente imajını kazandıran önemli görünümleden biridir. Ön plana çıkmaksızın bir fon oluşturan binalar, uzun bir süreç içinde bir kenti diğerinden farklı kılan unsurlardır. Örneğin eski Türk sokağında, (Şekil 2.14) avlu duvarlarının oluşturduğu sürekli duvar, Amsterdam’da kanal kıyısındaki yapıların cepheleri, Amasya’daki nehir kıyısındaki evlerin yüzleri kentin imajının oluşmasında önemli bir elemanlardır. Bu yüzeylerin çok fazla delik içermesi, diğer bir deyişle sokak duvarındaki dolu boş oranının boşluk ağırlıklı olarak dengesini kaybetmesi kentsel imajı olumsuz yönde etkilemektedir. (Çakmaklı, 1992:23)

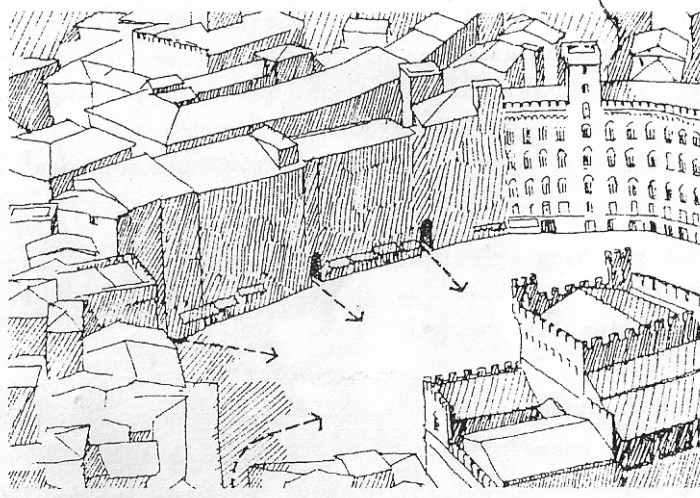

Şekil 2.21 Geleneksel Türk sokağında sürekli duvar çizgisi örnekleri (Çakmaklı, 1992:25: O.Göçer)

En başarılı kentsel mekân örneklerinden, tasarımlarını, tek tek binalarından daha önemli olarak bir mekân yaratma hedefiyle yönlendiren tasarımcılar tarafından oluşturulmuştur. Örneğin Siena'daki Piazza del Campo'da meydanı çevreleyen binaların (Şekil 2.22, 2.23) özenle düzenlenmiş cepheleri bir bütünsellik içinde dış mekana katkıda bulunmakta ve bu yolla ona kimlik kazandırmaktadır. (Çakmaklı, 1992:24)

Şekil 2.22 Piazza del Campo (Siena, İtalya) (Çakmaklı, 1992:25)

Şekil 2.23 Piazza del Campo'da Meydan Mekanı (Çakmaklı, 1992:25)

Bu karakteristik mekânda, kesit ve plandaki belirgin kapalılık özelliğinin yanında, meydana açılan tüm girişler onu çevresinden farklı bir eleman olarak vurgulamakta ve çevreleyen yüzeylerde en az delik bırakarak tasarlanmışlardır.

- **Kentsel Duvar Olarak Sokak Cephesinin Değişimini Etkileyen Veriler**

Mimarlık alanlarından olan ve cephe ile yoğun olarak çalışan restorasyon bilim dalında yapılmış olan tezler taranmış ve bu tezlerdeki problem alanlarından aşağıdaki veriler ortaya çıkarılmıştır:

- Tarihi çevre (Mimari üslupların değişimi)
- Doğal Çevre (Doğal çevreye uyum, manzaraya yöneliş, çevrebilimle ilgili veriler)
- İşlevin değişimi
- Taşıyıcı sistemin geniş açıklıklara ve yüksekliklere izin vermesi
- Görsel algılama (renk ve doku, hareket kaynaklı, hareket yoğunluğunun değişmesi)
- Toplumsal ve ekonomik yapının değişimi (Konut yoğunluğunun artması, nüfus-yoğunluğu, kapasite)
- Kültürel yapının değişimi
- Çevre sağlığı, insan sağlığı (Malzeme, yükseklik, doğal kaynak kullanımı)

2.3.2.3 Kentsel Mekân Olarak Sokak- Bina- Bina Cephelerinin İşlevsel Verileri

“Geleneksel (endüstri öncesi) kentlerde binalar arasında kalan mekânlar binaların kendisi kadar önemlidir. Belirli bir dağıtım ağı çevresinde oluşturulmuş binalar ve sokak biçimi oluşmuştur. Sokaklar ulaşım elemanı olmanın yanında ‘yerler’ olarak da işlev görür, çeşitli sosyal / işlevsel etkinliklerin bütünleşmesine zemin hazırlar.” (Çakmaklı, 1992:26)

“1950’li yıllarda işlev, yapı ve standardizasyona verilen öncelikli önem sarsılmış ve insani katılım ve kentsel planlamanın, mimarının daha hafif yanları üzerine olan fikirlere daha çok önem verilmeye başlanmıştır. Bu akımın ön saflarında genelde CIAM’ın içindeki bir grup olan Takım 10 (Team 10) ile adı geçen Peter ve Alison, Smithson gibi kişiler olmuştur. Bazı mimar, kent plancısı kişilerin düşüncesinde bu değişiklik sonuç vermiştir: caddenin kentsel tasarım bazında meşru bir unsur olarak tekrar gözden geçirilmesini sağlamıştır. Smithson ve diğerleri (1967, 15) şöyle der: “Yönetmelik caddeleri gibi sıkı örülü bir gelişim içeren sıkı örülmüş bir toplumda doğası gereği bir güven ve sosyal kaynaşma hissi mevcuttur. Bu hissiyat ise, cadde şeklinin basit düzeni ve açıklığı ile doğrudan ilgilidir: yaklaşık 40 evin ortak açık bir mekâna bakıyor olması. Cadde sadece erişim ve ulaşım için bir araç değil, aynı zamanda sosyal ifade biçiminin sahne aldığı mekândır.” (İnceoğlu, 2007)

Sokakların sadece motorlu taşıtlar için rota (yol) olarak kabul edilmesi o kadar yaygın bir yaklaşımdır ki, bir mekân olarak işlevi çoğu kez göz ardı edilmiştir. Alexander, bu işe bir son verilmesi taraftarıdır: “Caddeler, günümüzde olduğu gibi sadece üzerinden geçilip gidilecek yerler olarak değil, üzerinde kalınacak yerler olarak da görülmelidirler.” Bu nedenle şöyle bir öneri sunar: “Kamusal bir yolun ortasına bir şişkinlik (çıkıntı/yükseklik) yapın ve iki ucunu da daha dar yapın ki böylece yol bir çevrelenmişlik şekli alsın ve sadece içinden geçilecek bir yer olmaktan çıkarak üzerinde durulabilecek bir mekâna dönüşsün.” demektedir. (Alexander, 1977:590-591) (İnceoğlu, 2007)

“Geçmişte demokratik kentsel mekân olarak kullanılan sokak, günümüzde dolaşım işlevini

yerine getiren bir unsura indirgenmiştir.” (İnceoğlu, 2007) Kentler büyüdüğe ve motorlu araç sayısı da arttıkça, planlamacılar ve trafik mühendisleri cadde/sokak elamanını öncelikle bir trafik arteri olarak ele almaya başlamıştır. (Çakmaklı, 1992:28)

“Çağdaş kent imgesi, hacim olarak tam hissedilmeyen bir cadde/sokak tipi üretir: yol niteliğinde cadde/sokak. Bu tür cadde/sokaklar binalar tarafından tariflenmediği için binalar ile sokak mekânı arasında bir etkileşim yoktur.” (Çakmaklı, 1992:28)

“Bina ile dolaşım sistemindeki bu ayırım, birçok çağdaş kent karakteristiği olarak, cadde/sokak kullanımı üzerinde negatif etkiler yaratmıştır. Cadde/sokak birleştirci ve bütünleştirci olmadığı gibi, kentsel estetik için bir destek oluşturabilecek mekânsal tanımlılığını ve sosyal etkileşim potansiyelini yitirmiştir. “(Çakmaklı, 1992:29)

2.4 Bölüm Sonucu

Tarihi kent dokularında turizm amaçlı değişen cephe tasarımlarında dikkat edilmesi gerekli verileri elde etmek için cephe kentsel mekânı oluşturan verilerden birisi olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle kentsel mekân çözümleri konusunda kavramlar ve kuramlar incelenmiştir.

Kent ve kent parçası ölçeğinde mekânsal kurguyu çözümlmek için algı teorisi, biçim ve imaj teorisi kullanılmış ve işlevsel veriler belirlenmiştir. Sokak-bina-bina cephesi ölçeğinde mekânsal kurgu verilerini üretmek için, sokağın işlevsel verileri ele alınmış, sokağın algısını ve imajını belirleyen biçimsel veriler incelenmiştir.

İzleyen bölümde; Talimhane bölgesindeki 90’lı yıllarda başlayan, 2000’li yıllarda hızlanan, turizm amaçlı dönüşüm ile oluşan mimari çevre, ikinci bölümde incelenen kavramsal ve kuramsal alt yapıyla temellendirilerek, alan çalışması tespitleri kapsamında Talimhane’de tarihsel süreç ve fiziki konum değerlendirilmiş, “Talimhane’nin kent-kent parçası ölçeğinde mekânsal kurgu verileri” ve “Talimhane’deki sokak- bina- bina cephesi ölçeğinde mekânsal kurgu verileri”; algı, biçim-imaj, işlev alt başlıkları ile sınıflandırılarak tanımlanmıştır.

3. TALİMHANE’DE SOKAK CEPHELERİNİ ETKİLEYEN VERİLERİN KENTSEL MEKÂN KAVRAMLARI VE KURAMLARI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1 Talimhane’nin Tarihsel Süreci, Konumu, Fonksiyonu, İstanbul için Önemi

Talimhane Bölgesi İstanbul’daki konumu, fonksiyonu, İstanbul içindeki yeri açısından önemli bir yere sahiptir. (Şekil 3.1) Cumhuriyet’in erken dönemlerine ait izler taşıyan Talimhane’nin tarihsel süreç içinde değişime uğramış olması bazı problemleri de beraberinde getirmiştir.

Şekil 3.1 Beyoğlu’nun İstanbul’daki konumu

(Selin Emir (2007) tarafından şemalaştırılmıştır.)

Talimhane, tarihsel niteliği, ulaşım ilişkileri (İstanbul Boğazı’na, Kongre Vadisi’ne ve İstiklal Caddesi’ne yakınlık, Avrupa Yakası’nda konumlanma) ve işlevsel yapısı (konaklama merkezi) ile stratejik bir noktada yer almaktadır. Beyoğlu sınırları içinde, Taksim Cumhuriyet Meydanı’nın kuzeyinde konumlanmış, turistlerin konaklama merkezi olarak yeniden kullanıma açılmış bir bölgedir. (Şekil 3.2)

Şekil 3.2 Talimhane'nin Beyoğlu'ndaki konumu

(Selin Emir (2007) tarafından şemalaştırılmıştır.)

Talimhane hem konumu ile hem de barındırdığı mimari miras ve sokakları açısından İstanbul için önemlidir. Alandaki Art Deco ve erken modernist binalar hem yeni işlevleri (otel) hem de kentin tarihindeki yeri ile dikkat çekicidir. Kongre vadisine yakınlığı, Taksim Cumhuriyet Meydanı'nın çevresinde olması ve İstiklal Caddesi'ne yakınlığı dolayısıyla otel hizmeti olarak daha çok kongre turizmine hizmet vermektedir. (Şekil 3.2)

3.1.1.1 Talimhane'nin Tarihsel Gelişimi

“Adını, Osmanlı Dönemi'nde bugünkü Taksim Gezi Parkı olan Topçu Kışlası'ndaki askerlerin talim yaptığı alandan alır”^{1*}. (Akın, 2005:84) “1930'larda bölge, kentin hareketli ve eğlenceyi barındıran bir bölgesi haline gelir. İlk modernist yapılardan biri olan Taksim Kristal Gazinosu bu bölgenin çevresinde yapılmıştır. (Şekil 3.3) 1938 yılında modern bir kent planlaması için ülkeye davet edilen Henri Prost, Topçu Kışlası'nın yıkılmasını da içeren önemli müdahalelere imza atmıştır. 1925 tarihli ve 1/1000 ölçekli haritalarda belirli yol genişliğiyle ayrılmış 6-7 yapı adası görülen boş alan, (Şekil 3.4) kışlanın yıkılıp Gezi Parkı yapılmasıyla dönemin Art Deco üslubunu sergileyen apartmanlar ile konut yerleşimine dönüşmüştür.” (Akın, 2005:84)

Şekil 3.3 Taksim Meydanı (Pervetitch)

^{1*} 1925-26 tarihli ve 1/500 ölçekli Pervetitch haritasında da Talimhane'nin yeri 'Champs de Mars' (Savaş Alanı) olarak belirtilmiştir. (Şekil 2.2)

Şekil 3.4 (Champs de Mars) (Pervetitch)

“1930–55 yılları arasında kentin en gözde semtlerinden biri olan Talimhane, 6-7 Eylül 1955 olaylarından sonra göçle gelen alt gelir grubunun bölgenin kullanıcı kimliğini oluşturmasıyla özgün kullanıcılarının bir bölümünü kaybetmiştir.” (Akın, 2005:84, Polat, 2006)

1970-80 arasında Talimhane bölge oto yedek parçacıları gibi işlev değişimleri ile nitelik kaybına uğramıştır. (Akın, 2005:85) 1986 yılında Tarlabası Bulvarı'nın açılması amacıyla hızlı bir biçimde gerçekleşen yıkımlar Talimhane'yi de önemli ölçüde etkilemiştir. 1988 tarihinde bulvarın açılmasıyla bölgenin güney kısmındaki iki ada yok olmuş ve Talimhane'yi İstiklal Caddesi'nden keskin bir biçimde ayırmıştır. İstiklal caddesi prestij kazanırken bu dönemde Tarlabası ve Talimhane çöküntü bölgesi haline gelmiştir. (Akın, 2005:85) Bölgedeki sosyal bozulma yerel yönetimlerin dikkatini çekmiş ve alandaki bozulmanın önüne geçmeye yönelik girişimler ile Talimhane Bölgesi'nde 1990'lı yıllardan itibaren turizm amaçlı yapılanma görülmektedir. 1994 yılında “**Oteller Bölgesi**” olarak Bakanlar Kurulu kararı ile “**Turizm Alanı**” ilan edilmiştir. İstanbul 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma

Kurulu'nun 15.12.1999 tarihli ve 11437 sayılı kararı ile **kentsel sit alanı**^{***} ilan edilmiştir. “Özgün parselasyonu ve mimari kimliğini yitirmeye başlamasıyla Talimhane’yi oluşturan 12 yapı adası için, 1999 yılında 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu bölgedeki bazı yapıların 662 sayılı ilke kararında tanımlanan “Erken Cumhuriyet dönemi yapıları” niteliği taşımaları ve 663 sayılı ilke kararı uyarınca tek parsel ölçeğinde karar alınmadan önce bütünlüğü verecek yapı adası ve **sokak ölçeğinde alanın tescil** edilmesi kararı alınmıştır.” (Omay Polat , Polat, 2006)

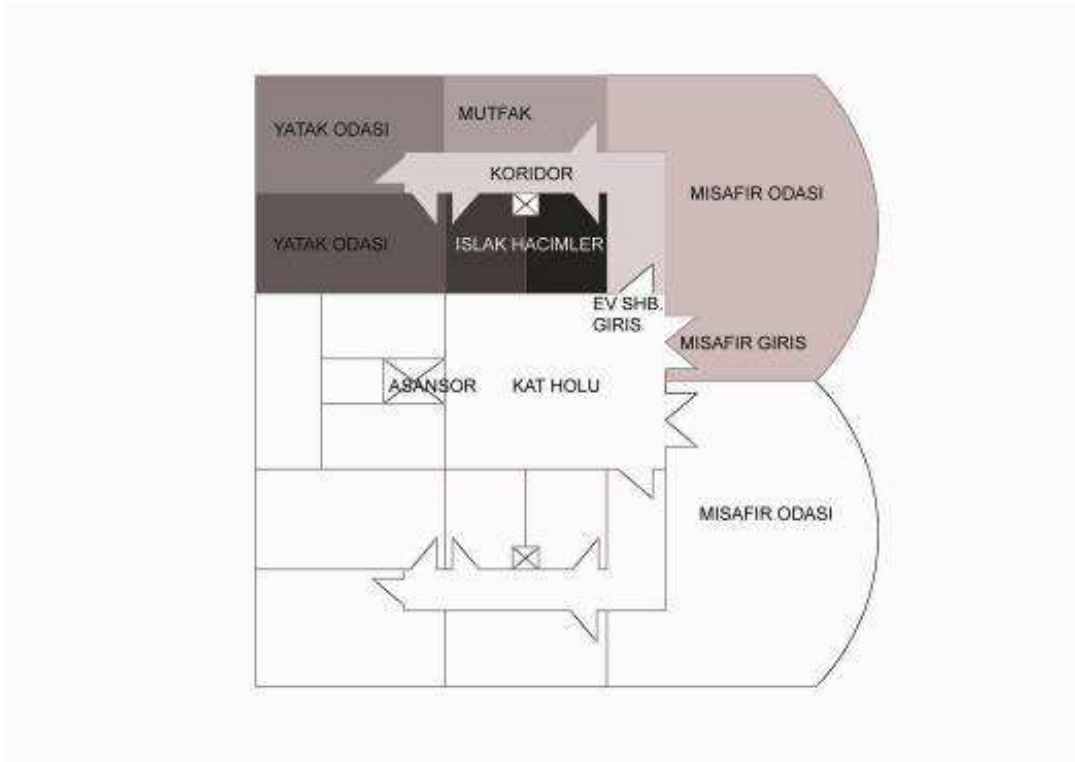
Kongre turizmine hizmet veren ilk otellerin inşası da 2004 yılında “Talimhane Bölgesi Yayalaştırma Projesi’nin turizmi ön plana çıkararak yeniden işlevlendirilmesi ile artmıştır. Talimhane’de elektrik, su, doğalgaz gibi altyapı inşaatı, sert zemin kaplamaları, aydınlatma (İstiklal Caddesi’ndeki gibi katenar sistem denilen direksiz aydınlatma) ve çevre düzenleme çalışmaları yapılmıştır. İhtiyaç durumunda kazı yapılmadan altyapı değişikliğini sağlayan, boş boru uygulaması gerçekleştirilmiştir. Ayrıca bölgedeki yapı cephe düzenlemeleri, yenileme ve temizlikleri yapılmıştır. Bölgede 30’a yakın otel bulunmaktadır. (2004 tarihli tespit çalışmasına göre 27 otel bulunmaktadır. Bunlardan 1’i 5 yıldızlı, 12’si 4 yıldızlı, 2’si butik, 2’ si 3 yıldızlıdır. Günümüzde ise artan konaklama hizmeti ile 6000 yatak kapasitesini aşmıştır. (TUROB Başkanı Timur Bayındır_ http://www.turizmdebusabah.com/haber_detay~haberNo~32636.htm , 27.04.2007 tarihli e-haber)

3.1.1.2 Art Deco ve Erken Modernist Yapı Karakterinin Oluşumu

“1930’lar yani Türkiye için “Erken Cumhuriyet Dönemi” (1928-1938) olarak adlandırılan dönem ve Art Deco’nun Türkiye’deki yansımalarını izlediğimiz dönemler Talimhane’ de hissedilmektedir.” (Batur, 1994:449) “Arkitekt dergisinde yayımlanan tanıtım metninde Talimhane dokusunu oluşturan yapıların Art Deco ve Art Deco ile modernizmin arakesitindeki apartman tasarımlarına eklenen nitelikli örnekler olduğu belirtilmiştir.” (Polat E., Polat M.,2006). “Vedat Tek (Pertev Apartmanı), Seyfi Arkan (Ayhan Apartmanı), Sedat Hakkı Eldem (Ceylan Apartmanı) gibi dönemin ünlü mimarlarının eserleri bulunmaktadır.” (Akın, 2005:84). 1930 Döneminin modernist yaşamı ülkemizde bu dönemde inşa edilmiş

*** **Kentsel sit alanı:** Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntılarının bulunduğu alanı (<http://www.kultur.gov.tr>) Kültür ve Turizm Bakanlığı web sayfası

diğer art deco üslubundaki konutlara da yansımıştır. Yeni yaşam tarzının benimsenmesi ile konut tasarımlarında misafir odasının konutta ayrı kapısı olması, hizmetçiler için ayrı bir servis odasının varlığı, salonların sokağa geometrik çıkımlar vermesi, apartman içlerinde oluşturulan şaftlar ile kapıcının dairelere hizmet vermesi, çamaşırların ayrı bir katta yıkanıp kullanıma hazır hale getirilmesi gibi plansal ve işlevsel benzerliklere gidilmiştir. (Batur, 1994:449) “Bu apartmanlar Türk konut mimarisinin içe dönük, yüksek avlu duvarlı düzenine karşı geniş cam yüzeyleri ve farklı plan düzeniyle tümüyle Batı anlamında dışa dönük yapılar oluşturmuştur.” (Aslanoğlu, 1980:65) “Bu konutların tercih edilmesinin sebebi kullanım kolaylığıdır. Bir diğer nedeni de diğer geçmiş konut yapılarına göre daha konforlu olmasıdır.” (Hasbora, 1998) Konutların sokağa yönelişi yaşama birimlerinin çıkımlar ile biçimlenmesi şeklindedir. Özellikle plansal açıdan, sokağa bakan cephelerinin ardında yaşama ünitelerinin oluşu ve bu ünitelerin sokağa karşı geometrik desenli köşeli veya eğrisel hatlar taşıyan çıkımlar ile bitişi dikkat çekicidir. (Şekil 3.5) Bu tarz biçimler köşe biçimlenmeleri için de geçerlidir ve “Şişli Nişantaşı gibi 1930-40’ların yeni gelişen konut alanlarının kentli, modern dokusuna katkıda bulunmuştur.” (Omay Polat, Polat, 2006)

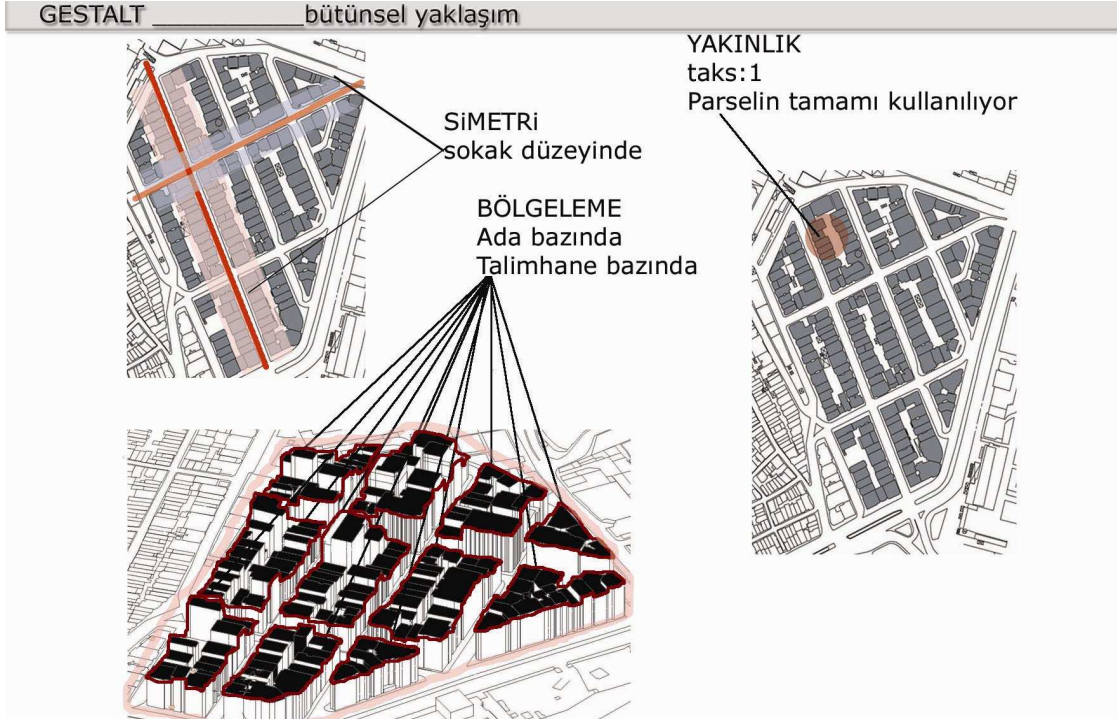

Şekil 3.5 TAŞ Apt. plan krokisi (Şehit Muhtar Caddesi)

Selin Emir (2006) tarafından şemalaştırılmıştır.

3.2 Talimhane'deki Kent- Kent Parçası Ölçeğinde Mekânsal Kurgu Verileri

3.2.1 Talimhane'de Kent- Kent Parçasının Algı Teorisi Bağlamında Değerlendirilmesi

Şekil 3.6. Gestalt ilkelerine göre Talimhane'nin İncelenmesi

Selin Emir (2007) tarafından şemalaştırılmıştır.

“Bütün parçaların toplamından daha fazladır” ilkesi Gestalt felsefesinin temelini oluşturmaktadır. Gestalt'a göre hafızada tutulan bilgiler parça parça birleştirilip anlamlı bütünler oluşturulmaktadır.

Talimhane'deki tarihi binalar öncelikle biçimsel benzerlikleri olduğu için beynimizde Talimhane hakkında görsel bir algı oluşturmaktadır. Talimhane'yi görüp başka bir yere gittiğinde orayı anlatan bir insan, Talimhane'deki tarihi binaların özellikleri hakkında birkaç sözü genelleylebilir. Bu görsel algı, binaların biçimsel özelliklerinin parça parça değil, bütün halinde algılanmasıyla oluşmaktadır.

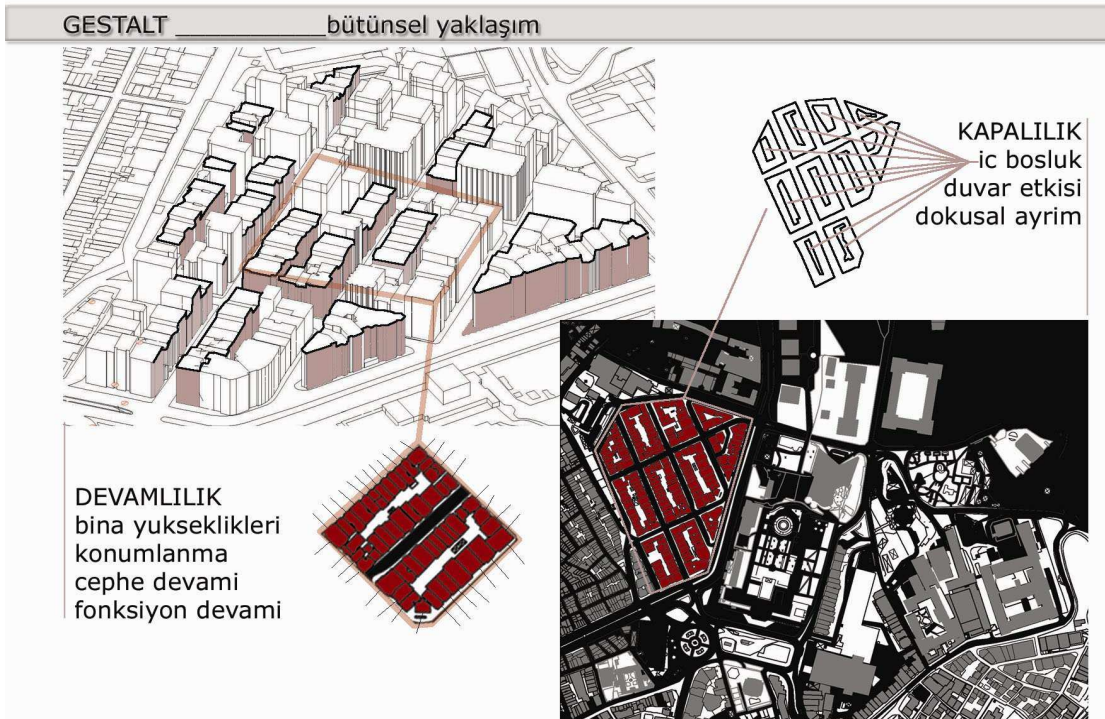
Talimhane'yi anlatan mimari ifadeleri indirgememizi sağlayan sebeplerin temelinde gözümüzün Talimhane'deki tarihi binaları seçmesi yatmaktadır. Bu bilgiyi doğrulayan, Talimhane'de 2007 yılı Ağustos ayında, 20 kişilik turistten oluşan katılımcı ile yapılan anket çalışmasında ziyaretçilerin daha çok tarihi binalardan etkilendikleri gözlemlenmiştir.

Tarihi binaların kolayca ayırt edilmesinin nedeni sadece tarihi olması değil aynı zamanda

barındırdıkları biçimsel benzerliklerden kaynaklanmaktadır. Örneğin, Talimhane'deki tarihi binaların cephelerinde aynı tarihsel dönemin özellikleri bulunmaktadır. Giriş katlarında benzer simetrik veya asimetrik cephe kurgusu gözlemlenmektedir. Kat çizgilerinde benzer detaylar göze çarpmaktadır. Yükseklikleri birbirine yakın olduğu için birbirine benzer ve bütün halinde algılanmaktadır.(Şekil 3.7) Cephelerdeki dolu boş ritimlerinin devamlılığı bize benzer cephe hissi vermektedir. Sadece tarihi binaların rengârenk boyanması (doğru ve estetik bir tercih olup olmadığı tartışılır) sonucu bu binalar fark edilir, ayırt edilir olmaktadır.

Diğer bir ayırt edici unsur da tarihi binaların yerleşimleri ve kütleli büyüklükleri ile ilgilidir. Bu yapıların birbirine yakın oluşu ve birbiriyle uyumlu parsel genişliklerine sahip olması ile yapı adalarının bir bütün olarak algılanmasını sağlamaktadır. (Şekil 3.6) Sokağın karşılıklı iki tarafında yerleşmiş oldukları için sokağın genel karakterini belirlemede baskın öge olmaktadır. (Şekil 3.6)

Bütün bu ifadelerin sonucunda Gestalt ilkelerinin ışığında, Talimhane de kendi içinde benzer biçimsel özellikler taşıdığı için çevresinden ayırt edilmektedir. Bu ayırt edici unsurlar, binaların cephelerinin oluşturdukları duvarlardan oluşan sınırlarla Talimhane'yi çevresinden ayırmakta ve Talimhane'yi özel bir bölge haline getirmektedir. (Şekil 3.6)

Şekil 3.7. Gestalt ilkelerine göre Talimhane'nin İncelenmesi

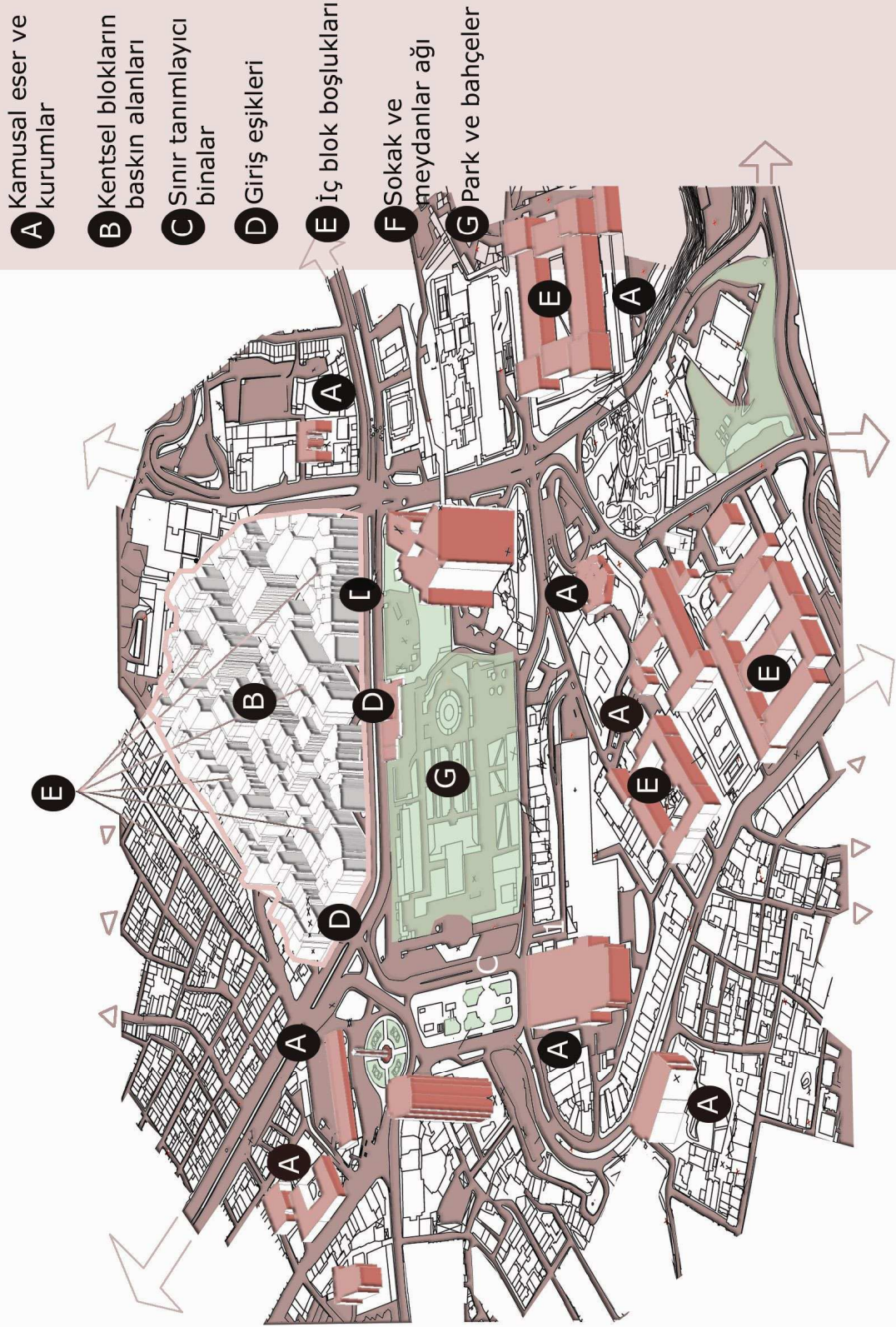
Selin Emir (2007) tarafından şemalaştırılmıştır.

3.2.2 Talimhane’de Kent- Kent Parçasının Biçim ve İmaj Teorileri Bağlamında Değerlendirilmesi

Talimhane çevresindeki konut, iş, eğitim, eğlence, kültür sanat, hizmet ve rekreasyon dokuları zenginliği ile çevrilmiştir, bu dokuların kesiştiği önemli bir noktada konumlanmıştır. Talimhane’de Trancik’in “kentsel doluluk boşluk tipleri” incelendiğinde aşağıdaki veriler elde edilmiştir (Şekil 3.8):

- Talimhane’deki binalar çevresine göre baskın alan oluşturmaktadır.
- Talimhane’nin Harbiye aksındaki binaları cephe özellikleri ile bölge için sınır duvar teşkil etmektedir.
- Talimhane’nin yaya kullanım ve topoğrafik eşikleri bulunmaktadır.
- Talimhane’deki binalar yapı adası ortasına sahiptir.
- Talimhane’deki sokaklar ızgara tipindedir. Lineer bir yapıya sahip olup, dik kesişmektedirler.
- Yoğun bloklar içeren Talimhane’nin yakınında yeşil dokuyu oluşturan Taksim Gezi Parkı yer almaktadır. Bu park Talimhane ve çevresi için rahatlatıcı bir öğedir.

TRANCİK _____ kentsel doluluk boşluk tipleri

Şekil 3.8 Talimhane’de kentsel doluluk boşluk tipleri

Selin Emir (2007) tarafından şemalaştırılmıştır.

3.2.2.1 Talimhane'nin Düşeydeki ve Yataydaki Eşikleri, Yakın Çevresindeki Odak Noktaları ve İşaret Öğeleri

Alana giriş eşikleri düşeyde ve yatayda incelenebilir. Girişlerin alana kontrollü olarak yapıldığı noktalar öncelikle Taksim meydanının devamı niteliğindeki Şehit Muhtar Caddesi ve ardından alanın içindeki metro girişi aksıdır. Diğer eşik de alanın topoğrafik eşiklerinden oluşmaktadır. Dolapdere ile olan ilişkisi eğim farkından dolayı kopmuştur. Bir diğer eşik de Taksim Gezi Parkı ve Taksim Meydanı ile kopuşuna neden olan trafik yoludur. (Şekil 3.9) Bu kopuşları birbirine bağlayan en önemli nesne, bu sınırlardaki binaların cepheleridir. Fakat bu cephelerde yapıların içini anlatma kaygısı görülmemektedir.

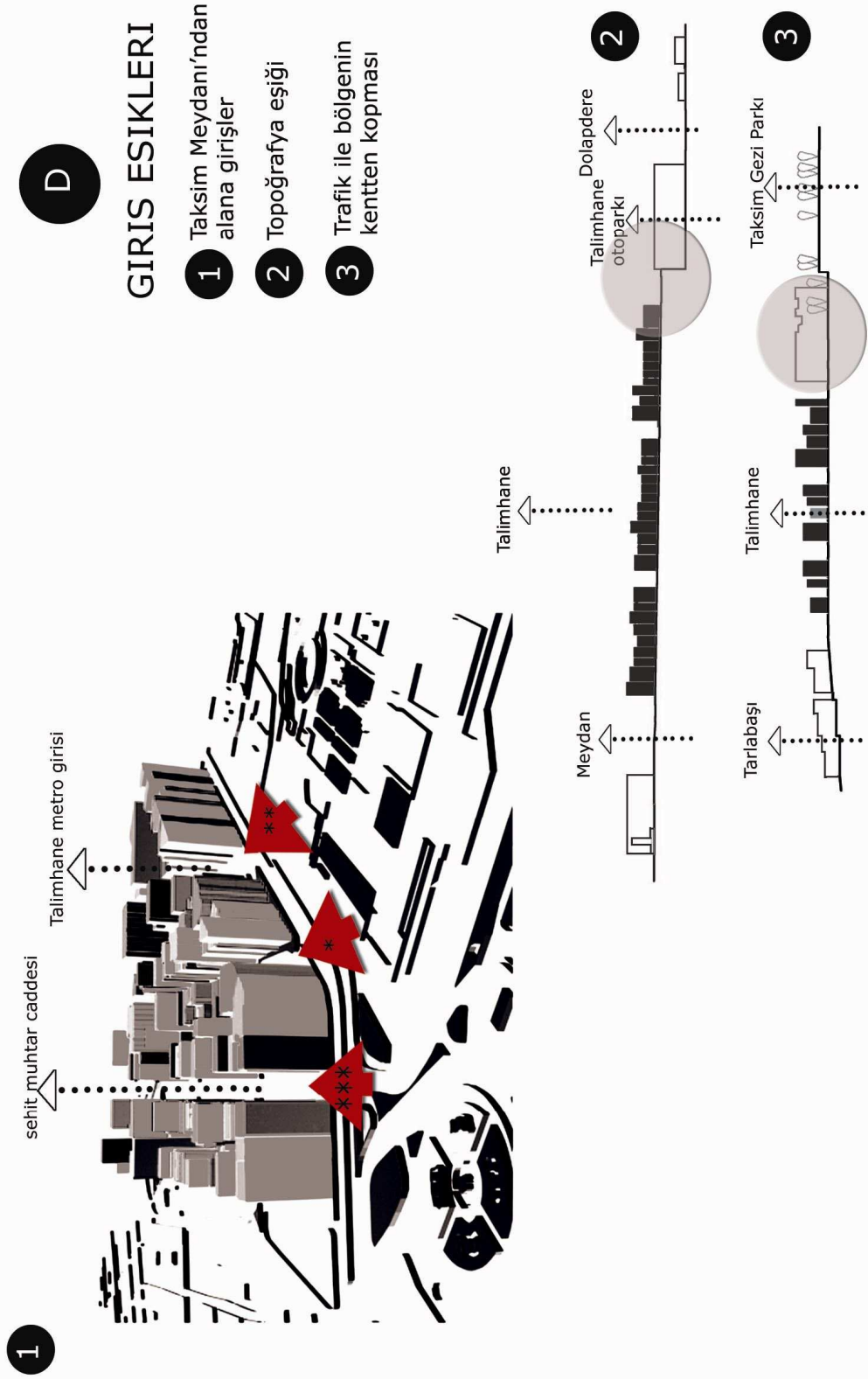
Alanın bulunduğu yer, Taksim İstanbul için bir odak noktasıdır: (Şekil 3.10)

- Alanın çevresindeki odak noktaları: yaya ve araç yoğunluğuna göre incelenmelidir.
- Alanın en önemli avantajı Taksim Cumhuriyet Meydanı ve İstiklal Caddesi'ne yakınlığıdır. Meydan Talimhane için çekim merkezidir.
- Taksim Cumhuriyet Meydanı'na açılan Şehit Muhtar Caddesi bir odak noktasıdır.
- Şehit Muhtar Caddesi'nden girince aksın sonundaki Bedaş binası kentli hizmeti için önemlidir. (Kentli elektrik faturası ödemek ve elektrik sayaç işlemlerini yaptırmak için bu binaya gider. Bu binaya açılan yol Talimhane'nin en yoğun aksıdır)
- Alana araç giriş çıkış noktaları, alan içi trafik açısından önemlidir. Bu noktalarda sıkışıklık görülmektedir.

Alanın çevresindeki otobüs duraklarından algılanan yapıların cephesi biçimsel olarak daha çok önemlidir. Alanı temsil eden öğeler haline gelmektedirler. (Şekil 3.11)

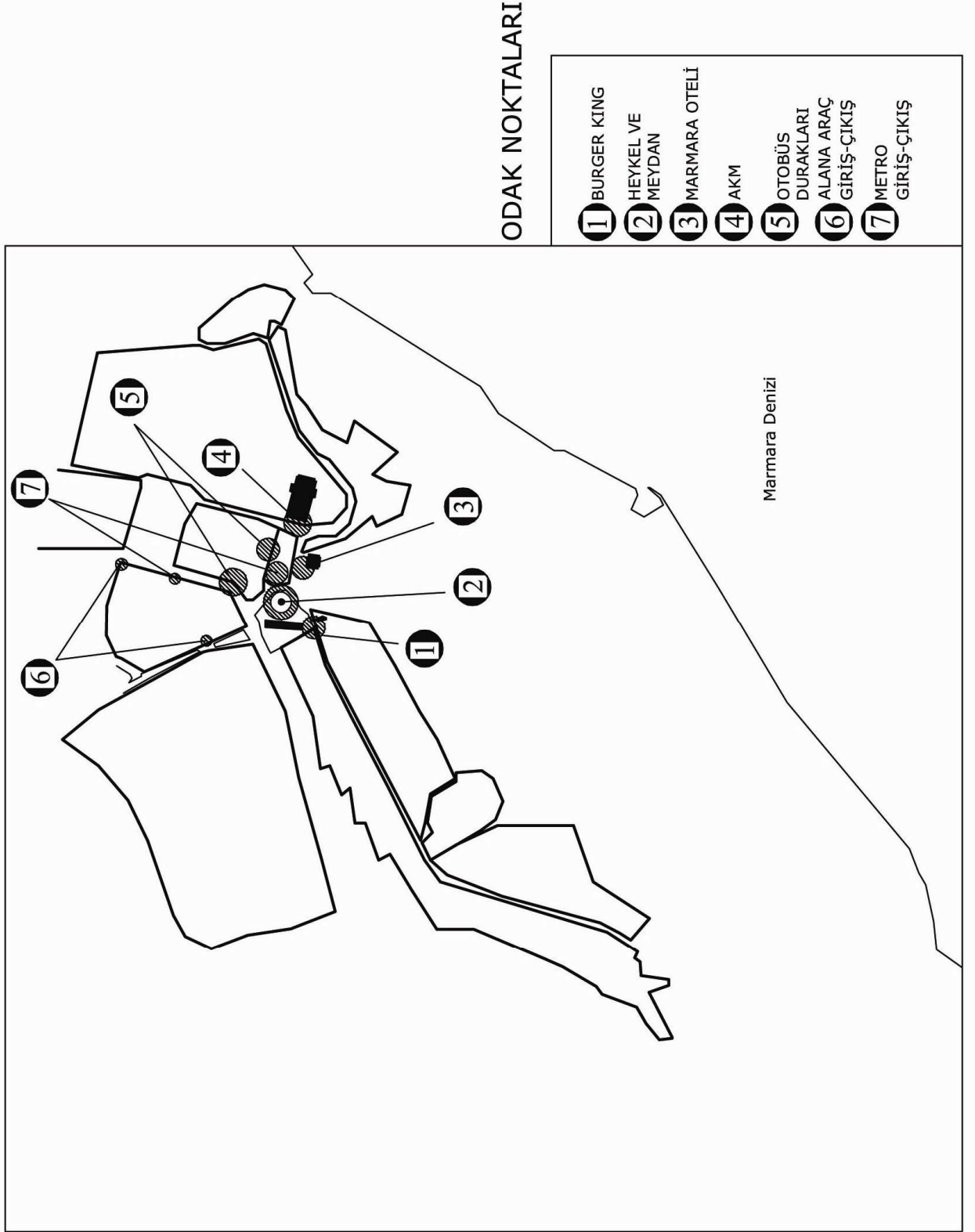
Alanın en önemli işaret öğesi Taksim'deki Cumhuriyet Heykeli'dir. (Şekil 3.11) Talimhane'nin Harbiye aksını oluşturan yapılar alan için sınır oluşturduğu gibi, işaret olan duvarlardır. The Marmara Oteli ise Boğaz'dan alanın algılanmasının kolaylaştıran bir işaret öğesidir. AKM ve Maksem duvarları da Talimhane' nin algılanmasını kolaylaştıran önemli yapılardır. Talimhane Cumhuriyet dönemini yansıtır. Sonuç olarak Talimhane, binalarıyla bir dönemin mirasçısı olur.

TRANCIK _____ kentsel doluluk bosluk tipleri

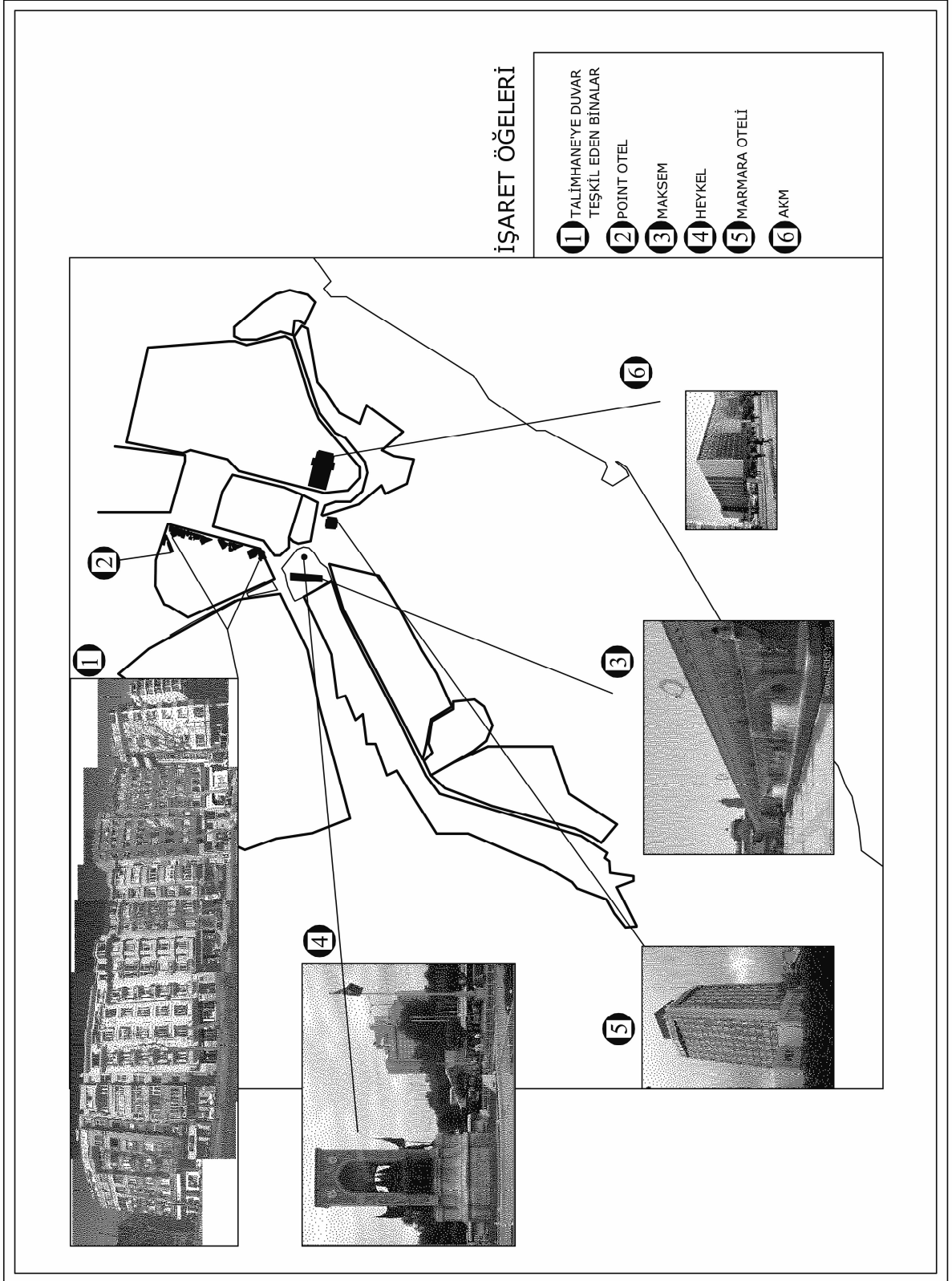

Şekil 3.9 Taksimhane'nin giriş eşikleri

Selin Emir (2007) tarafından şemalaştırılmıştır.

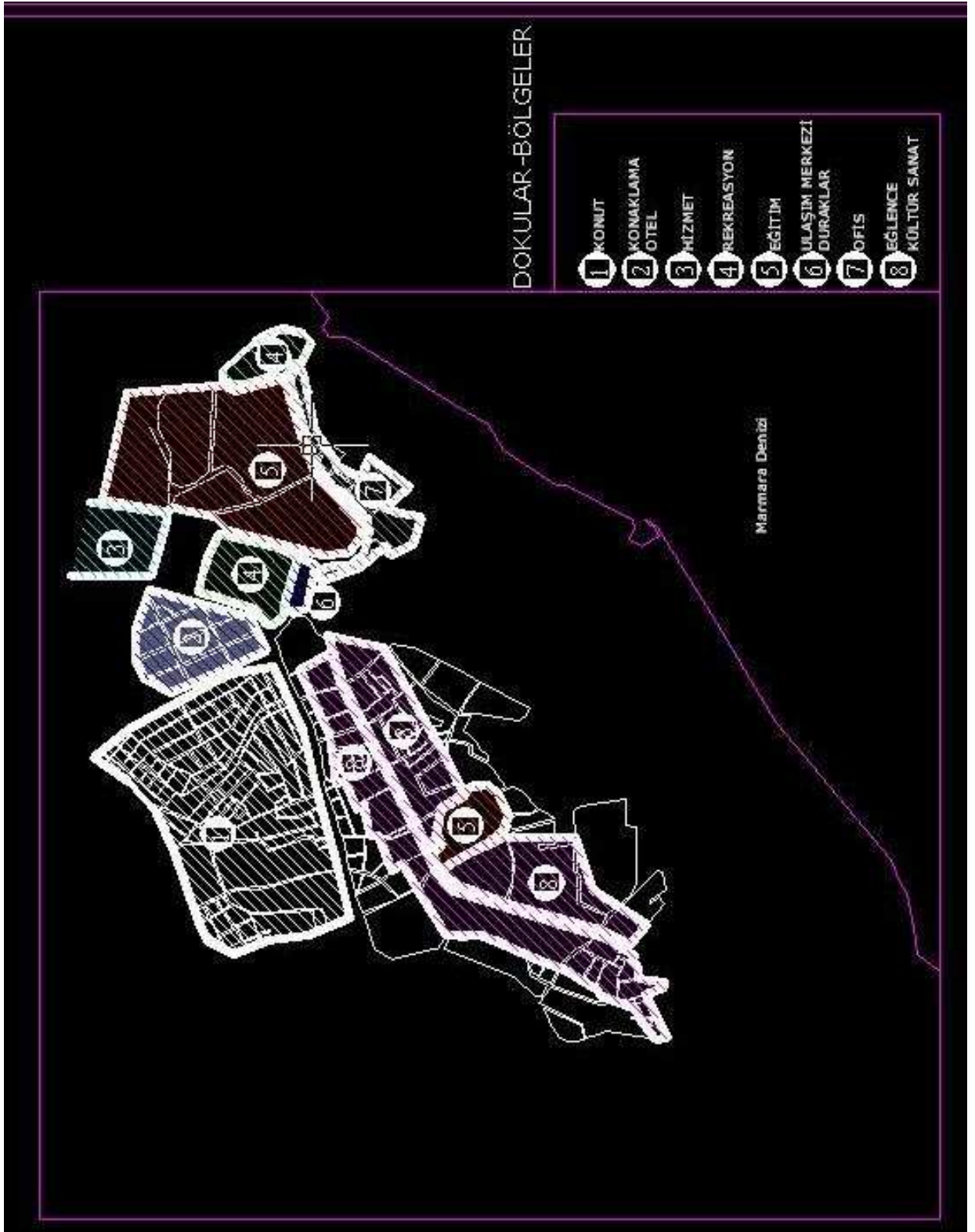
Şekil 3.10 Talimhane'nin çevresindeki odak noktaları Selin Emir (2007) tarafından şemalaştırılmıştır.

Şekil 3.11 Talimhane'nin çevresindeki işaret öğeleri

Selin Emir (2007) tarafından şemalaştırılmıştır.

3.2.2.2 Taksim Gezi Parkının Talimhane için Önemi

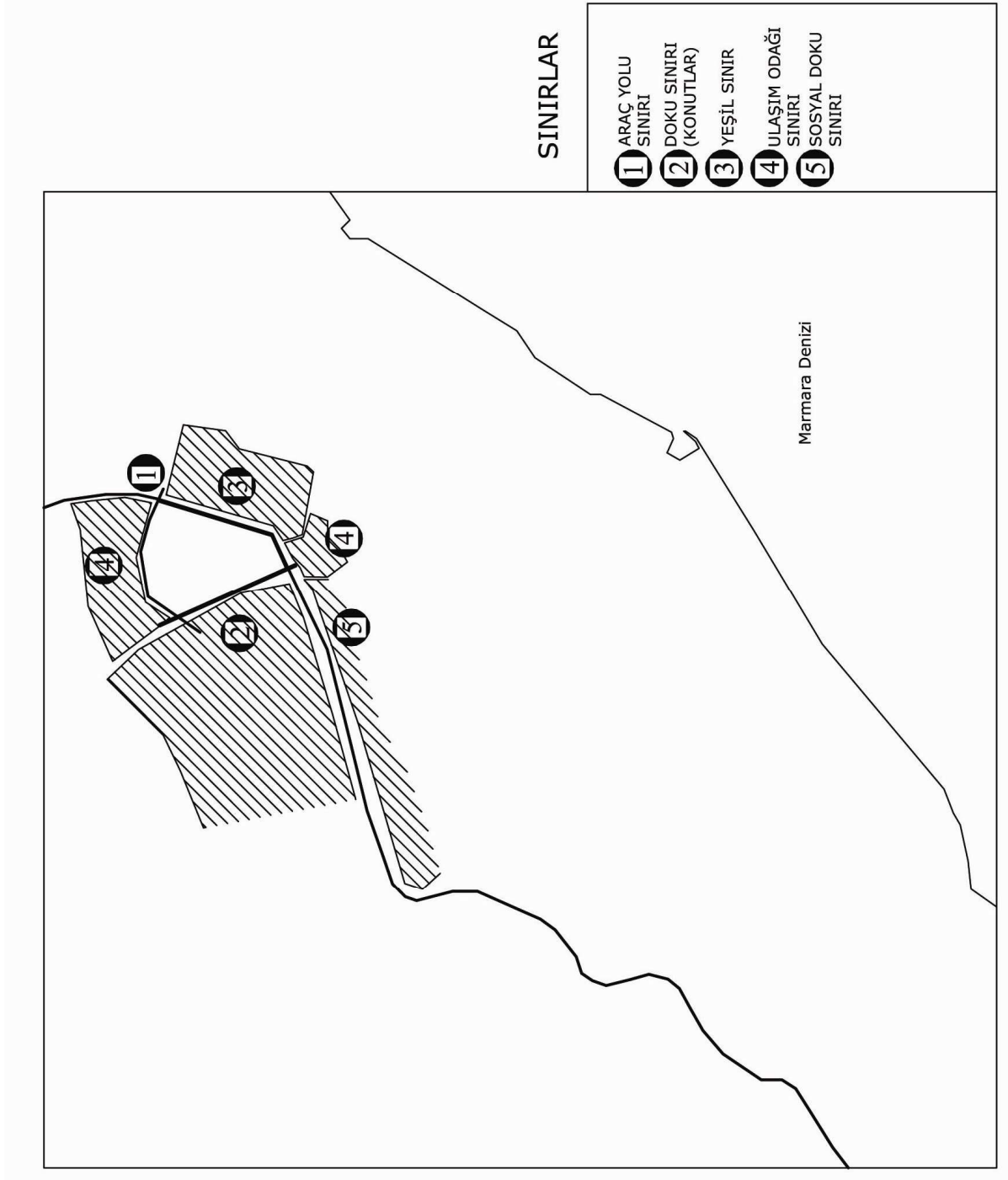

Şekil 3.12 Talimhane çevresindeki dokular ve bölgeler

Selin Emir (2007) tarafından şemalaştırılmıştır.

Gezi Parkı alanının çevresindeki yapıların nefes aldığı tek yeşil alandır. (Şekil 3.12’de 4 no’lu bölge) Rekreatyonel faaliyetler ve temiz hava açısından önemli bir değer olan park aynı zamanda taşıdığı tarihsel nitelik açısından da önem taşır.

3.2.2.3 Talimhane Dokusunun Sınırları

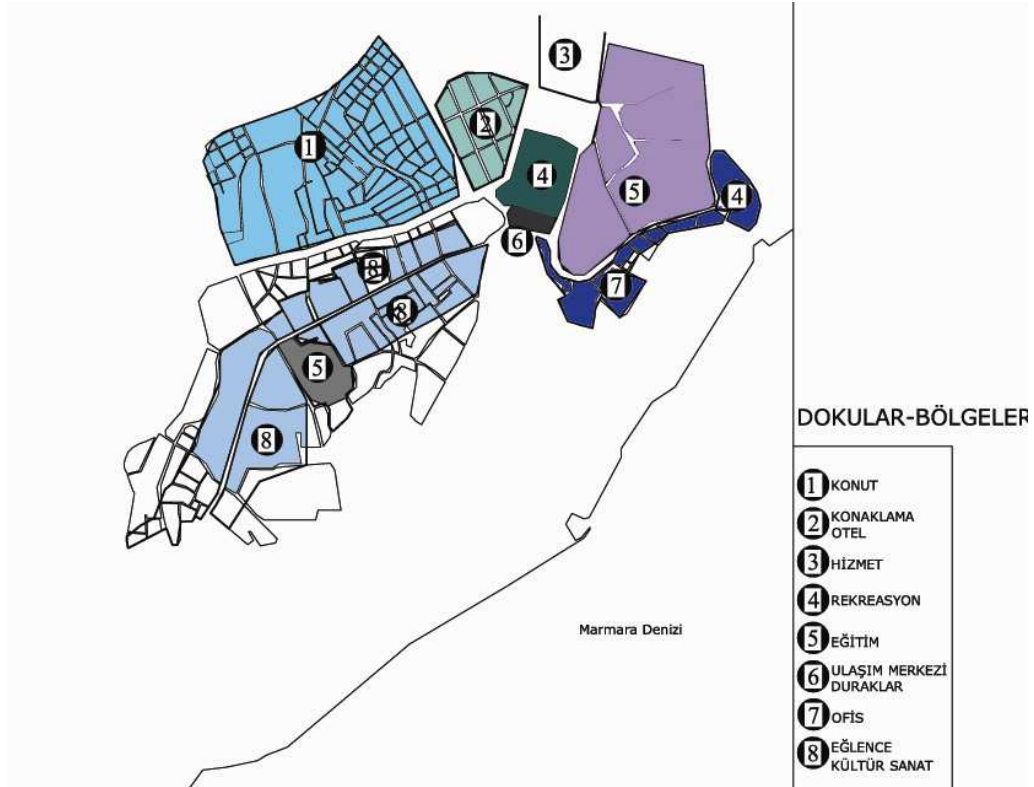
Şekil 3.13 Talimhane'nin sınırları

Selin Emir (2007) tarafından şemalaştırılmıştır.

Trancik şemasına göre Talimhane'nin Harbiye aksındaki binaları bölge için bir sınır niteliği oluşturmaktadır. Belirli bir ritimdeki yükseklikleri ve cephedeki dolu boş oranları ile Talimhane duvarını oluşturmaktadırlar. Taksim Meydanı'na açılan bir kapı niteliği taşıyan Şehit Muhtar Caddesinin girişi de bir sınır niteliği taşımaktadır. Yoğun trafik düzeninden yayalaştırılmış bir bölgeye girişi tanımlamaktadır. Talimhane'nin Tarlabası ile ayrılan sınırı ise yapıların yüzleri ile kendini tanımlamaktadır. Konut dokusuna karşılık daha yüksek girişli ve bakımlı otel cepheleri, fonksiyonu ile ayrılmaktadır. (Şekil 3.13)

3.2.3 Talimhane'de Kent Parçasının İşlevsel Verileri

- Talimhane dokusunun ve yakın çevresinin işlev analizi

Şekil 3.14 Talimhane'de işlev analizi (Bölgelerin fonksiyon seçimi yoğunluğa göre belirlenmiştir)

Selin Emir (2007) tarafından şemalaştırılmıştır.

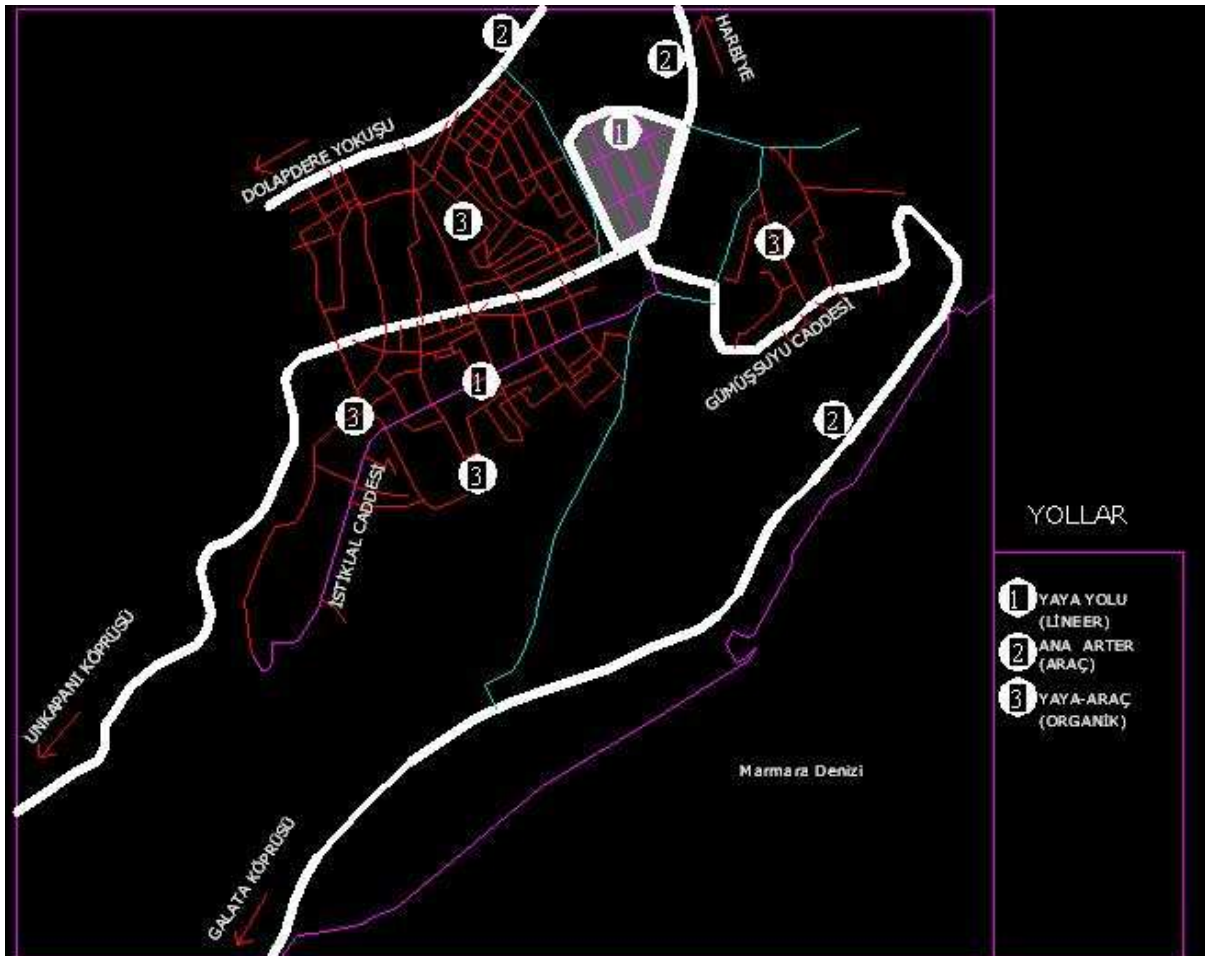
Talimhane çevresindeki konut, iş, eğitim, eğlence, kültür sanat, hizmet ve rekreasyon dokuları zenginliği ile çevrilmiştir, bu dokuların kesiştiği önemli bir noktada konumlanmaktadır. Konut, ticaret ve turizm fonksiyonlarını barındırmaktadır. (Şekil 3.14)

Bölgenin yalnızca “turizm alanı” olarak adlandırılması ile birlikte sadece otel hizmetine dönük olması Talimhane’de konut ve ticaretin işlevlerinin yok olmasına sebep olacağı öngörülebilir. Böylelikle Talimhane’deki ziyaretçi veya kentli buranın geçmişine ait izleri göremeyip, bölge kent hafızasındaki yerini kaybedebilir.

3.3 Talimhane’de Sokak- Bina- Bina Cehesi Ölçeğinde Mekânsal Kurgunun Verileri

3.3.1 Talimhane Sokaklarının, Binalarının ve Bina Cephelerinin Algılanması

3.3.1.1 Talimhane’de Ulaşım Analizi

Şekil 3.15 Kevin Lynch yollar şemasının Talimhane’de uygulaması

Selin Emir (2007) tarafından şemalaştırılmıştır.

Talimhane, İstanbul için önemli bölgelere (Tarihi Yarımada, Mecidiyeköy, Haliç, Beşiktaş) giden ana yolların kesiştiği noktada yer almaktadır. (Şekil 3.15) Bu sayede Talimhane’nin İstanbul’un her iki yakasına da ulaşımı kolaydır. Ayrıca Talimhane’nin Taksim’de

bulunmasından dolayı birçok ulaşım aracına (metro, otobüs, taksi, havaalanına servis hizmeti) erişim kolaydır.

3.3.1.2 Yayanın Hareketi

—Sokağın kentleşme süreci

Sokakları önemli kentsel bileşen yapan, toplumsallaşmaya katkısıdır. (Barlas, A., 2006:98) Sokaklar yayanın kentle ilgilenmesini sağlar ve kentleşme sürecini oluşturur. Bu süreç demokratikleşmeye giden bir yoldur.(Kerestecioğlu, 2006) (Ocakçı ve diğ.,1991:248).

Talimhane sokaklarının kent merkezinde olması, onu kentleşme sürecinde inkâr edilemeyecek bir öneme sahip kılar. (Kerestecioğlu, 2006) Bölgenin 2004 yılında yayalaştırılması sonucunda kentlinin alanı kullanımı kolaylaşmıştır.(Akın, 2005:86) Barındırdığı mimari miras ve sokak biçimi sayesinde farklı bir yerde olduğunuzu size hissettirip kalmak isteyeceğiniz bir mekan kalitesi sunar (Akın, 2005:86, Kerestecioğlu, 2006)

Talimhane'nin oteller bölgesi olması ve turizm alanı ilan edilmesiyle otel sayısında artış gözlenmiştir. Alanın sadece otel kullanımına açık olması turiste yönelik olmasını gerektirmiş ve alanın kentli tarafından kullanılmasını engellemiştir.

— Talimhane dokusunun içinden geçen kentli analizi

Talimhane'nin içinden geçen kentlinin,

Ulaşım için:

- otobüs
- metro

gibi ulaşım araçlarını kullandığı ve faaliyetlere katılmak için:

06.00- 10.00 arası bölgeye araç girişi ücretsizdir, diğer saatlerde bölgeye kartlı giriş söz konusudur. Çıkış noktası olarak Abdülhakhamit Caddesi'nin Topçu caddesiyle kesiştiği nokta olarak belirlenmiştir. Bölge bu noktadan şehir trafiğine kontrollü karışmaktadır. (Şekil 3.16)

Ayrıca bu bölgede geçmişte var olan otobüs ve dolmuş durakları yakın çevreye taşınmıştır. Yayalaştırma sonucu ortaya çıkan otopark sorunu yıkılan oto yedek parçacıların yerine yapılan 1500 araçlık katlı otopark projesi ile çözümlenmeye çalışılmaktadır.

— Çöp ve servis araçları

Talimhane'de 19.00' da çöpler işletmeler tarafından sokağa çıkarmakta ve çöp arabaları gelip bu çöpleri toplamaktadır. Bu saat aynı zamanda tur otobüslerinin dağıtım yaptığı saatle aynı zamanda olduğu için çakışma olmaktadır. Alana gelen turistlerin kötü görüntülerle karşılaşması söz konusudur.

— Müşteri otobüsü ile otopark ilişkisi

Müşteri otobüsleri için alanın içinde otopark bulunmamaktadır. Bölgenin kuzey batı sınırında katlı otopark olmasına rağmen güvenlik sorunu yüzünden tur otobüsleri alanın içine girmektedir. Özellikle Topçu Caddesi'ndeki otellerin sayıca fazla olması nedeniyle (denetimli trafik uygulamasına rağmen) araç trafiği yoğundur.

— İşletmeci ve çalışanların araçları

İşletmeciler ve kısa süreli bölgeye gelenler araçlarını kart sistemi ile Talimhane'nin caddelerine park etmektedir. Fakat bu araçlar bölgeye gelen servis araçlarının hareketini engellemektedir.

— Depo fonksiyonundan kaynaklanan problemler

Bazı depoların malları, karton kutular halinde kaldırımı işgal etmektedir. Bu durum yaya hareketini zorlaştırıp, kafeterya ve restoran işletmeleri sahipleri için müşteri açısından kötü bir görünüme sebep olmaktadır. Üstelik işletme sahipleri kaldırımın belli bir kısmını kullandıkları için belediyeye kira ödedikleri halde depolar mallarının işgal ettiği yer için kira ödememektedir. Bu da yer sahiplerinin arasında tartışmalara yol açmaktadır.

3.3.1.4 Talimhane'deki Cephelerin Algılanması

— Talimhane'deki cephelerin Gestalt kuramına göre değerlendirilmesi

Talimhane'deki Art Deco ve erken modernist binalar Gestalt kuramına göre birbirine yakın biçimler oluşturmakta olduğu için algıda bir farklılık yaratmaktadır. Yeni yapılmış olan otel binaları tarihi binaların cephe ve yükseklik ritimlerini bozarak sokak cephelerini olumsuz etkilemektedir.

Şekil 3.17 Şehit Muhtar Caddesi kısmi siluet – cephede simetri

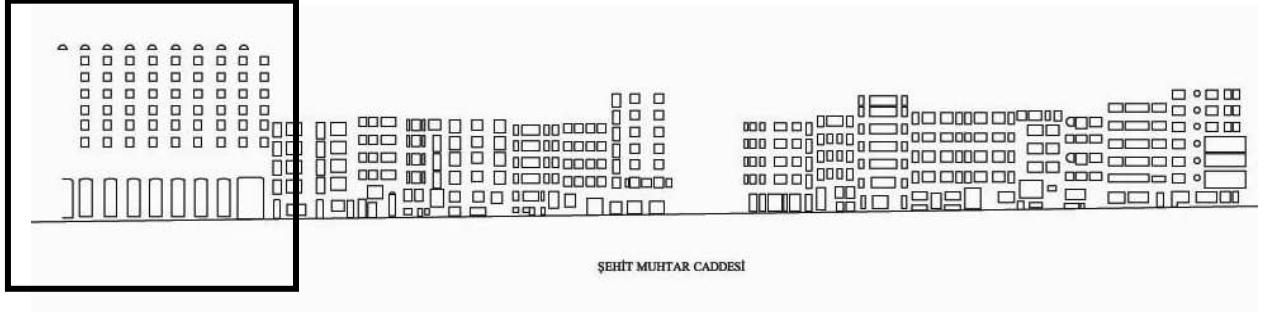
(Selin Emir (2007) tarafından şemalaştırılmıştır.)

Talimhane Şehit Muhtar Caddesi'nde tarihi yapıların cephelerinde pencere ve kapı boşluk düzenleri simetrik yapıdadır. Bu yapı sokak cephesinde tarihi binaların kendi içinde bir bütünsellik içinde kabul edilip, ayırt edilmesini sağlamaktadır. (Şekil 3.17)

Talimhane'deki parsellerin bitişik düzende olmasından dolayı cephelerin de bitişik olması benzer biçimler taşıyan tarihi cepheleri bütün olarak algılamamamızı kolaylaştırmaktadır. (Şekil 3.17)

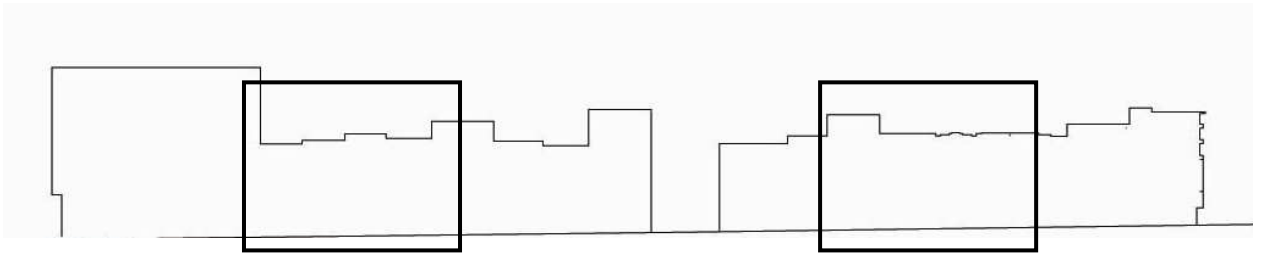
Talimhane'de özellikle Şehit Muhtar Caddesi'nde yoğunlukta olan tarihi binalar Talimhane'nin cephelerindeki biçimsel dil birliğini oluşturmaktadır. Cephe oranları, yükseklikleri, simetrik yapısı ile oluşturulan dil birliği, Talimhane'yi çevresinden ayıran ve kapalı özel bir bölge haline getirmektedir. (Şekil 3.17)

Tarihi yapıların cephelerinde kapı ve pencere boşlukları, çıkmalar, kat çizgileri yatay bir çizgi oluşturmaktadır. Yeni yapılan binalarda ise bu yatay çizgiye uyma gibi bir kaygı yoktur. Şekil 3.18'de kare içine alınmış bina, silüetteki tarihi binaların kendi içindeki devamlılık ve benzerlik özelliğini cephe oranlarındaki farklılık, giriş cephesindeki biçimlenme ve kütle yüksekliği ile bozmaktadır. (Şekil 3.18,19)

Şekil 3.18 Şehit Muhtar Caddesi kısmi siluet (Devamlılığı bozan bina)

(Selin Emir (2007) tarafından şemalaştırılmıştır.)

Şekil 3.19 Şehit Muhtar Caddesi kısmi siluet (Tarihi bina yüksekliklerinin devamlılığı)

(Selin Emir (2007) tarafından şemalaştırılmıştır.)

—Art Deco binaların önlerinin boşaltılması analizi (yayanın binayı hissetmesi)

Tarihi bina önlerindeki kafeterya masaları, kent mobilyaları, değişik renklerde ve boyutlardaki tenteler binaların algılanmasını zorlaştıran etkenlerdir. Tarihi binaların cephelerinin önünden bu nesnelerin kaldırılması yaya tarafından daha iyi algılanması açısından önemlidir.

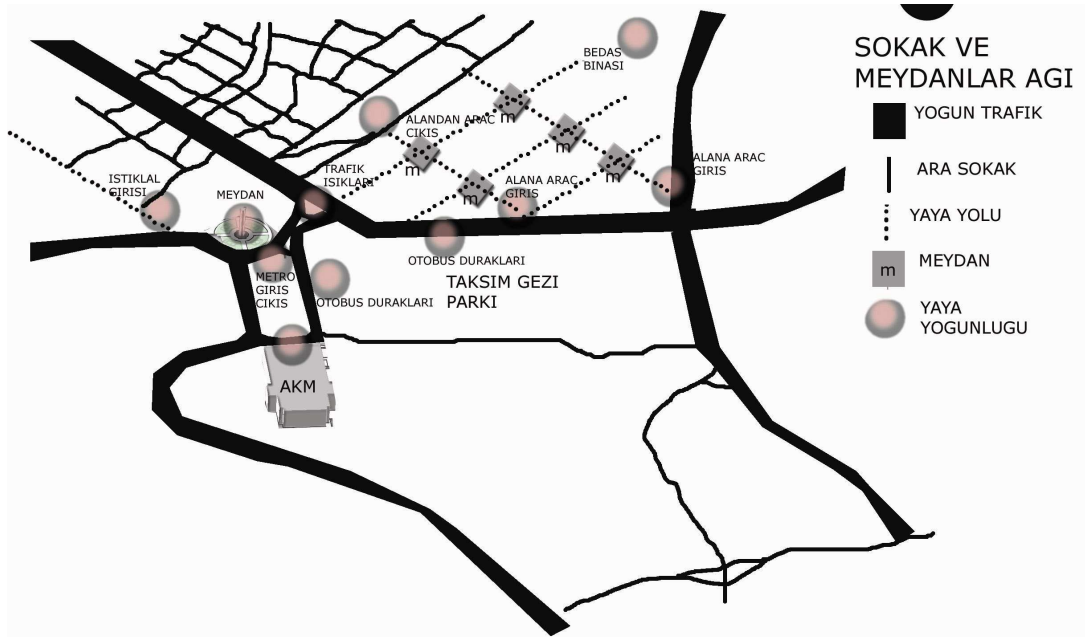
3.3.2 Talimhane Sokaklarının, Binalarının ve Bina Cephelerinin Biçim ve İmaj Verileri

3.3.2.1 Talimhane'deki yollar, sokaklar, meydanlar, binalar, parseller, yapı adaları ortası analizi

Şekil 3.20 Talimhane ve çevresindeki dolu-boş analizi

(Selin Emir (2007) tarafından şemalaştırılmıştır.)

Şekil 3.21 Talimhane ve çevresinde sokak ve meydanlar ağı

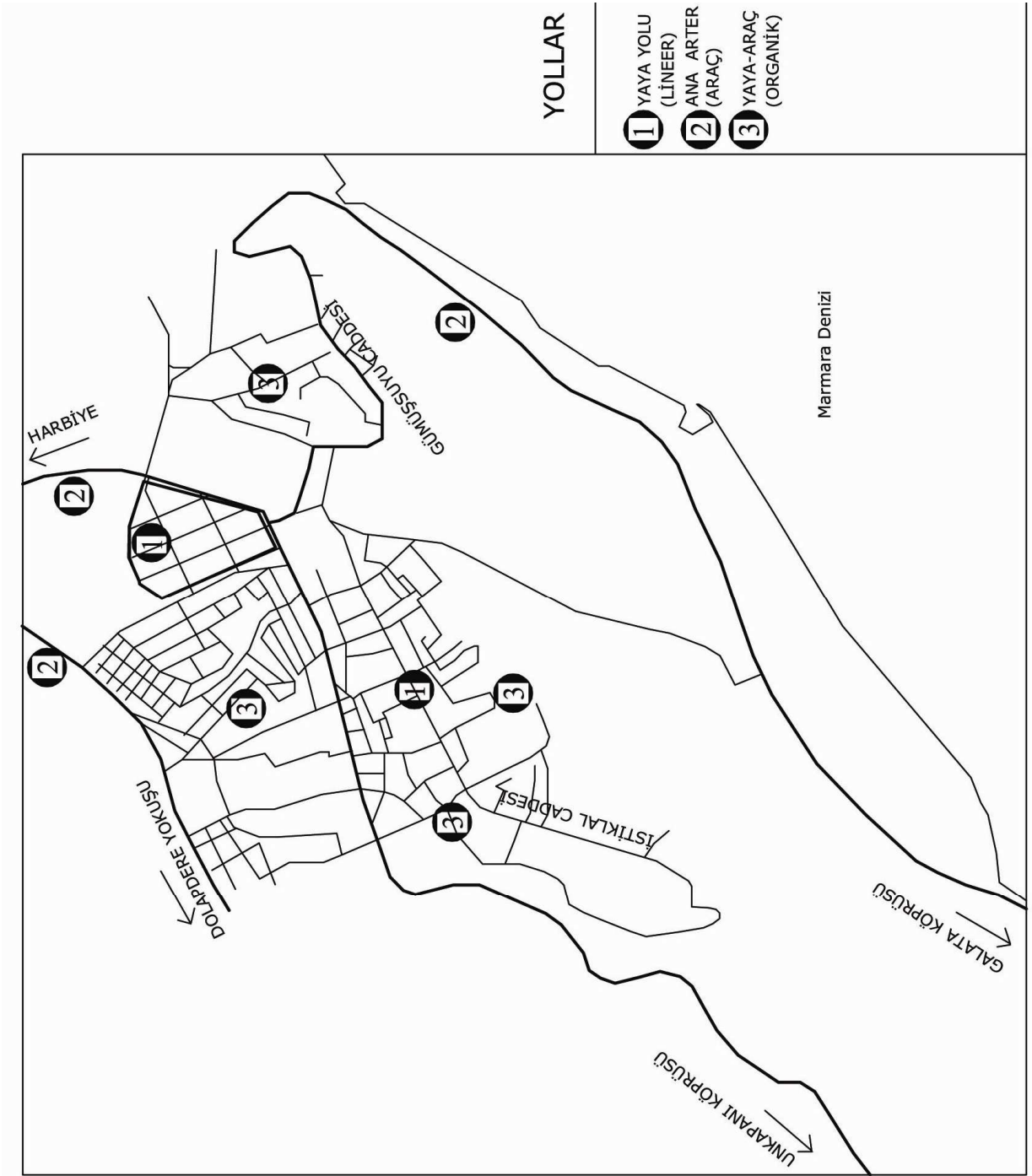
(Selin Emir (2007) tarafından şemalaştırılmıştır.)

Talimhane’de sokak ve meydanları Trancik’in “kentsel doluluk boşluk tipleri”(Trancik, 1986) ne göre incelendiğinde, çevresindeki dokudan farklı bir düzende olduğu görülür. Tanımsız boşlukların aksine düzenli bloklar ile doğrusal sokaklar ve tanımlı mekânlar yaratılmıştır. Bu sokaklar, yoğun blokların sınırlarını oluşturduğu ve kapattığı doğrusal biçime sahiptir.

Çevresindeki doku ile karşılaştırıldığında düzenli yapısı dikkat çeker. Bu yapısıyla sanki başka bir dokudan kesilip buraya yapılandırılmış hissi vermektedir. (Şekil 3.20) Talimhane'nin Tarlabası dokusundan farkı sadece topografyadan değil, aynı zamanda tarihsel oluşum sürecinden kaynaklanmaktadır. Tarlabası'nın organik dokusunun yanında Talimhane'nin dokusu biçimsel olarak ızgara tipi ile farklılık göstermektedir. Dik kesişen sokaklar sayesinde alan birçok noktadan nefes alabilmekte ve kentliyi içinden kolayca geçmesini sağlamaktadır. (Şekil 3.21) Bu doku ve bölgeye sahip olması kentsel doku içinde ayırt edilmesini ve okunmasını kolaylaştırır. (Lynch, 1960:84) Topografyanın da elverişli bir düzlükte olması “yaya hareketini kolaylaştırıcıdır”. (Rapoport, 1987) Talimhane, sokaklarından hem “yol üstü” (Koçdemir, 2006) olarak geçildiği hem de özel amaç için sokaklarının kullanıldığı bir yerdir. Sokağın kullanıcı kitlesi sadece kentli değil, yerli ve yabancı turisti de içerir. (Öztürk, 2006)

Talimhane sokaklarının geçirgen yapısı “güven” vermektedir. Çıkışı olduğu bilinen ve ilerisi görünen sokaklar olumlu genişliğiyle de insanda ferahlama yaratmaktadır. Talimhane'yi dıştan saran yollar kentin önemli ulaşım akslarına bağlantılardır. Bu açıdan yoğun trafik ile çevrilmiştir. Aynı zamanda yoğun yaya trafiği de alanın çevresindedir. İçeride ise düzeni tam sağlanmamış yayalaştırılmış bir alan vardır.

Talimhane'nin sınırlarını trafik yolu oluşturmuştur. Trafik ile boğulmuş olan bölgenin içinde ızgara sokak yapısını barındırır. Talimhane için ızgara sistemi taşıyıcıdır, süzücüdür, bağlayıcıdır. “Yollar kentsel imajın iskeletini oluşturur. Bu nedenle kentin algılanabilmesi için yolların anlaşılır olması gerekmektedir. Yolların anlaşılır olabilmesi, kullanıcıya yön duygusu kazandırması tanımlı başlangıç ve bitiş noktalarına sahip olmasına bağlıdır.”(Lynch, 1960) Tarlabası Bulvarı, Cumhuriyet Caddesi, İstiklal Caddesi ve Gümüşsuyu Caddesi bölgenin algılanmasını kolaylaştırmaktadır. (Şekil 3.22)

Şekil 3.22 Talimhane ve çevresinde yollar

(Selin Emir (2007) tarafından şemalaştırılmıştır.)

3.3.2.2 Talimhane'deki Parsel Yapısındaki Değişimler

Talimhane sokakları Tarlabası Bulvarı'nın açılmasıyla değişime uğramıştır. Talimhane'nin Taksim Cumhuriyet Meydanı ile kopmasına sebep olan yoğun trafik yolu,

Talimhane'nin güney bölgesindeki iki parseli ve binalarını yok etmiştir. Alanın kullanımı değişikçe (otellerin yoğun olduğu bölge haline gelince) parsellerin genişliği de binaların fonksiyonuna cevap vermemeye başlamış ve birleştirilerek daha büyük kütleler oluşturulmuştur. (Şekil 3.23)

Şekil 3.23 Pervititch ile hâlihazır haritanın karşılaştırılması

(Selin Emir (2006) tarafından şemalaştırılmıştır.)

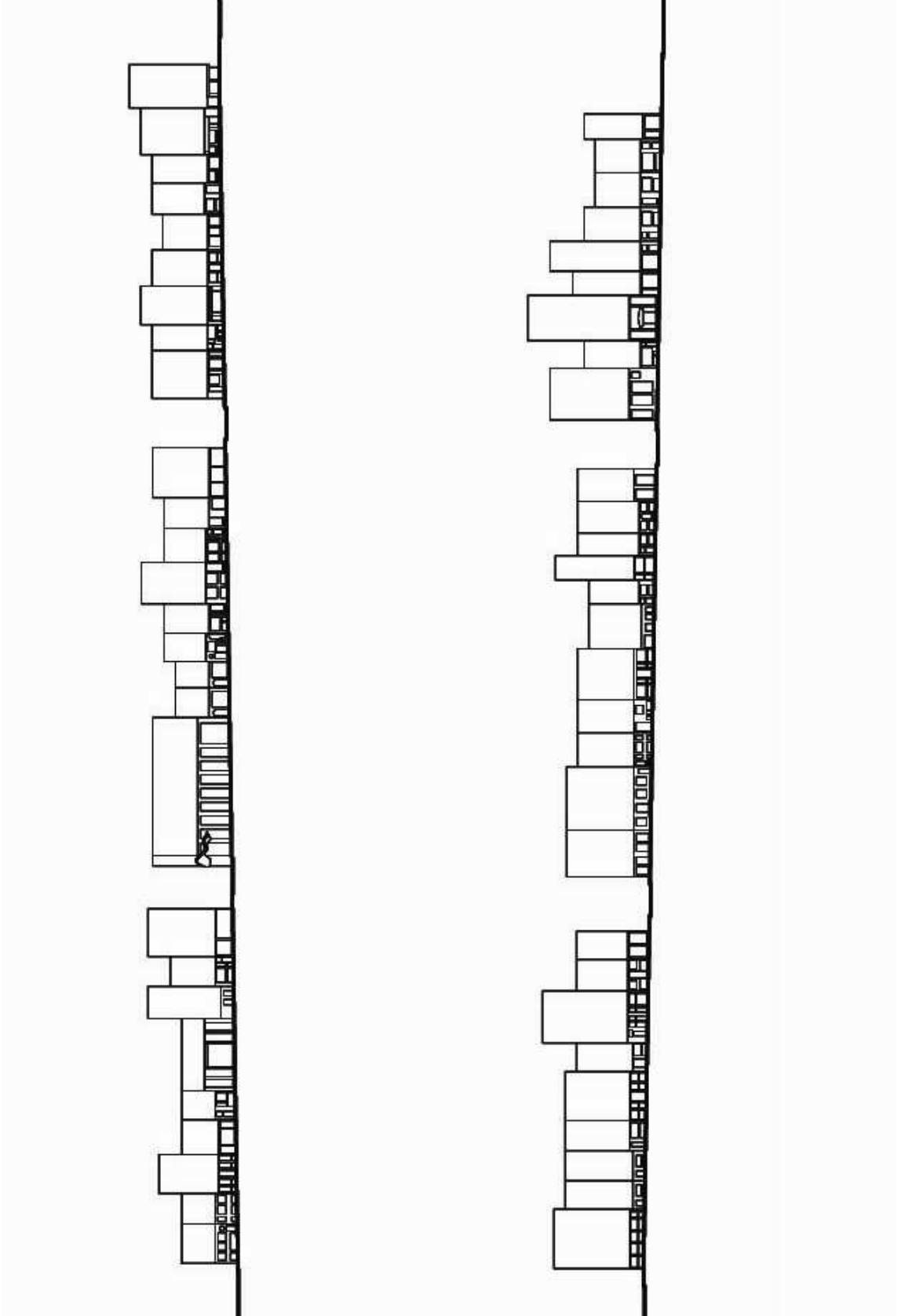
3.3.2.3 Talimhane'deki Cephelerin Biçimi ve İmajı

Talimhane dokusunda çalışma alanı olarak seçilen sokakların cephe çizimleri, fotoğrafları, silüetleri

(Ekteki bilgiler Beyoğlu Belediyesi Kentsel Çalışmalar Atölyesi'nden edinilmiştir- cephe fotoğrafları)

Talimhane'de tarihi binalar belli bir düzen ve benzer parsel genişliklerine sahipken, yeni binalar farklı yükseklikleri, cephedeki dolu boş ritimleri ve parsel genişlikleri açısından karmaşa içindedir. Restore edilen binaların cephe renklerinde dış cephe boyasına uygun olmayan (kırmızı, mor, yeşil) türler kullanılmış, yeni binalarda ise giydirme cephelerde içerisini yansıtmayan malzeme kullanılmıştır. Özet olarak dış cephe düzeninin zamanla bilinçsiz ve kontrolsüz değişimi, Talimhane'nin karmaşık bir yüze sahip olmasına ve okunamamasına sebep olmuştur.

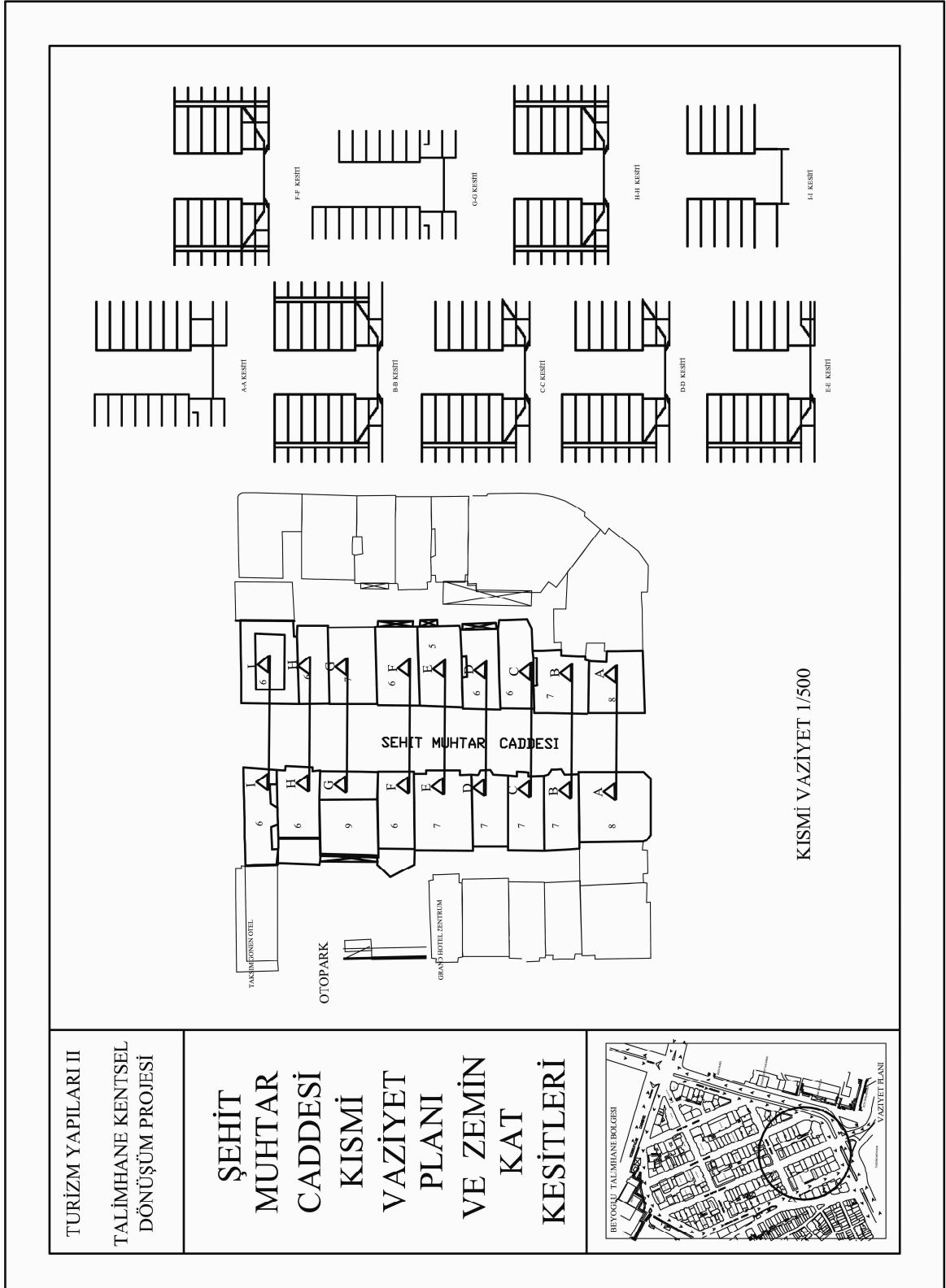
Talimhane'deki tarihi binalar karşılıklı olarak sokak mekânını oluşturmaktadır. Bu binaları oluşturan Art deco ve erken modernist yapılar birbiri içinde cephe oranları, kat hizaları ve bitiş kotları açısından uyum içinde iken yeni inşa edilen yapılar, düzensiz oranlarda yükselerek yan cephelerinde sağır duvarlar yaratmakta ve görüntü kirliliği oluşturmaktadır. Bazı yeni binaların sokak kotunda girişlerinin olması, tarihi yapıların bodrum kat kullanımı ile oluşturduğu sokağa uyumsuz kalmaktadır. Mevcut binaların içine farklı fonksiyonların girmesiyle özgün kesitler de yok olmuştur. (Şekil 3.25a, 3.25b, 3.25c)

Şekil 3.24 Talimhane Şehit Muhtar Caddesi'ndeki binaların giriş kat cepheleri

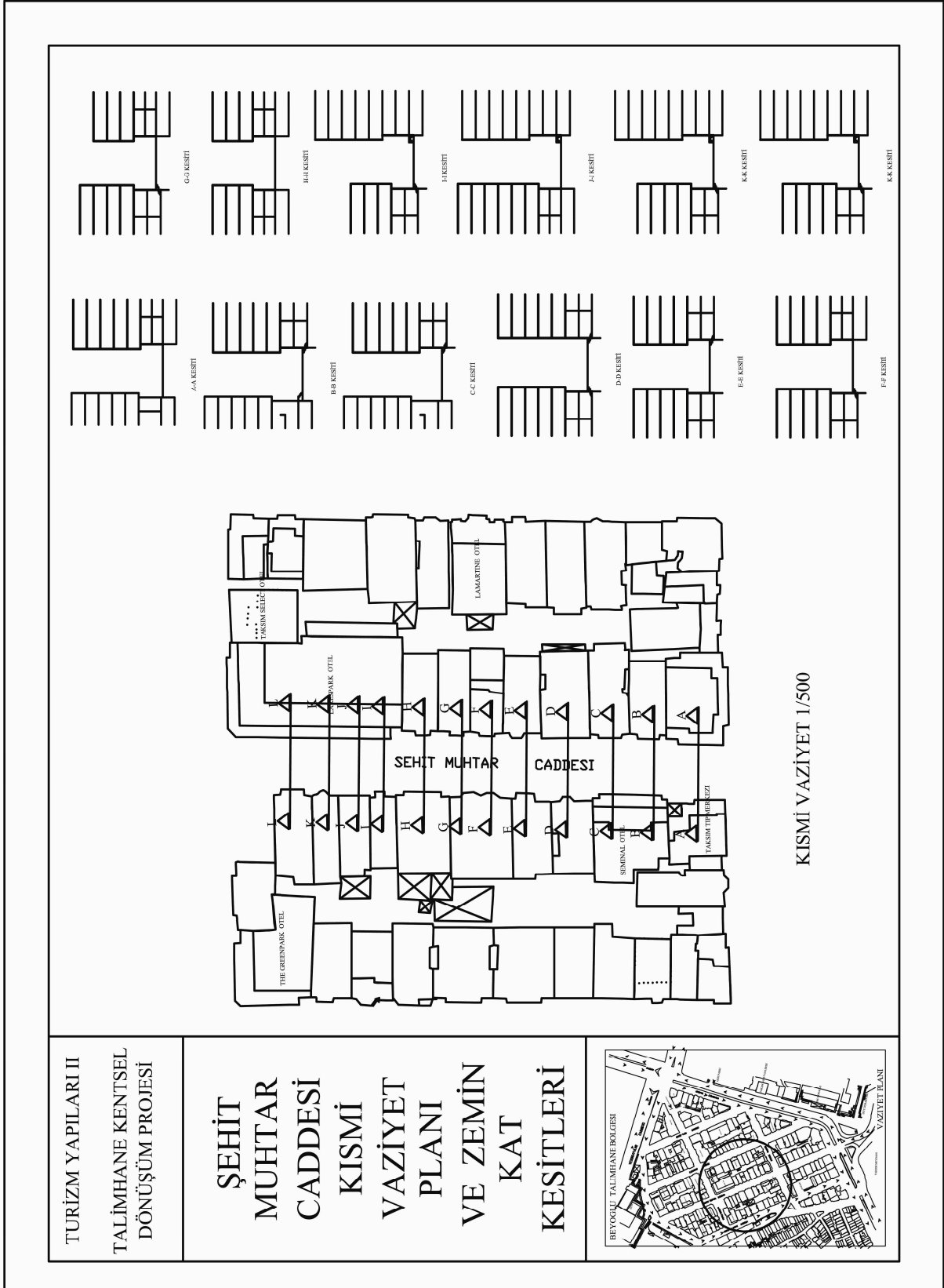
(Selin Emir (2007) tarafından şemalaştırılmıştır.)

- Bina kesitleri (sokaktan yarım kat aşağı ve yukarı) analizi

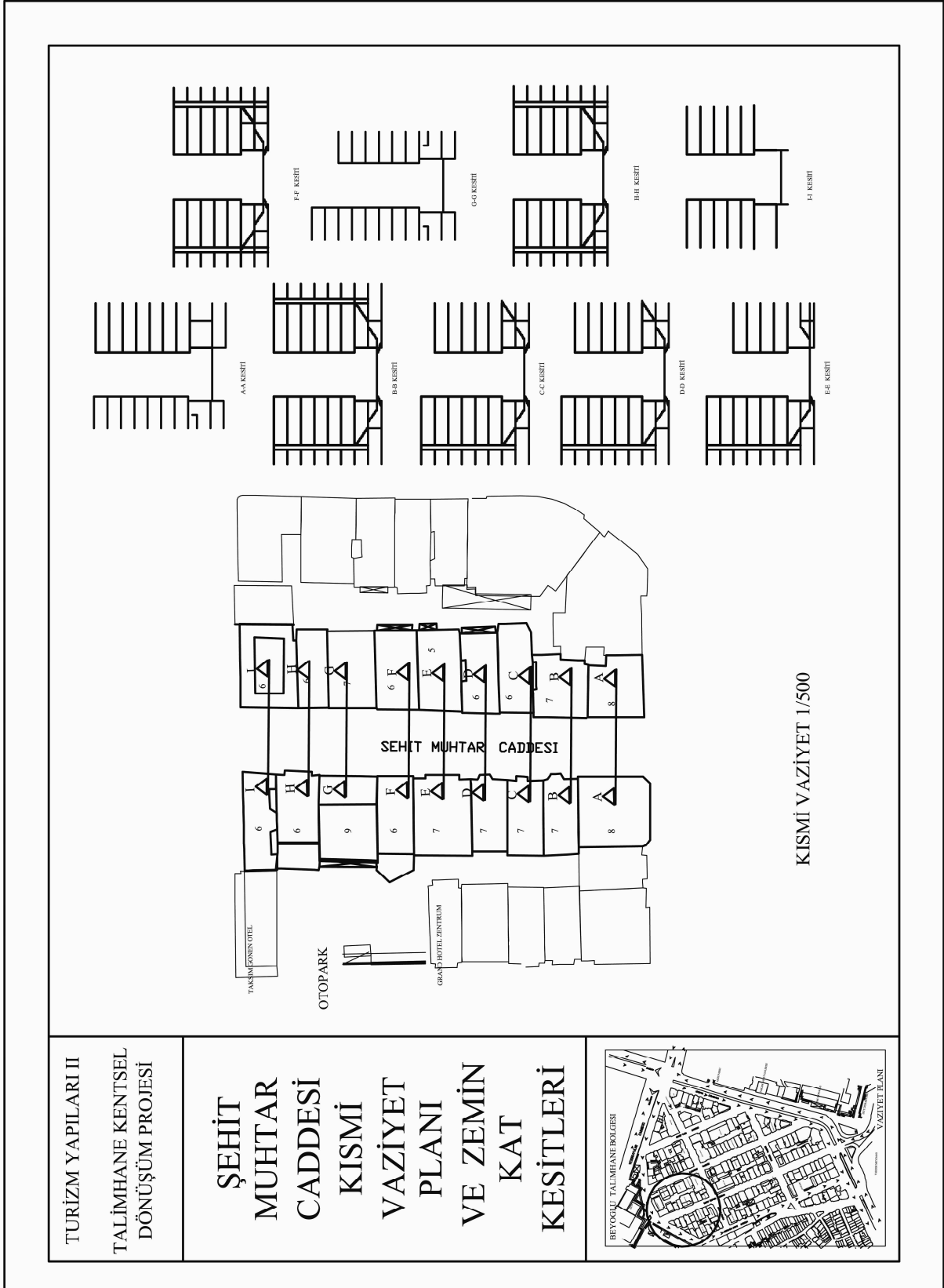
Şekil 3.25.a Talimhane Şehit Muhtar Caddesi'ndeki binaların kesitleri

(Selin Emir, Nariye Eren, Sevda Sevimlier (2005) tarafından şemalaştırılmıştır.)

Şekil 3.25.b Talimhane Şehit Muhtar Caddesi'ndeki binaların kesitleri

(Selin Emir, Nariye Eren, Sevda Sevimlier (2005) tarafından şemalaştırılmıştır.)

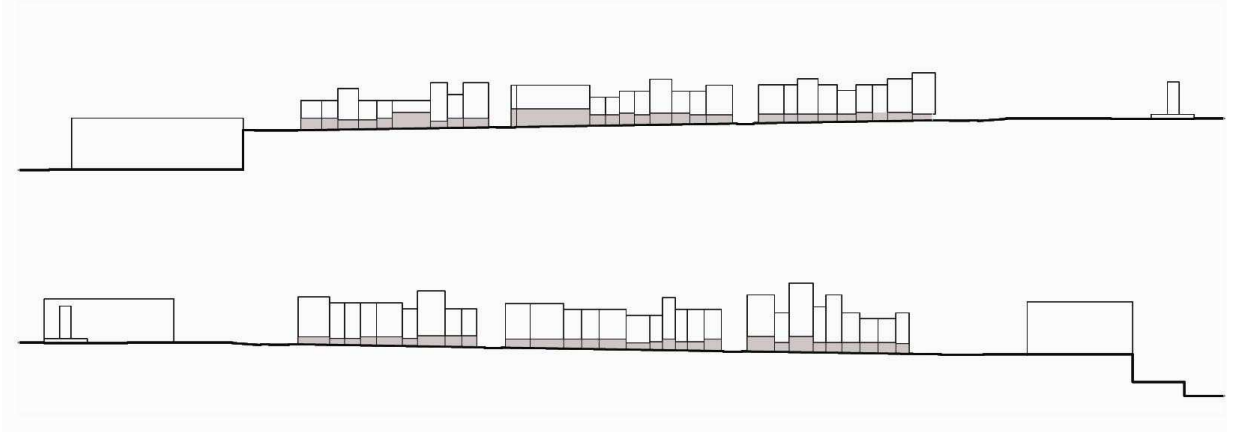

Şekil 3.25.c Talimhane Şehit Muhtar Caddesi'ndeki binaların kesitleri

(Selin Emir, Nariye Eren, Sevda Sevimlier (2005) tarafından şemalaştırılmıştır.)

- **Çıkma seviyelerinin analizi**

Talimhane'deki tarihi binaların çıkma alt kotları analiz edildiğinde birbiri içinde uyumlu olduğu görülür. Fakat yeni yapılan binalarda bodrum katı kullanılmadığı için çıkma hizalarının yatay çizgisi bozulmuştur. Yayanın göz seviyesinde sokak mekânını tamamlayan yatay çıkma çizgisi süreklilik arz etmemektedir. (Şekil 3.26)

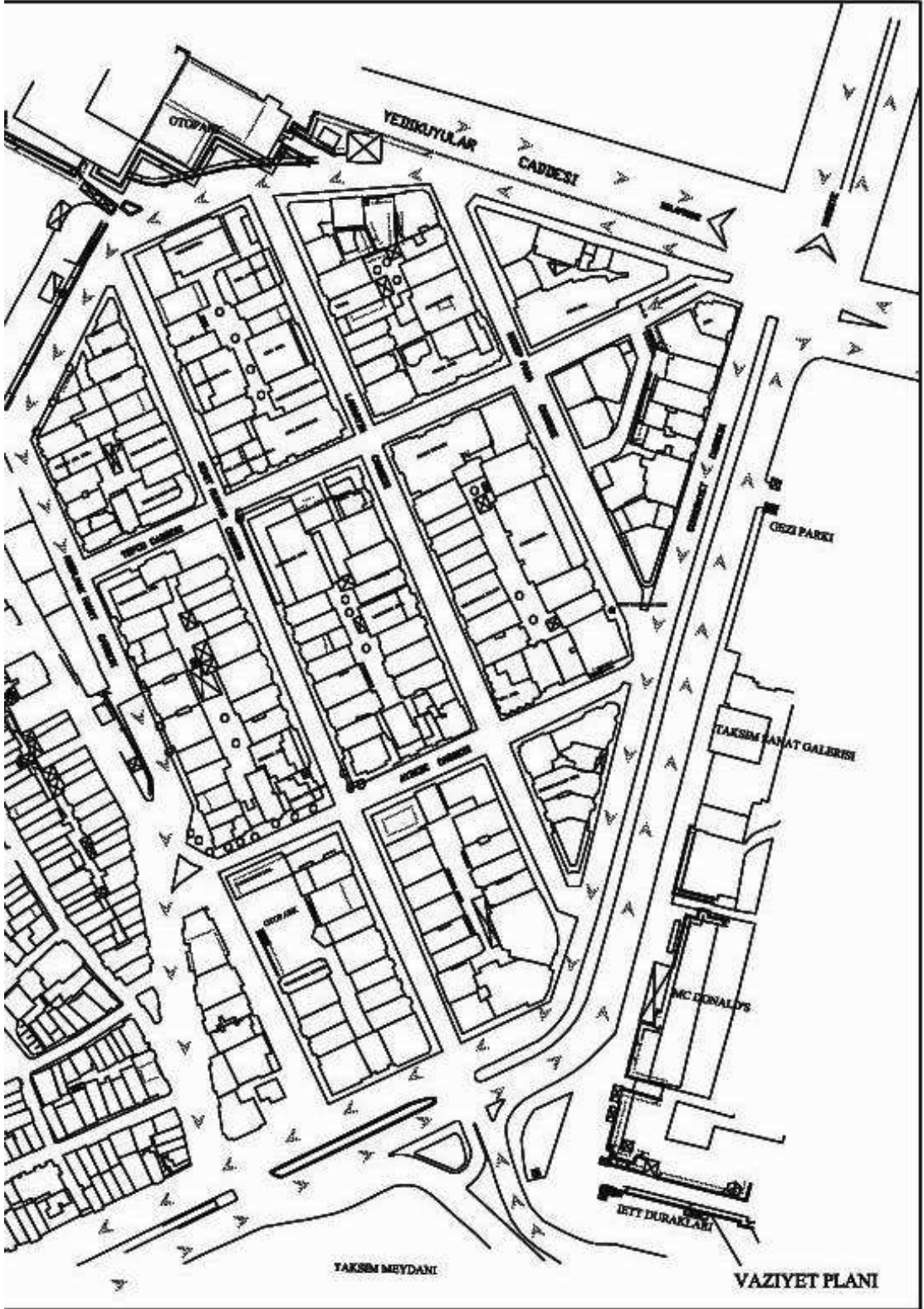

Şekil 3.26 Talimhane-Şehit Muhtar Caddesi'ndeki binaların çıkma seviyeleri analizi

(Selin Emir (2007) tarafından şemalaştırılmıştır.)

- **Bina genişliği analizi**

Talimhane'de yeni yapılar hem yatayda hem de düşeyde incelendiğinde vaziyet planındaki yerleşim açısından tarihi yapılara göre daha iri kütleyle sahiptir. Aslı korunmuş parseller dardır ve sıra düzenindedir, cepheleri ve çıkmaları ise sokak tarafında aynı hizadadır. Yeni yapılan yapılarda ise bu düzen görülmemektedir. Birkaç parsel birleştirilerek oluşturulan büyük kütleler cephede parçalı yaklaşımlara gitmemekte, gerek balkonları ve çıkmalarıyla gerekse önlerindeki özel birimleri ile (kafeterya, yemek salonu) tarihi yapıların önüne geçmektedirler. (Carmona, M., v.d. 2003:156) Sonuç olarak sokakta var olan parsel genişliği ve bina cephesi ritmi bozulmaktadır. (Şekil 3.27)

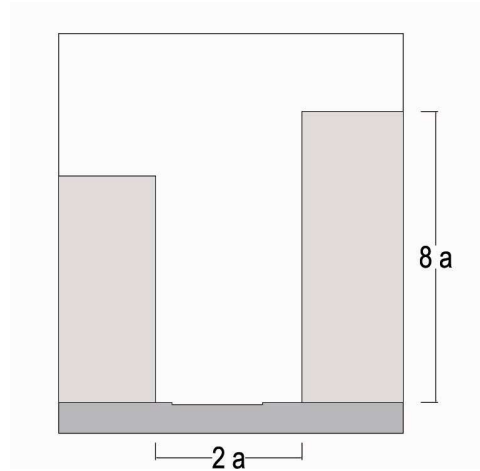
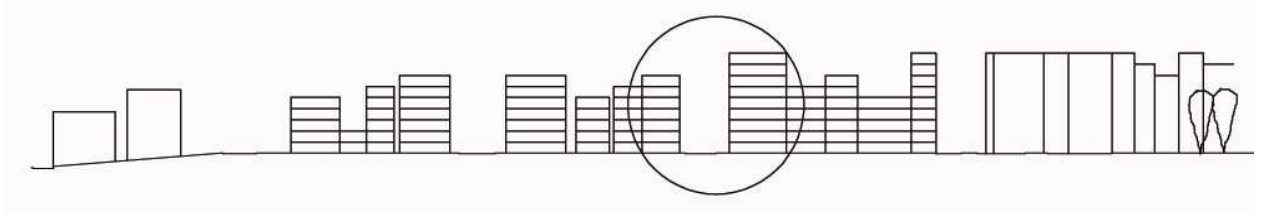

Şekil 3.27 Talimhane'deki bina genişlikleri

(Selin Emir (2007) tarafından şemalaştırılmıştır.)

- **Bina yüksekliği analizi ve sokak genişliği**

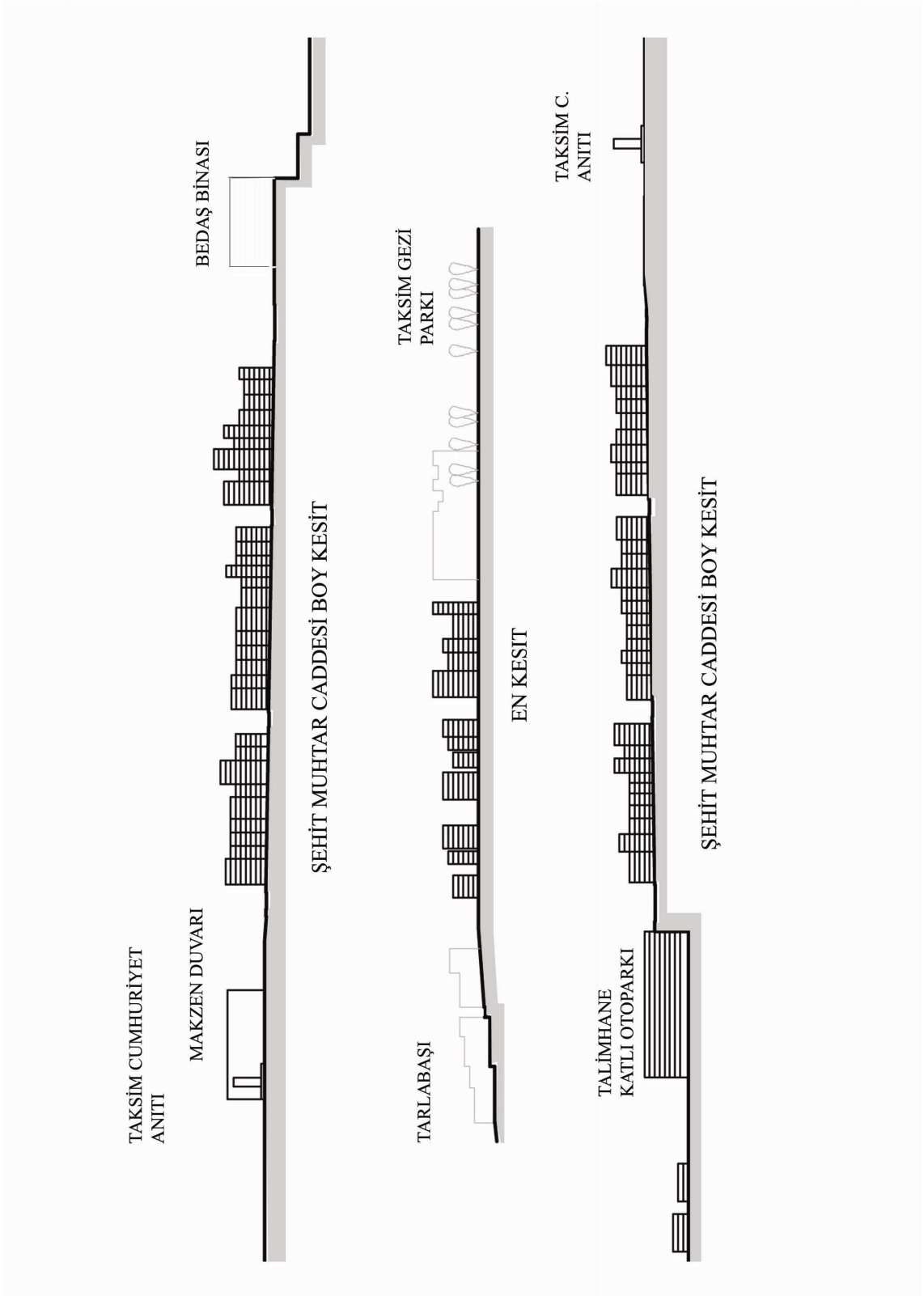
“Oran, biçim veya mekânın boyutları arasındaki düzenlenmiş bir matematiksel ilişkiler bütünüdür.” (Ching, F.D.K., 2002:313) Oran başlığı altında sokağın en -boy oranı ve binaların yüksekliği ile oranı önem kazanır. Sokağın koruyucu ve sınırlayıcı işlevi bu oranların yanlış kullanılmasıyla sekteye uğrar. Talimhane’deki tarihi binaların ortalama yüksekliği 5 kattır. (Şekil 3.29) Sokak genişliği ile kat yüksekliği oranı ise 1/2 ye yakındır. Fakat yeni yapılan oteller gittikçe yükselmekte ve bu oranı 1/4 lere taşımaktadır. (Şekil 3.28) Sokak ve bina oranlarının değişmesi sokakların daha az ışık almasına, rüzgâr koridorlarının^{‘*} oluşmasına ve daha fazla enerji tüketimine sebep olmaktadır. Talimhane’deki bina cephelerinin yaya seviyesinden algısı zayıflamakta ve ilgi çekici özelliğini yitirmektedir.

Şekil 3.28 Talimhane-Şehit Muhtar Caddesi’nde bina yüksekliği- sokak genişliği oranı analizi

(Selin Emir (2007) tarafından şemalaştırılmıştır.)

^{‘*} Birbiriyle eş yükseltideki paralel konumlanan kütleler yerleştikleri sokak boyunca rüzgâr koridorları oluşturur. Kütlelerin parçalanması durumunda rüzgâr dalgaları da parçalanır ve çevreye yayılabilir, etkisi azalır. (Carmona., vd., 2003: 186)

Şekil 3.29 Talimhane-Şehit Muhtar Caddesi'nde bina yüksekliği analizi

(Selin Emir (2007) tarafından şemalaştırılmıştır.)

- **Cephe düzeni analizi**

Talimhane'deki cephe düzeni “cephedeki dolu boş ritmi”, “cephedeki çıkma ritmi”, “Art Deco binaların giriş analizi” ve “Art Deco binaların balkon analizi” başlıklarında incelenmiştir.

- **-cephedeki dolu-boş ritmi**

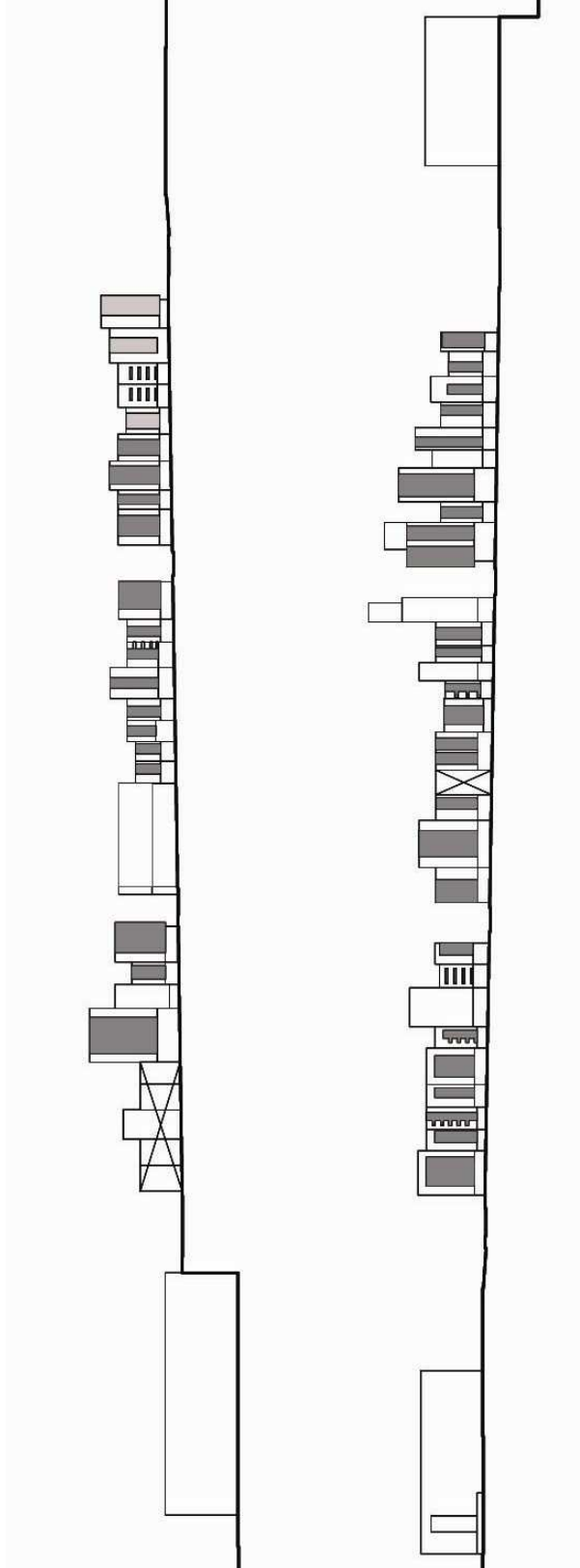
“Bir biçimsel düzende, benzer öğelerin veya öge gruplarının birbirini izlemesi, ritim adı verilen zaman içinde yinelenme duygusunu uyandırmaktadır.” (Kuban, 1992:64) Talimhane'deki Art Deco ve erken modernist cephelerde ritim vardır. Ritmi, birbirini tekrar eden kapı pencere boşlukları, çıkmalar ve parsel genişlikleri oluşturmaktadır. Yeni binalarda ise bu ritim anlayışı monoton düzendedir. Bina cepheleri daha uzundur ve masif kütle etkisi veren aynı ritimde pencereler kullanılmaktadır. Oteldeki yatak odalarının cephe ritmi, parçalı cephelerle oluşan dinamik sokak etkisini bozmaktadır. Farklı boyutlar ve düzenler içeren cepheler bu durgun ve sıkıcı etkinin yıkılması açısından da önemlidir.

- **-cephedeki çıkma ritmi**

Talimhane'deki tarihi binaların cephelerindeki dolu boş ritmi çıkmalarında da görülmektedir. Bu ritmik durum sokağı oluşturmaktadır. Bazı binalarda çıkma orta aksta konumlanırken bazılarında bina bitişlerine yakın olarak tasarlanmıştır. Bu oluşum binaların iç planı hakkında da bilgi sahibi olmamızı sağlar. Oysa yeni yapılan binalarda eskilerin aksine, belli çıkma ritmi olmayan dar ve yüksek çıkmaları olan tasarımlara gidilmiştir. Bu düzensiz oluşum cephelerde karmaşaya sebep olmaktadır. (Şekil 3.30)

- **-Art Deco binaların giriş analizi**

Art Deco bina tipolojisi zengin bir yapıya sahiptir. Balkonlu, parçalı, çıkmalı, düz ve köşeli Art Deco cephe türleri içeren Talimhane'de binaların giriş cepheleri (Hasbora., 1998) Yayanın öncelikle algıladığı kot olmaktadır. Oysa Talimhane'deki yapılar giriş katlarındaki işlev değişikliği sonucu özgünlüğünü kaybetmişlerdir. Bu katları dönüştüren işletme sahipleri binalarının tarihi değerini önemseyen yaklaşımlardan uzak, sadece ekonomik çıkarlarını gözetten biçimleri ve malzemeleri kullanmaya gitmektedir. Örneğin fonksiyon dolayısıyla

Şekil 3.30 Talimhane-Şehit Muhtar Caddesi'nde karşılıklı cephelerdeki çıkma ritmi analizi

(Selin Emir (2007) tarafından şemalaştırılmıştır.)

(ticaret) geniş boşluklar açılmış, tarihi cepheye ait payandalar kesilmiştir ve bazı pencereler kapatılıp sağır duvar haline getirilmiştir. Yeni yapılardaki içi göstermeyen cam cephelerle dışın iç ile bağlantısı kesilmiştir. Yeni yapılan cephelere süs amaçlı uygulanan alçı eklemeler çevre ile uyumsuzdur. Bazı cephelerde geniş pencereler açabilmek için çıkma payandaları kesilmiştir. Tüm bu değişimler Talimhane'nin yapıldığı dönemdeki halinin kaybolmasına ve kullanımda karmaşaya sebep olmuştur. Tarihi binaların cephelerindeki yaya boyutlarına uygun girişler, bu karmaşanın önüne geçmek için önemlidir.

-Art Deco binaların balkon analizi

Talimhane'deki binaların Fransız balkonları veya normal balkonları vardır. Odaların Fransız balkonu olması cepheye zenginlik kattığı gibi binaların içinden de dışarıya bakış açısından zengin bir bakışı sağlar. Turistlerle yapılan görüşmeler sonucu* yatak odalarında daha çok Fransız balkonu tercih sebebidir. Yeni yapılan binalarda kullanıcı tercihi ve mevcut çevredeki yapılaşma göz önüne alınırsa büyük cam cepheler yerine Fransız balkonları kullanılabilir.

3.3.3 Talimhane'deki Sokak Cephelerini Etkileyen İşlevsel Veriler

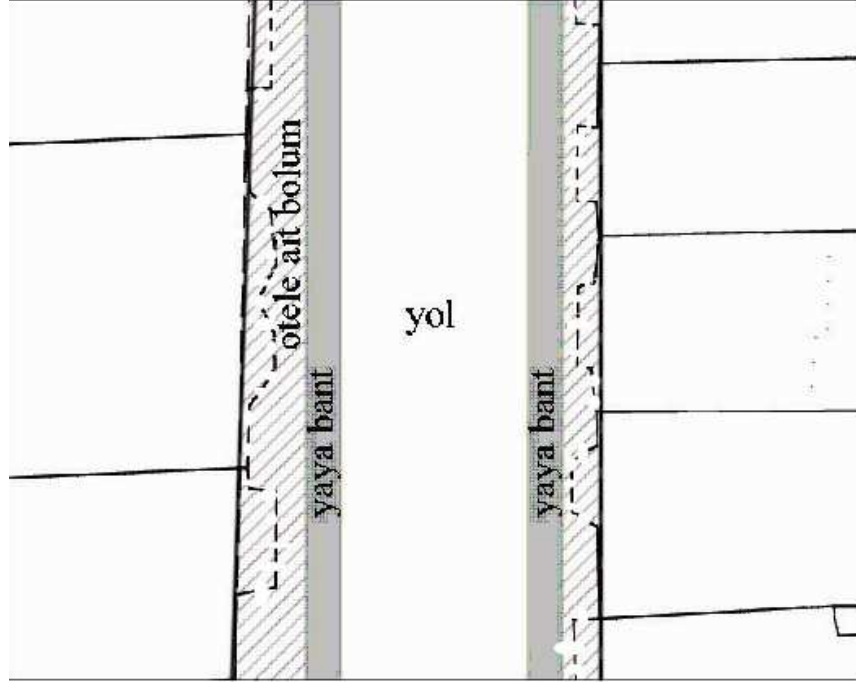
Talimhane sokakları yalnızca bir yeri bir yere bağlayan yol olarak düşünülmemelidir. Tarihi binaların cepheleri bir duvar oluşturup Talimhane'yi özel bir mekân yapar. Bu duvardaki hareketlilik, biçimlerin gölgeleri ve renkler bu duyguyu arttırıcı etkenlerdir. Aşağıda cephelerin oluşturduğu sokağın, kullanımına dair bilgiler verilmektedir:

3.3.3.1 Giriş cephesi Önü Kullanımı

Talimhane üzerindeki yoğun akslarda giriş cepheleri önünde işletmelerin masaları düzenlenmiş, açık oturma, yeme-içme alanları oluşturulmuştur. Bu mekânlar kaldırımda, belediyenin işletmeye özel olarak verdiği ve kiraladığı kısmı oluşturmaktadır. Siyah bir çizgi ile ayrılan kaldırımın diğer kısmı yayaların dolaşımı için bırakılmış boşluktur. (Şekil 3.31)

* 4 -20Ağustos 2007 tarihleri arasında Talimhane'de turistler ve kentliler ile 15 soruluk anket kullanılarak yapılan görüşmeler sonucu elde edilen bilgi.

Otellerin kendilerine ait olan kısmına yaptıkları platform üzerindeki restoran bölümleri yayanın hareketini kısıtlamaktadır.

Şekil 3.31 Yapı önü kullanımı için Talimhane'de belediyenin önerdiği düzen

(Selin Emir (2007) tarafından şemalaştırılmıştır.)

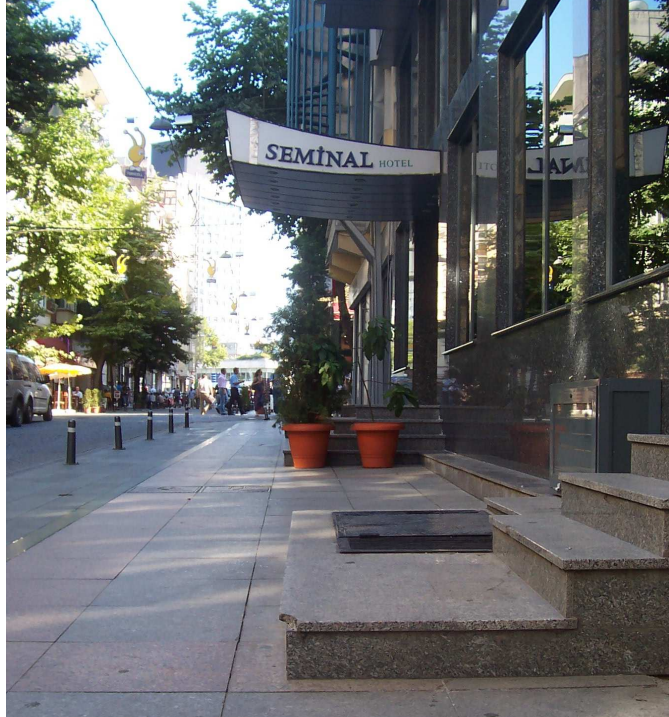
- **Oteller önündeki kent mobilyaları ve işlevi**

Otellerin ve diğer işletmelerin kaldırıma araç park etmemesi için koydukları kent mobilyaları ve çiçeklikler yayanın hareketini engellemektedir. Yayalaştırılmış bir bölgede yayanın hareketini kısıtlayacak bu kadar nesne olması rahatsız edicidir. (Şekil 3.32)

Şekil 3.32 Talimhane-Şehit Muhtar Caddesi'nde otel cephesi önu (2007)

- Otele giriş merdiveni ve giriş saçağı işlevi

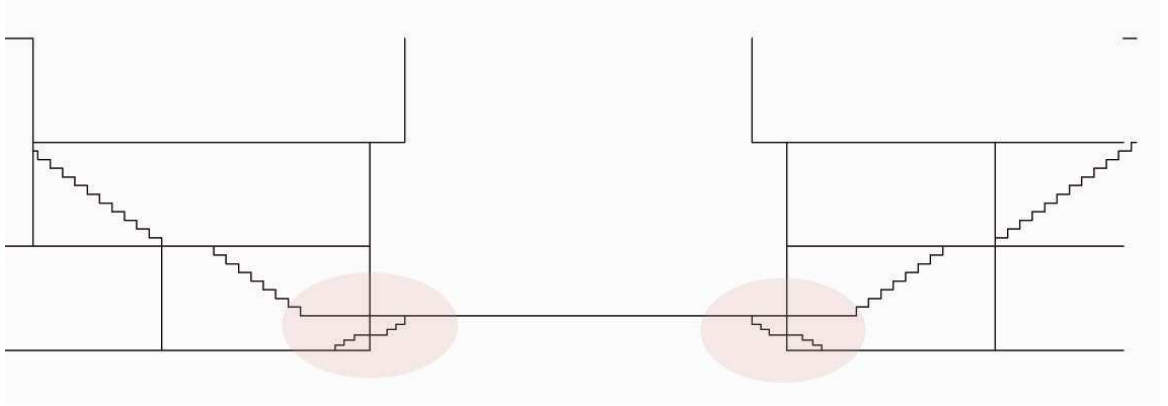

Şekil 3.33 Talimhane-Şehit Muhtar Caddesi'nde otel girişi ve giriş saçağı (2007)

Talimhane'deki yeni yapılan oteller kendilerine ait bölümleri otel giriş merdivenlerini dışa taşıtarak kullanmaktadırlar ve yaya hareketini kısıtlamaktadırlar. (Şekil 3.33)

Tarihi binalardaki içe çekme veya giriş üstündeki çıkma ile korunaklı bir alan yaratma çözümlerinden esinlenmeyen yeni otellerin girişleri, daha çok ilgi çekmek için yapılmış dışa çıkan saçaklar biçimindedir. Beyoğlu Belediyesi Kentsel Tasarım Atölyesi'nin önerdiği bordo tentelerin kullanımı yok denecek kadar azdır.

- **Dükkânların bodruma inen merdivenleri**

Şekil 3.34 Talimhane-Şehit Muhtar Caddesi'nde bodrum kat merdiven kesiti (2007)

Bodrum katındaki işletmeler girişlerini sokaktan kullandıkları için bodruma inen merdivenler yapılmış ve yaya hareketini kısıtlayıcı unsur oluşturmuştur. (Şekil 3.34)

- **Çıkmaların sokak kullanımına etkisi**

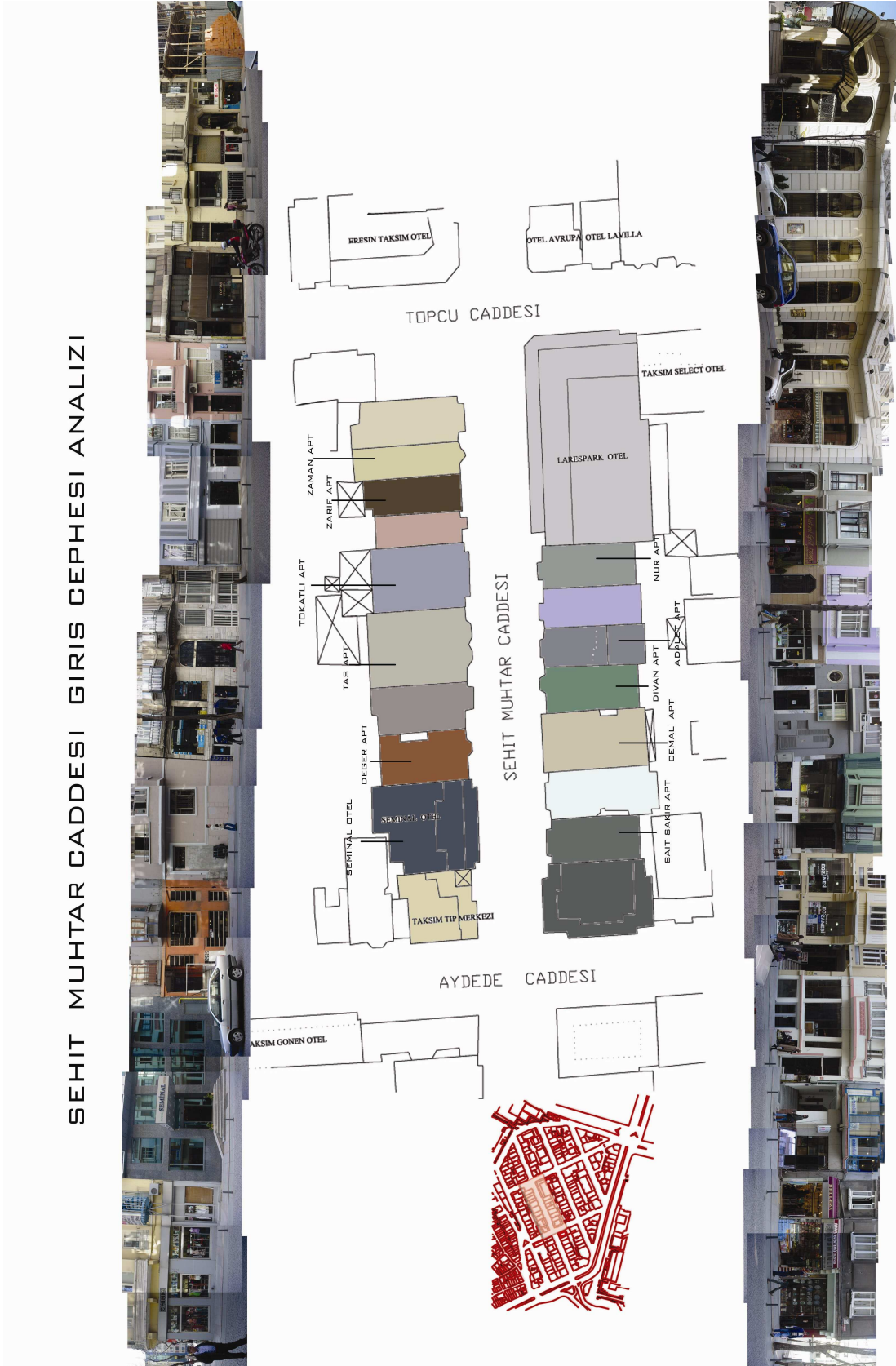
Art Deco binaların çıkmaları, balkonları altlarında gölgelikli mekânlar oluşturmaktadır. Diğer yandan sokakta yürürken bu çıkmaların yarattığı dinamizm cephelere zenginlik katmaktadır.

Bazı oteller de sokak kotundaki lokanta mekânlarının üstünü şeffaf örtülerle kapatarak oluşturdukları çıkmalarla bina bitiş çizgisini önlere taşımaktadır. Bu çıkmalar yayanın

kaldırımıdaki hareketini kısıtladığı gibi Talimhane'deki Art Deco binaların oluşturduğu çevrede olumsuz görünüm oluşturmaktadır.

- **Köşe binaların meydanlaşmadaki rolü**

Talimhane'nin ızgara plan yapısına sahip sokakları kesişim noktalarında binaların girişlerini veya restoran girişlerini köşede konumlamasıyla meydanlar oluşmuştur. Küçük sosyal yaşam alanı oluşmuştur. Köşede konumlanan girişler binanın algılanması açısından da önem taşımaktadır. Sokağın döşeme kaplamasında da meydan oluşumunun etkisi zemin dokusunun farklılaşmasıyla gözlemlenmektedir.

Şekil 3.35.b Talimhane-Şehit Muhtar Caddesi'nde Giriş Kat Fonksiyon Analizi

(Selin Emir (2007) tarafından şemalaştırılmıştır.)

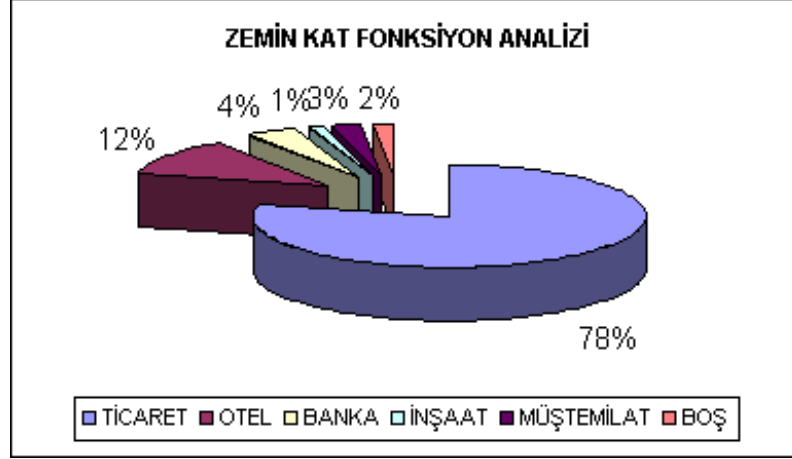
Şekil 3.35.c Talimhane-Şehit Muhtar Caddesi'nde Giriş Kat Fonksiyon Analizi

(Selin Emir (2007) tarafından şemalaştırılmıştır.)

Giriş cepheleri 2004'te Yard.Doç.Dr. Funda Kerestecioğlu tarafından yürütülen Turizm Binaları II dersi kapsamında analiz edilmiş ve fotoğrafları çekilmiştir. (Şekil 3.35a,35b,35c)

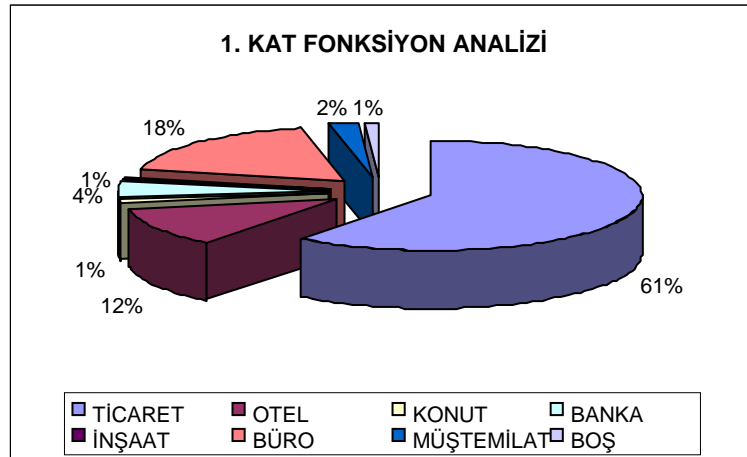
Çizelge 3.1 Talimhane'deki binaların zemin kat fonksiyon analizi

(Eren,N.,Turizm Binaları Dersi 2004)

Çizelge 3.2 Talimhane'deki binaların 1. kat fonksiyon analizi

(Eren N.,Turizm Binaları Dersi 2004)

Bölgede yapılmış olan zemin kat ve üstündeki kat işlev analizine göre %80 e yaklaşık oranda ticaret faaliyeti gözlemlenmektedir. (Turizm Binaları Dersi 2004) Talimhane sokak kotunda kente ticaret ve hizmet fonksiyonu ile katılmaktadır. (Çizelge 3.1,3.2)

3.4 Bölüm Sonucu

Üçüncü bölümde Talimhane’de sokağı ve bina yüzlerini oluşturan veriler literatür ve alan verilerinin çakıştırılmasıyla oluşturulmuştur. Bunlar:

- Talimhane kent parçası ölçeğinde mekânsal kurgu verileri
- Talimhane’de sokak- bina- bina cephesi ölçeğinde mekânsal kurgu verileridir. Her veri algı, biçim ve imaj, işlev açısından değerlendirilmiştir.

Talimhane kent parçası ölçeğinde mekânsal kurgu verileri

- **Algı teorisi bağlamında veriler**

Talimhane, Art Deco ve Erken Modernist binaların yer aldığı bir bölgedir. Bu tarihi binalar kendi içinde benzer biçimler taşıdığı için bütünsel olarak algılanmakta ve Talimhane bu cephe ve kütleler ile algılanmaktadır. Bu algının devam etmesi Talimhane’nin kent belleğindeki yeri için önem taşımaktadır.

- **Biçim ve imaj bağlamında veriler**

Talimhane yatay ve düşey olarak sınırlanmış fakat aynı zamanda ızgara dokusu sayesinde her noktasından yayayı rahatça içine alabilen, özgün parsel yapısına sahip, çevresinde geniş bir parka sahip (Taksim Gezi Parkı) ve stratejik konumu itibariyle önemli bir bölgedir. Çevresindeki dokulardan bu özgün nitelikleri ile ayrılmaktadır. Bu kentsel dokunun ve biçimin devamı, Talimhane’nin kent imajı açısından önemlidir.

- **İşlevsel veriler**

Talimhane’nin sadece otellerin olduğu bir alan olarak işlev görmesi, bölgeyi İstanbul için kentliye kapalı bir alan haline getirmektedir. Talimhane içinde yakın dokudan etkilenerek kültür ve sanat, hizmet, eğlence gibi kentsel fonksiyonların çeşitliliği, kentlinin de dokunun içine girmesini sağlaması ve kent hafızasının devamlılığı açısından önemlidir.

Talimhane’de sokak, bina, bina cephesi ölçeğinde mekânsal kurgu verileri

- **Algı teorisi bağlamında veriler**

Talimhane’nin çeperlerinde yoğun araç ve insan trafiği olmasına rağmen bölgenin içi sakinidir. Talimhane kentliyi içine aldığı anda, yaya ilk olarak sokakları algılar. Sokağın oranları, sokaktaki araç ve yaya hareketi, hareketin yönü, bina yükseklikleri, bina cephelerinin benzer özellik taşıması, cephelerin devamlılığı Talimhane’nin bölgesel bir özellik göstermesini sağlar. Bu akış doğrultusundaki algı senaryosu Talimhane’deki cephelerin algısı açısından önemlidir.

- **Biçim ve imaj bağlamında veriler**

Talimhane’deki Art Deco ve Erken Modernist binaların cephe verileri analiz edildiğinde sokağın iki tarafında karşılıklı olarak benzer özellikler saptanmaktadır. Bu verilere göre; çıkma seviyeleri, parsel genişlikleri, bina yükseklikleri, cephe düzenleri (dolu-boş ritmi, çıkma ritmi, Art Deco bina girişleri, Art Deco bina balkonları), kesitleri birbiri içinde uyumludur. Talimhane’deki cephelerin benzer biçimleri koruması ve yeni yapılacak binalarda dikkate alması Talimhane’nin imajının devamlılığı açısından önemlidir.

- **İşlevsel veriler**

Talimhane’deki sokakların, binaların en önemli işlevi kentin geçmişi hakkında bilgi taşıyıcı olmasıdır. Aynı zamanda Talimhane’deki Art Deco ve Erken Modernist cepheler Talimhane için özel bir duvar oluşturup bölgenin imajını belirler. Talimhane sokakları sadece bir yeri bir yere bağlayan bağlantı olarak düşünülmemelidir. Bu sokaklar barındırdığı özgün biçimsel nitelikleri, cephe önlerindeki öğelerin özel mekânlar oluşturması ile kentlinin kentleşme süreci açısından değerlidir. Bu yüzden özellikle Talimhane’deki binaların zemin katlarındaki işlevler kentliye de hitap etmelidir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Turizm amaçlı dönüşen tarihi kent mekânlarında cephelerin özgün niteliğini koruyamaması ve tarihi yapıların yeni fonksiyonla uyum sağlamadığı gerekçesiyle yok olması önemli bir problem alanıdır.

Bu tez turizm yapılaşmasının tarihi çevredeki olumsuz etkisine karşılık cephelerde dikkat edilmesi gereken veriler ortaya koymuştur. Talimhane gibi özel çevrelerde bina yüzü sokak mekânını kente bağlayan bir sınır olarak kabul edilmiştir.

İkinci bölümde cephe kentsel mekânı oluşturan verilerden birisi olarak kabulünden yola çıkılarak kentsel mekân çözümleri konusunda kavramlar ve kuramlar incelenmiştir. Kent ve kent parçası ölçeğinde mekânsal kurguyu çözümlmek için algı teorisi, biçim ve imaj teorisi kullanılmış ve işlevsel veriler belirlenmiştir. Sokak-bina-bina cephesi ölçeğinde mekânsal kurgu verilerini üretmek için, sokağın işlevsel verileri ele alınmış, sokağın algısını ve imajını belirleyen biçimsel veriler incelenmiştir.

İkinci bölümde incelenen kavramlar ve kuramlardan çıkarılacak sonuç; cephenin sadece binaya ait değil, kente de ait bir öge olarak ve daha bütüncül, bölge bazında ele alınması gerekliliğidir. Turizmin yer aldığı tarihi kent parçasında, cepheler için alınacak kararlar hem ardındaki binalara ait hem de kente ait kurallar, sınırlamalar olmalıdır. Bunlar; binaların kendi aralarında oluşturabilecekleri ortak alanlar ve kullanımı, parsel genişlikleri, bölgenin çevresindeki çekici noktalara göre binaların biçimlenişi, örgütlenişi, bulunduğu yerin özgün niteliğini bozmadan oluşturulan cephe düzeni, turizm alanından ziyade içine kentliyi de alabilen, kente ait bir yer olmasını sağlayacak fonksiyonları barındırması olabilir.

Üçüncü bölümde Talimhane bölgesindeki turizm amaçlı dönüşen mimari çevre ikinci bölümde incelenen kavramsal ve kuramsal alt yapıyla temellendirilmiştir. Alan çalışması tespitleri kapsamında Talimhane’de tarihsel süreç ve fiziki konum değerlendirilmiş, Talimhane’de sokağı ve bina cephelerini oluşturan veriler iki ana başlık altında toplanmıştır:

- Talimhane kent parçası ölçeğinde mekânsal kurgu verileri

- Talimhane’de sokak – bina - bina cephesi ölçeğinde mekânsal kurgu verileri

Her bir veri; algı, biçim-imaj, işlev alt başlıkları ile sınıflandırılarak tanımlanmıştır.

Kent parçası ölçeğinde Talimhane’deki sokak cephelerini etkileyen mekansal kurgu verilerinin analizi ile;

- Talimhane’deki Art Deco ve Erken Modernist binaların bölgenin bütün olarak algılanması için önem taşıdığı ve bu etkinin sürdürülmesinin önemli olduğu,
- Talimhane’nin kent imajı açısından, bölgedeki kentsel dokunun mekânsal özelliklerinin sürdürülmesi,
- Talimhane’ye kentlinin de girmesini sağlaması ve kent hafızasının devamlılığı açısından Talimhane içinde kentsel fonksiyonların çeşitliliğinin sağlanmasının gerekli olduğu

sonuçlarına ulaşılmıştır.

Sokak, bina, bina cephesi ölçeğinde Talimhane’de sokak cephelerini etkileyen mekansal kurgu verilerinin analizi ile;

- Sokak, bina ve bina cepheleri doğrultusundaki akış ile kurgulanan algı senaryosunun devamı, özellikle binaların girişlerindeki öğelerin yüksekliklerinin yaya ölçeğine uygun olması gerekliliği, Talimhane’nin güneşi ve rüzgârı içine alan, gölgelikler yaratan özgün bina yüksekliği - sokak genişliği oranlarının korunması,
- Talimhane’deki Art Deco ve Erken Modernist cephelerin benzer biçimlerinin devamı ile Talimhane’nin imajının korunması, birbiri ile bağımsız cephe düzenlerinin Talimhane’nin bütünlüğünü bozması ve Talimhane’yi “herhangi bir yer” haline getirme tehlikesi göz ardı edilmemesi,
- Talimhane sokaklarının barındırdığı özgün biçimsel nitelikler, cephe önlerindeki öğelerin özel mekânlar oluşturmasının kentlinin kentlileşme süreci açısından önemli olduğu, giriş katlarında kentlinin de kullanabileceği ortak mekânların olması gerektiği, Talimhane’deki otellerin tüm fonksiyonları içinde barındıran beş yıldızlı otellerdense üç yıldızlı, özgün parsel yapısına elverişli, daha küçük ölçekli oteller veya butik oteller

olabileceği, kültür sanat aktivitelerin bölgeye girmesi gerekliliği, bina önlerinde yaya hareketini engelleyici öğelerin ortadan kaldırılması gerekliliği

sonuçlarına ulaşılmıştır.

Sonuç olarak; Talimhane’de konut yapısı stokunun turizm yapılaşması amaçlı değişimi Talimhane’yi çekici ve ayrıcalıklı yapan Art Deco ve erken modernist binaların biçimsel verilerini dikkate almamaktadır. Talimhane’deki cephelerin tasarlanmasına bu tezde ortaya koyulan veriler bölgede gelişecek olan turizm modeline girdi oluşturulabilir veya Talimhane gibi özel niteliği olan bölgelerde cephe tasarlayanlara veri oluşturulabilir. Bu veriler, Talimhane’nin derinlemesine analiz edilip kentin belleğindeki bilgilerin gelecek nesle aktarılmasında önemli rol oynamaktadır.

KAYNAKLAR

Akın, N., (2005), “Talimhane Yayalaştırma Projesi’nin Düşündürdükleri”, Arredamento Mimarlık Tasarım Kültür Dergisi, 2005, İstanbul, 84-88.

Alexander C., (1977), “A Pattern Language”, New York.

Alexander, C.; Neis, H.; Anninou, A.; King, I.; (1977), "A New Theory of Urban Design", Oxford University Press, New York.

Altan, İ., (1992), “Mimarlıkta Mekan Kavramı”, Mimarlık ve Şehircilikte Mekan, Yıldız Üniversitesi Yerleşme ve Mimarlık Bilimleri Uygulamalı Araştırma Merkezi Yayını, İstanbul, 1-6.

Aslanoğlu İ., (1980), “1923-1938 Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı”, ODTÜ, Mimarlık Fakültesi Basım İşliği, Ankara , 65.

Bara A. H., (2006), “Mimarlık-Şehircilik, Bina-Kent, İç-dış, Özel-Kamusal Arasında Kentsel Arayüzler”, Yapı Dergisi, YEM Yayınları, İstanbul.

Barlas A., (2006), “Yitip Giden Sokak”, Arredamento Mimarlık Tasarım Kültür Dergisi, İstanbul ,97-98.

Batur A., (1994), “Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt2, Ana Basım A.Ş.,1994, İstanbul.

Baytin, Ç., (1994), “Tarihi Çevrelerde Yeni Yapı Olgusuna Bir Yaklaşım, İstanbul Örneğinde Bir Uygulama Modeli”, Doktora Tezi, YTÜ, İstanbul. (Danışman: Prof. Dr. Necati Inceoğlu)

Baytin, Ç., (2004-2005 Güz) Mevcut Çevrede Yeni Yapı Tasarımı Dersi Notları.

Biçer, N., (2002), Kastamonu Örneğinde Anadolu Kenti İmaj Ögeleri ve Değişim Süreci, doktora.tezi, YTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. (Danışman: Prof. Dr.Zekiye Yenen)

Carmona, M., Heath, T., Oc, T., Tiesdell, S., (2003), “Public Places, Urban Spaces”, Elsevier, New York.

Ching, F.D.K. , (2002) “Mimarlık-Biçim Mekan ve Düzen”, YEM.

Çakmaklı, D., (1992), Bina-Kentsel Çevre İlişkisi, YÜ Mimarlık Fakültesi Baskı İşliği, İstanbul.

Çakmaklı, D., (1992), “Kentsel Çevrede Mekan ve Kentsel Mekan Kavramlarının İrdelenmesi”, Mimarlık ve Şehircilikte Mekan,Yıldız Üniversitesi Yerleşme ve Mimarlık Bilimleri Uygulamalı Araştırma Merkezi

Giritlioğlu, C., (1991), Şehirselle Mekan Ögeleri ve Tasarımı, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul.

Hasbora H., (1998), “İstanbul Art Deco Mimarisinde Apartman Cephe Tipolojisi”, Dr. Tezi, MSÜ, İstanbul. (Danışman: Prof. Dr. Zeynep İnankur)

İncedayı, D., (2005), “Mimarlık Kültür ve Turizm” dosya ön yazısı, Mimarist 2005, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi yayını, İstanbul.

Inceoğlu, M., (2007), “Kentsel Açık Mekanların Kalite Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: İstanbul Meydanlarının İncelenmesi”, doktora.tezi, YTÜ, Fen

Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. (Danışman: Prof. Dr. Ayfer Aytuğ)

Kerestecioğlu,Ö., F., ve diğ., (2006) “Taksim Talimhane’de Sokak ve Turizm Mekanı” , Antalya Mimarlık ve Turizm sempozyumu, 28-29 Nisan 2006, Antalya Mimarlar Odası ve Akdeniz Üniversitesi, İletim Tanıtım: Antalya, s.205-212.

Koçdemir E., (2006) , “Kent Mekanında Sosyal, Ekonomik Ve Çevresel Değer Yaratımı Sürecinde Bir Araç Olarak Kentsel Tasarım: Lisbon Expo ve Talimhane Örneği, Yl.tezi, MSÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. (Danışman: Prof. Dr. Aykut Karaman)

Krier, K.; (1979),"Urban Space", Rizzoli International Publication, , New York.

Kuban, D., (2006), “En Kötü Tarih Yorumu İdeolojik Amaçlarla Tahrif Edilendir”, İstanbul Müzekent Projesi Bağlamında Gözlemler, Yem Yayınevi, İstanbul.

Kuban, D., (1992), Mimarlık Kavramları, Yem Yayın, İstanbul.

Lang, J., (1987), Creating Architectural Theory- The Role of the Behavioral Sciences in Environmental Design, Van Nostrand Reinhold, New York.

Lynch K., (1960), “The Image of the City”, The MIT Press “The Image of the City: Stoke On Trent”, <http://rudi.herts.ac.uk/cs/stoke2/st23.htm>.

Lynch, K., (1960), The Image Of The City, M.I.T. Press, Cambridge, Mass.

Madran E., Özgönül N., (2005), Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması, Mimarlar Odası Yayınları, Ankara.

Ocakçı, M., ve diğ., (1991), Yayalaştırma – Kentleşirme, 1. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu Bildiriler, 23-24 Mayıs 1991, M.S.Ü., İstanbul, 246-250.

Önem,B., Kılınçaslan, İ., (2005), “Haliç Bölgesinde Çevre Algılama ve Kentsel Kimlik”, itüdergisi/a mimarlık,planlama ve tasarım Cilt:4, Sayı:1, 115-125.

Özkan Ö.,(2005), “Kültürümüzün Parçası Mevcut Binaların Turizm Amacıyla Günümüze Kazandırılması”, Mimarist , TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi yayını, İstanbul.

Özkan,Ö., (2002), “Mevcut Binaların Lüks Otellere Dönüştürülme Olanakları ve Tasarlama Yaklaşımları”, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ, İstanbul. (Danışman: Doç. Dr. Nerih Ayıran)

Öztürk,F.S., (1998), “Turizm Mimarlığının Yarattığı Çevresel Etkilerin Değerlendirilmesi İçin Bir Yöntem”, Doktora Tezi, İstanbul. üniversite yayını no: YTÜ. EN. DR-98.0386, YTÜ Basım-Yayın Merkezi.(Danışman: Prof.Dr. Necati İnceoğlu)

Pervetitich, J., (2003), Tarih Vakfı Yayınları.

Polat Omay, E., Polat M., (2006), “Modern Mimari Mirasın Yıkımına Seyirci Kalmak: Talimhane ve Ayhan Apartmanı”, Arredamento Mimarlık, Boyut Yayın Grubu, İstanbul.

Puttemans, P.; (1983),"Batı Avrupa'da Cephenin Yaşamı, Ölümü ve Yeniden Dirilişi", (Çev. S. Ciner)Yapı dergisi ,47.

Rossi. A., (2003), “Şehrin Mimarisi”, Kanat Kitap,Pusula Yayıncılık, İstanbul.

Rapoport, A., (1987), "Pedestrian Street Use: Culture& Perception Public Street for Public Use", A.V. Mounden (der), Van Nostrand Reinhold Company, New York.

- Schulz, N.C., (1972), *Genius Loci, Existence Space and Architecture*, Studio Vista, London.
- Trancik, R., (1986), “Finding Lost Space , Theories Of Urban Design”, Van Nostrand Reinhold Company, NewYork.
- Uysal, Y., (2005), “Tarihi ve Doğal Çevrede ‘Turizm’, Koruma Amaç mı, Araç mı?”, *Mimarist 2005*, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi yayını, İstanbul.
- Velioğlu, S., (1999), “Bir Mekansal Çözümleme Yöntemi Önerisi: Üçlü Örtüşük Formulasyon Isparta Çarşamba Pazarı Kentsel Tasarım Projesi Örneği”, 1.Ulusal Kentsel Tasarım Kongresi, MSÜ, Mimarlık Fakültesi, Şehir Bölge Planlama Bölümü, İstanbul.
- Voordt T., Wegen H., (2005), *Architecture in Use*, Architectural Press, UK.
- Yenen, Z., (1993), “2000 Yılına Doğru Turizm Mimarlığı Paneli- Kalıcı Turizm Gelişmeleri İçin Uygun Bir Kriter”, YÜ Turizm Yapıları Araştırma ve Uygulama Merkezi- TUGEV, B.Ü., yayın no:573, İstanbul, 83-97.
- Yeşilkaya N., (2007), “19.Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul Beyazıt Meydanı ve Kentsel Mekana Yönelik Tasarım İzleri: Aks, Arkad, Yapı Yüzü”, *Mimarlık* 334,35-39.
- Yollu, D., (2006) , “Mekan Organizasyonu ve Biçim Kavramlarının Tarihi Yarımada Örneğinde İncelenmesi”, Yl.tezi, YÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. (Danışman: Prof. Dr. Zekiye Yenen)

EKLER

- Ek 1 Talimhane Şehit Muhtar Caddesi Silüeti (Beyoğlu Belediyesi Kentsel Tasarım Atölyesi)
- Ek 2 Talimhane Topçu Caddesi Silüeti (Beyoğlu Belediyesi Kentsel Tasarım Atölyesi)

ÖZGEÇMİŞ

Doğum tarihi 20.06.1982

Doğum yeri Denizli

Lise-Ortaokul 1993-2000 Denizli Anadolu Lisesi

Lisans 2000-2004 Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fakültesi
Mimarlık Bölümü

Yüksek Lisans 2004- Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı, Bina Araştırma Planlama
Programı

Çalıştığı kurum(lar)

2004-2005 Restoratör Mimar Yaman İrepoğlu

2005 TMS Alüminyum

2005-Devam ediyor YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Araştırma Görevlisi